

Uskon työtoverit

**– paavi Benedictus XVI *Fides*-lehdessä vuosina
2005–2013**

Keijo Raitanen
Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2019

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion		Laitos – Institution	
Teologinen tiedekunta		Kirkkohistoria	
Tekijä – Författare			
Raitanen Keijo			
Työn nimi – Arbetets titel			
Totuuden työtoverit –paavi Benedictus XVI Fides-lehdessä 2005–2013			
Oppiaine – Läroämne			
Yleinen kirkkohistoria			
Työn laji – Arbetets art		Aika – Datum	Sivumäärä – Sidoantal
Pro gradu -tutkielma		Lokakuu 2019	104
Tiivistelmä – Referat			
<p>Pro gradukseni selvitin, mitä roomalaiskatolisen kirkon Helsingin hiippakunnan hiippakuntalehti <i>Fidesissä</i> kirjoitettiin paavi Benedictus XVI:sta hänen pontifikaattinsa aikana 2005–2013. Tutkin, mitä ja miten <i>Fides</i> kirjoitti Suomen katolilaisille paavista ja niistä kansainvälisistä asioista, jotka sivusivat paavi Benedictus XVI:ta ja maailmanlaajuisia katolista kirkkoa. Painotus on <i>Fidesissä</i> eniten palstatilaa saaneissa aiheissa.</p> <p>Tutkielmassani jaoin paavia koskevat kirjoitukset temaattisiin kokonaisuuksiin. Niistä nousivat esiin paavin valinta ja ero, lasten ja nuorten hyväksikäyttötapausten selvittely, Regensburgin puheen aiheuttamat reaktiot islamilaisessa maailmassa, Richard Williamsonin ja lefevbristipiispojen tapauksen selvittely sekä Pyhän istuimen suhteet Kiinan kansantasavaltaan ja Kiinan kahtiajakautuneeseen katolilaisuuteen. Näiden lisäksi paavin ekumeeniset pyrkimykset – ennen kaikkea tapaamiset Bartolomeos I:n kanssa – nousivat kirjoituksista esille. Myös suhde Anglikaaniseen kirkkoon sai toistuvasti palstatilaa. Sen sijaan kiinnostus protestanttisiin kirkkoihin oli vähäisempää. Vapautuksen teologiasta paavi varoitti poikkeuksellisen jyrkästi. Benedictus XVI:n kannanotot seksuaalikäytöksiin eivät tuoneet kirkon oppiin <i>Fidesin</i> mukaan mitään uutta. Juha Aho Nieminen <i>Helsingin Sanomien</i> ja <i>Ilta-Sanomien</i> uutisointia tutkivassa pro graduksessa kondomilausuntona ja Vatileaksina tunnetut kohuotsikot eivät juurikaan ylittäneet <i>Fidesin</i> uutiskynnystä.</p> <p>Harvahkon ilmestymisaikataulun ja uskonnollisen luonteensa takia <i>Fidestä</i> ei voi pitää uutislehtenä, vaan se kertoi katolisen näkökulman paavia sivuaviin tapahtumiin. Pontifikaatin käännekohtien kuvaamisen asemesta <i>Fides</i> vahvasti paavin tapaamisten ja puheiden kautta kirkon oppia. Paavin hengellinen ja eettinen rooli korostuivat, harvemmin poliittinen. <i>Fidesin</i> tapa kirjoittaa Benedictus XVI:sta oli maltillinen, aina paavin lausuntoja ja tekoja ymmärtävä sekä tiedottava. Sekulaarilehdistössä kohua aiheuttaneista aiheista <i>Fides</i> teki tarvittaessa selkoa Suomen katolilaisille taustoineen ja kirkon auktoriteetteihin tukeutuen. Näin esimerkiksi hyväksikäyttötapausten, Regensburgin puheen, <i>Maailman valo</i> -kirjasta syntyneiden epäselvien tulkintojen ja Richard Williamsonin holokaustipuheiden selvittelyssä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord			
Hiippakuntalehti Fides, paavi Benedictus XVI, roomalaiskatolinen kirkko, katolinen kirkko Suomessa, paavius, Marko Tervaportti, Katolinen tiedotuskeskus, Teemu Sipponen			
Säilytyspaikka – Förvaringställe			
Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia			
Muita tietoja			

Sisällysluettelo

I JOHDANTO	1
1. Tutkimustehtävä	1
2. Mikä on Fides-lehti?	3
3. Roomalaiskatolisen kirkon ja opin lyhyt kuvaus	5
3.1 Roomalaiskatolisen kirkon rakenne	5
3.2 Roomalaiskatolisen opin keskeiset piirteet	8
3.3 Katolinen kirkko Suomessa	10
4. Joseph Ratzinger ennen paaviksi valitsemista	15
II PAAVI BENEDICTUS XVI <i>FIDES</i> -LEHDESSÄ 2005–2013	19
1. ”Hänet tunnetaan hyvin” – Benedictus XVI:n valinta	19
2. Benedictus XVI ja islam	24
2.1 Regensburgin puhe suututtaa islamilaisen maailman	24
2.2 Uskontojen välinen vuoropuhelu Regensburgin puheen varjossa	30
3. Ekumeenisia pyrkimyksiä	34
3.1 Benedictus XVI ja Konstantinopolin patriarkaatti	34
3.2 Benedictus XVI ja muut kristilliset kirkkokunnat	37
4. Hyväksikäyttöskandaalit nousevat otsikoihin vuonna 2008	43
4.1 ”Kirkon sisällä on saastaa”	43
4.2 ”On tärkeämpää, että papit ovat hyviä, kuin että heitä olisi paljon”	46
4.3 ”Hyväksikäyttö ja sen selvittäminen”	50
5. Hiertäviä kiviä kalastajan kengässä	60
5.1 Kiinan kahtia repeytynyt katolinen kirkko	60
5.2 Varokaa vapautuksen teologiaa!	68
5.3 Hyökkäykset ihmiselämää vastaan	70
5.4 Odottamaton onnettomuus – Richard Williamsonin tapaus	73
6. Historiallinen ero päättää pontifikaatin	82
III TUTKIMUSTULOKSET	92
IV LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	100
1. Lähteet	100
1.1 Painetut lähteet	100
1.2 Sanoma- ja aikakauslehdet	101
1.3 Internet-lähteet	101
1.4 Haastattelut	102
2. Kirjallisuus	103

I JOHDANTO

1. Tutkimustehtävä

Tutkielmassani selvitän, kuinka roomalaiskatolisen kirkon Helsingin hiippakunnan hiippakuntalehti *Fides* käsitteli paavi Benedictus XVI:ta hänen pontifikaattinsa aikana. Selvitän, mitä ja miten lehti kirjoitti Suomen katolilaisille paavista, ja sen rinnalla tutkin, mitä on kerrottu niistä kansainvälisistä asioista, joiden voi katsoa liittyvän läheisesti paavi Benedictus XVI:een ja maailmanlaajuiseen roomalaiskatoliseen kirkkoon. Painotan tutkielmassani aiheita, jotka ovat saaneet vähäistä enemmän palstatilaa. Painotus tulee silloin luonnostaan olemaan pontifikaatin käännekohdissa, enkä siksi käytä jokaista lehden kirjoitusta, jossa paavi on mainittu nimeltä. Paavi Benedictus XVI:n moraaliteologisesta ja kristologisesta ajattelusta saa hyvän yleiskuvan hänen *Fidesissä* julkaistuista puheistaan ja kirjeistään, mutta olen jättänyt ne tutkielmani ulkopuolelle rajallisen sivumäärän vuoksi.

Tutkimukseni kattaa kaikki Benedictus XVI:n pontifikaatin aikana ilmestyneet *Fides*-lehdet. Se alkaa 13.5.2005 ilmestyneestä numerosta 6/2005, jossa käsitellään laajasti uutta paavia ja hänen valintaansa. Tätä edeltävä lehti käsitteli Benedictus XVI:n edeltäjän paavi Johannes Paavali II:n aikaa ja sen perintöä sekä hänen hautajaisiaan. Viimeinen tutkimukseeni sisältyvä lehti ilmestyi 10.4.2013 (3/2013), ja se vuorostaan kertoo laajasti Benedictus XVI:n erosta. Seuraava *Fides*-lehti käsittelee Benedictus XVI:n seuraajan paavi Franciscuksen valintaa. Kaikkiaan tutkimukseni kattaa *Fidesin* 112 numeroa. Lisäksi käytän taustoitukseen jonkin verran *Helsingin Sanomissa* ilmestyneitä paavi Benedictus XVI:ta käsitteleviä kirjoituksia. Minkäänlaista vertailevaa lehdistöanalyysiä lehtien välillä en kuitenkaan tee. Kirjoitusten sisältöä tutkin laadullisen vertailun avulla. Sellaista lehdistötutkimuksen kvantitatiivista analyysiä, jossa lasketaan palstamillimetrejä tai otsikoiden kokoa, en tee. Pidän tutkimustani hyödyllisenä, sillä se tarkastelee pienen mutta hyvin kansainvälisen seurakunnan elämää yhä kansainvälistyvässä paikalliskirkossa. Benedictus XVI:n pontifikaatin lisäksi paavius on mielestäni yleisestikin mielenkiintoinen kirkkohistorian tutkimuskohde, koska paavi on koko maailmanlaajuisen roomalaiskatolisen kirkon johtaja ja Vatikaanivaltion suvereeni yksinvalti. Paavilla on ollut merkittävä näkyvyys kansainvälisessä mediassa, erityisesti eettisenä johtajana. Ei liene virheellistä väittää paavin antavan jossain määrin kasvot koko kristikunnalle.

Minulla ei ole erityistä suhdetta katolilaisuuteen – olen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsen, ja koulutusohjelmani mahdollistaa sen viran vastaanottamisen. Lisäksi toimin kotiseurakuntani luottamustehtävissä. Osa katolisen kirkon käytänteistä on ollut minulle aikaisemmin vieraita, ja olen tutustunut niihin vasta tutkielmaa tehdessäni.

Käsittelen Benedictus XVI:n pontifikaattia yhdessä pääluvussa, koska jakaminen useampaan päälukuun olisi ollut keinotekoisia eikä olisi parantanut luettavuutta. Olen jakanut tutkimusjakson kirjoitukset ryhmiin ja siten luonut temaattiset kokonaisuudet, joita käsittelen alaluvuissa. Tutkielmani toisessa pääluvussa *Paavi Benedictus XVI Fides-lehdessä 2005–2013* käsittelen pontifikaatin tapahtumia kronologisessa järjestyksessä ja pyrin löytämään niiden mahdolliset syy- ja seuraussuhteet.

Aikaisempaa tutkimusta *Fides*-lehdestä ei ole Helsingin yliopistossa tehty. Sitä on kuitenkin käytetty lähteenä useissa pro gradu -tutkielmissa. Paavi Benedictus XVI:ta on käsitelty kahdessa omaa tutkimustani sivuavassa tutkielmassa. Lähinnä omaa aihettani ovat Juha Ahosniemen *Paavi Benedictus XVI Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien uutisissa vuosina 2005–2013* ja Hanna Rämäsen ”*Muhammed toi vain pahoja ja epäinhimillisiä asioita*” — *Paavi Benedictus XVI:n puhe Regensburgissa syyskuussa 2006 ja sen aiheuttamat reaktiot*. Ahosniemen tutkielma keskittyy Benedictus XVI:n pontifikaatin käännekohtiin Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien välittämän kuvan kautta, Rämäsen tutkielma taas yhteen kansainvälistä mediahuomiota saaneeseen paavin puheeseen laajahkon vaikutushistorian kautta. Näiden lisäksi Anna Katri Kurosen *On aika sovittaa isien synnit. Murphy-raportin vastaanotto Irlannissa 2009-2011*, Mari Rauhalan *Annus horribilis – Katolisen kirkon pedofiliaskandaali ja julkinen sana Yhdysvalloissa 2002* sekä Silja-Elisa Eskolinin *Yhdysvaltain katolinen lehdistö ja kirkon hyväksikäyttöskandaali tammi-heinäkuussa 2002* sivuavat ja taustoittavat aihettani Benedictus XVI:n pontifikaatin aikana esille tulleiden kirkon piirissä tapahtuneiden lasten ja nuorten hyväksikäyttötapausten osalta. Mielenkiintoisina ja jossain määrin omaa aihettani sivuavina pidän Jarna Kivisillan pro gradu -tutkielmaa *Politiikkaa ja ekumeniaa – Paavinvaalit suomalaisessa julkisuudessa 1900-luvulla*, Elsa Savolaisen *Kaukana Vatikaanista – Katolinen kirkko Suomessa*, Anni Paukkalan *Status quosta painekattilan räjähdyskeeseen – Suomen katolisen kirkon murros 1998–2004* ja Riikka Mikosen *Paavi, ekumeniaa ja eksotiikkaa – Katolisen kirkon julkisuuskuva Suomessa*

1978–1990. Näistä tutkielmista olen saanut arvokasta tietoa ja ajatuksia oman tutkielmani kehittämiseksi.

Olen käyttänyt taustoittamiseen italialaisen teologin Elio Guerrieron kirjoittamaa Benedictus XVI:n elämäkertaa *Benedict XVI His Life and Thought* (2018) sen laajuuden ja ajankohtaisuuden vuoksi. Sen lisäksi olen käyttänyt David Gibsonin teosta *The Rule of Benedict*, John L. Allen Jr:n paavin valintaa taustoittavaa kirjaa *The Rise of Benedict XVI* ja Eamon Duffyn teosta *Saints and Sinners*. Suomeksi paavi Benedictus XVI:sta ovat ilmestyneet Peter Seewaldin haastattelukirjat *Maailman valo* (2014) ja *Viimeisiä keskusteluja* (2017), joista olen saanut runsaasti tietoa sekä paavin ajattelusta että pontifikaatin käännekohdista hänen itsensä kertomana.

Roomalaiskatolisen kirkon rinnalla käytän vakiintunutta ilmaisua *katolinen kirkko* tai pelkästään *kirkko* ja rekisteröidystä uskonnollisesta yhdyskunnasta *Katolinen kirkko Suomessa* vastaavasti muotoa *Suomen katolinen kirkko*. Huomioitavaa on, että *Katolinen kirkko Suomessa* on täsmällinen nimitys Suomessa toimivasta maailmanlaajuisen roomalaiskatolisen kirkon paikalliskirkosta, sillä ei ole olemassa kuin yksi roomalaiskatolinen kirkko, jonka yksi hiippakunta on koko Suomen kattava Helsingin hiippakunta. *Hiippakuntalehti Fidesistä* käytän vakiintuneita muotoja *Fides* tai *Fides-lehti*. Alaviitteisiin ja painettuihin lähteisiin olen merkinnyt *Fidesin* numeron ja ilmestymisvuoden ilmestymispäivän sijaan. Tällä helpotan lehtien löytämistä esimerkiksi *Fidesin* verkkoarkistosta.

2. Mikä on Fides-lehti?

Roomalaiskatolisen kirkon Helsingin hiippakunnan julkaisema *Fides*-lehti on viralliselta nimeltään *Fides, Katolinen hiippakuntalehti – Katolskt stiftsblad*. Vuoden 2012 alusta alkaen lehti on merkinnyt myös englanninkielisen lisäyksen *Catholic Diocesan Magazine*. Samoihin aikoihin lehden ulkoasu päivittyi paremmin aikaansa vastaavaksi. Lehden ISSN-tunnus on 0356-5262. *Fides* toimii suoraan Helsingin hiippakunnan piispan alaisuudessa. Tutkimusajanjakson alussa Helsingin piispana oli puolalaissyntyinen Józef Wróbel ja hänen jälkeensä suomalainen Teemu Sippo.¹

Fides-lehdellä oli tutkimusjakson aikana kaksi työntekijää, päätoimittaja ja toimitussihteeri, mutta kummallakin oli myös muita tehtäviä. Päätoimittaja myös taittoi lehden. Pääosan ulkomaan uutisista toimitti Vatican Information Services,

---

¹ Vuorela 2005, 69; KTKV s. a.

joka on merkitty lehtiin lyhenteellä VIS. Muita merkittäviä uutislähteitä olivat Radio Vaticana (RV) ja jesuiittajärjestön ei-kaupallinen uutistoimisto Zenit. Uutiset saatiin *Fidesin* päätoimittajan Marko Tervaportin mukaan ”kaikilta uskollisina pidetyiltä uutiskanavilta, varsinkin kirkon omilta.” Ulkomaan uutisille ja -artikkeleille oli tyypillistä, ettei kirjoittajaa mainittu. Useimmiten lähteeksi oli merkitty vain KATT (Katolinen tiedotuskeskus). Paavia koskevat uutiset ja artikkelit olivat pääosin käännöksiä, ja ne laati useimmiten päätoimittaja tai toimitussihteeri, harvoin joku vapaaehtoinen.²

Fides postitettiin tutkimusjakson aikana jokaisen katolilaisen seurakuntalaisen talouteen, ja lisäksi sillä oli noin 200 muuta tilaajaa. Lehden painosmäärä oli 6500 kappaletta vuonna 2013. Vuosina 2003–2011 *Fides* ilmestyi 14 kertaa vuodessa ja vuosina 2012–2013 kaikkiaan 11 kertaa vuodessa. Näistä numeroista yksi oli kaksoisnumero (numero 6–7). Numerosta 6–7/2001 lähtien lehden on voinut lukea myös näköispainoksena hiippakunnan verkkosivuilta. Studium catholicumissa, dominikaanien kirjastossa, säilytetään myös vanhempia numeroita. Lisäksi lehdet ovat luettavissa Kansallisarkistossa.³ Vuoden 2019 alusta alkaen osa numeroista on ollut luettavissa vain verkkojulkaisuna.

Fides-lehteä julkaisee Katolinen tiedotuskeskus (Katolsk informationstjänst, Catholic Information Centre), joka myös ylläpitää esimerkiksi hiippakunnan verkkosivuja. Se perustettiin vuonna 1962, lähinnä Vatikaanin II konsiilin katolista kirkkoa kohtaan herättämän kiinnostuksen vuoksi. Se on julkaissut katolilaisuuteen liittyviä painotuotteita, kuten kirjekursseja, oppikirjoja sekä esimerkiksi paavien kiertokirjeitä ja apostolisia kirjeitä.⁴

Fidesiä edelsi vuonna 1938 perustettu hiippakuntalehti *Kellojen Kutsu – Klockorna kalla*. Vuodesta 1970 lehti jatkoi *Fides*-nimisenä, ja isä Jacobus Reijnders oli sen ensimmäinen päätoimittaja. Hänen jälkeensä tehtävää ovat hoitaneet isä Teemu Sippo, diakoni Pentti Laukama ja vuodesta 2001 alkaen filosofian maisteri Marko Tervaportti, joka oli päätoimittajana myös koko tutkimuskauden 2005–2013 ajan. Piispa Wróbel oli nimittänyt hänet tehtävään vuoden 2001 elokuussa. Tervaportti otti vastaan vuonna 2004 myös tiedotuskeskuksen johtajan tehtävät. Hän valmistui filosofian maisteriksi Helsingin yliopistosta vuonna 2008.⁵

---

² Marko Tervaportin haastattelu 15.8.2019.

³ KTKV s. a.

⁴ Vuorela 1989, 314–318; KTKV s. a.

⁵ Vuorela 1989, 315–316; Riihimäki 2019.

Fides-lehti ilmestyi tutkimusjakson aikana keskimäärin 16-sivuisena ja ja kaantui yleensä *Toimitukselta*-sivulla julkaistuu pääkirjoitukseen, kaksi- tai neli-sivuisen *Uutisia*-palstaan, *Artikkeleita*-palstaan ja hyvin usein myös *Paimenelta*-palstaan. Kokonaisuudessaan julkaistut paavin puheet ja viestit olivat tavallisesti *Paimenelta*-otsikon alla, mutta niitä saattoi joskus olla myös artikkeleissa. Ajan-kohtaisia asioita seurakuntien toiminnasta, pyhimyksistä ja rukousaiheista lehti jul-kaisi muun muassa *Kalenteri*-, *Ajassa*-, *Pyhimys*- ja *Oremus*-palstalla. Lehteen kir-joitti myös vaihtuvia kolumnisteja, joista isä Frans Voss oli tutkimusjakson aikana tuotteliaimpia. Harvakseltaan *Fides* julkaisi myös *Lukijoilta*-palstaa. Lehden sup-pea sivumäärä ei liene sallinut kovin runsasta kuvamateriaalia, eikä uutissivustolla ollut välttämättä ainuttakaan uutiskuvaa, joten jos uutinen tai artikkeli oli kuvitettu, sitä voitaneen pitää lisäarvona. Lehdessä oli tutkimusjakson aikana lähes aina vä-rillinen kansikuva.

Fides-lehden Benedictus XVI:ta koskevat kirjoitukset olivat tutkimusjakson aikana pääosin suomeksi, jonkin verran myös ruotsiksi ja aivan sen loppupuolella jokunen paavin puhe pelkästään englanniksi tai suomenkielisen käännöksen rin-nalla myös englanniksi. Ruotsinkielisessä uutisoinnissa ei ole nähtävissä varsinaista johdonmukaisuutta, eikä kielen, aiheen ja kohdelukijakunnan välillä näyttäisi ole-van erityisiä yhdistäviä piirteitä⁶.

3. Roomalaiskatolisen kirkon ja opin lyhyt kuvaus

3.1 Roomalaiskatolisen kirkon rakenne

Roomalaiskatolista kirkkoa pidetään maailman vanhimpana ja ainoana nykyisin toimivana instituutiona, jonka historia yltää antiikin Rooman imperiumiin,⁷ ja se pitää itseään sinä varhaisena kirkkona, jonka Jeesus Nasaretilainen perusti sanoes-saan Pietarille:

Kuka minä teidän mielestänne olen?» Simon Pietari vastasi: »Sinä olet Messias, elä-vän Jumalan poika.» Jeesus sanoi hänelle: »Autuas olet sinä, Simon, Joonan poika. Tätä ei sinulle ole ilmoittanut liha eikä veri, vaan minun Isäni, joka on taivaissa. Ja minä sanon sinulle: Sinä olet Pietari, ja tälle kalliolle minä rakennan kirkkoni. Sitä eivät tuonelan portit voita. Minä olen antava sinulle taivasten valtakunnan avaimet. Minkä sinä sidot maan päällä, se on sidottu taivaissa, ja minkä sinä vapautat maan päällä, se on myös taivaissa vapautettu. (Matt. 16: 16–19)

---

⁶ Marko Tervaportin haastattelu 15.8.2019.

⁷ Hanska 2005,197.

Roomalaiskatolinen kirkko katsoo myös paavin aseman Pietarin seuraajana perustuvan näihin Uuden testamentin sanoihin.⁸ Siten Pyhä Pietari olisi ollut ensimmäinen Rooman piispa ja paavi ja Benedictus XVI vastaavasti 265. paavi.⁹ Paavi on katolisen maailman hengellinen johtaja, mutta myös Vatikaanivaltion suvereeni yksinvalti.¹⁰ Pitkän historiansa takia paaviutta on pidetty enemmän historian määrittelemänä kuin mitään muuta nykyistä instituutiota. Siihen on kohdistunut muutospaineita etenkin Vatikaanin II konsiilin jälkeen, mutta huomioitavaa on, että paaviutta voi uudistaa vain paavi itse, sillä vain hänellä on oikeus tehdä sitä koskevia hallinnollisia muutoksia.¹¹

Roomalaiskatolista kirkkoa johtaa Pyhä istuin. Sillä nimellä se on myös YK:n tarkkailijajäsen.¹² Vatikaanivaltio, jossa Pyhä istuin nykyään sijaitsee, on Italian Roomassa, mutta se on ollut välillä muuallakin, kuten Ranskan Avignonissa 1300-luvulla¹³. Usein tarkoitetaan juuri Pyhää istuinta, kun käytetään nimityksiä Vatiikaani tai Rooma. Näitä ilmaisuja ovat käyttäneet niin *Fides*-lehti kuin esimerkiksi *Helsingin Sanomatkin*. *Fides* käyttää usein paavista ilmaisua Pyhä isä. Pyhä istuin sulkee sisäänsä paavin lisäksi kirkon keskushallinnon, kuurian (*curia romana*), mutta myös muita viranhaltijoita Vatikaanivaltiossa ja ympäri maailmaa, kuten esimerkiksi Pyhän istuimen diplomaattikunnan¹⁴.

Varhainen kirkko oli kristittyjen löyhä yhteenliittymä, jossa piispat johtivat hiippakuntia. He katsoivat olevansa apostolien perillisiä, ja paavia pidettiin alun perin vain Rooman piispana. Paavin erityinen arvovalta perustui hänen oletettuun asemaansa apostoli Pietarin seuraajana ja sen lisäksi siihen, että Roomaan olisi tradition mukaan haudattu sekä Pietari että Paavali. Vielä varhaiskeskiajalla paavilla ei ollut juridista oikeutta puuttua muiden hiippakuntien asioihin, vaan kullakin piispalla oli omassa hiippakunnassaan kiistaton valta. Paavin maallinen valta sen sijaan alkoi karttua 700-luvulta lähtien, ja silloin syntyi myös Kirkkovaltio, jolla laajimmillaan oli varsin suuria alueita Keski-Italiasta. Paavi tunnustettiin läntisen kirkon johtajaksi 1100-luvun alkupuolella. Ajatus siitä, että kaikki piispat olisivat apostolien seuraajia, on säilynyt, ja se on perustunut siihen, että jokaisen katolisen piispan

---

⁸ Hanska 2005, 15; Heininen 2004, 15; Ketola 2008, 38.

⁹ Hanska 2005, 316; Hanska 2005, 323.

¹⁰ Heininen 2004, 19.

¹¹ Komulainen 2005, 41–42.

¹² UN 2017.

¹³ Hanska 2005, 83.

¹⁴ Hanska 2005, 201–208; Komulainen 2005, 44–45.

on asettanut virkaansa yksi tai useampi aikaisempi piispa. Näin he muodostavat katkeamattoman piispojen ketjun, apostolisen suksession.¹⁵

Italian yhdistyessä 1870–1871 paavius alkoi saada entistä hengellisemmän luonteen. Maallinen valta oli hiipunut jo vuosikymmeniä, ja siksi Vatikaanin ensimmäinen konsiili 1869–1870 korosti paavin hengellistä asemaa hyväksymällä opin paavin erehtymättömyydestä silloin, kun hän puhui koko kirkkoa koskevista opillisista kysymyksistä piispan istuimeltaan (*ex cathedra*). Tosin erehtymättömyysoppia on käytetty kirkon historiassa vain kerran.¹⁶

Paavi Johannes XXIII (1958–1963)¹⁷ kutsui koolle Vatikaanin II konsiilin (1962–1965), jonka tarkoituksena oli hänen suunnitelmansa mukaan ilmaista kirkon oppi niin, että moderni maailma voisi ymmärtää sen.¹⁸ Konsiili päättikin monista uudistuksista, kuten siirtymisestä latinankielisistä kansankielisiin messuihin, ja tarkensi sitä, mikä olisi kirkon tehtävä nykyajassa. On arvioitu, että Vatikaanin II konsiili olisi vienyt kirkkoa kaiken kaikkiaan avoimempaan suuntaan.¹⁹

Paavin ja piispojen keskinäisen työnjaon on kuitenkin arvioitu kehittyneen viime vuosikymmeninä kohti paavin absoluuttista valtaa. Se olisi tällöin vastoin Vatikaanin II konsiilin henkeä, sillä konsiili oli korostanut nimenomaan piispojen kollegiaalisuutta. On arvioitu, että paavi Johannes Paavali II:n kaudella piispojen vaikutusvallan kasvattamiseen tähänneet konsiilin aloitteet ovat jääneet joko toteuttamatta tai sitten niiden toteuttaminen on ollut näennäistä. Vuoden 1917 kirkkolaissa (*Codex iuris canonici*) säädettiin, että piispan valinta on paavin yksinoikeus, ja säädös säilyi Johannes Paavali II:n vuonna 1983 julkaisemassa kanonisessa laissa (*Corpus iuris canonici*). Eri maiden hiippakuntien piispat tekevät joka viides vuosi Roomaan *ad limina apostolorum* -vierailun, jonka aikana he tapaavat paavin ja tekevät hänelle selkoa hiippakuntansa tilasta. He tapaavat vierailun aikana myös kuurian jäseniä ja muita Pyhän istuimen virkailijoita.²⁰

Kuurian virat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta ovat olleet riippuvaisia paavin henkilöstä. Hänen kuoltuaan viranhaltijoiden nimitykset ovat rauenneet au-

---

¹⁵ Hanska 2005, 198–200; Ketola 2008, 38; KKK 2011, 235–236.

¹⁶ Hanska 2005, 145–147; Komulainen 2005, 40–41.

¹⁷ Heininen 2004, 182.

¹⁸ Komulainen 2005, 71.

¹⁹ Ketola 2008, 38.

²⁰ Hanska 2005, 198–200.

tomaattisesti. Näin on toimittu siksi, että uusi paavi voisi nimittää keskeisiin virkoihin haluamansa ihmiset. Useimmiten on kuitenkin käynyt niin, että paavi on vahvistanut valintansa jälkeen suurimman osan edeltäjänsä virkanimityksistä.²¹

Paavi Benedictus XVI, Joseph Ratzinger, toimi ennen paaviksi valitsemistaan Uskonopin kongregaation prefektinä, jota on pidetty merkittävimpana yksittäisenä kuurian virastona. Se perustettiin 1542 harhaoppien vastustamiseksi, mutta Johannes Paavali II:n vuonna 1988 julkaiseman apostolisen konstituution mukaan sen tehtävänä on ollut ”valvoa kirkon opin loukkaamattomuutta sekä kristittyjen moraalia koko katolisessa maailmassa”.²²

Kuuriolla on lisäksi useita muita kongregatioita sekä kymmenkunta statukseltaan niiden alapuolella olevaa virastoa.²³ Ne muodostavat periaatteessa paavin hallintokoneiston yhtenä kokonaisuutena, mutta dosentti Jyri Komulaisen mukaan ei ole tavatonta, että sen jäsenet, kardinaalit ja piispat, antavat keskenään ristiriitaisia lausuntoja. Hänen mukaansa kuurian maine on ollut myös kokonaisuudessaan konservatiivinen.²⁴

3.2 Roomalaiskatolisen opin keskeiset piirteet

Katolisen opin mukaan vain roomalaiskatolisen kirkon piirissä voi saavuttaa varmimmin pelastuksen ja vain roomalaiskatolisella kirkolla on koko ilmoitettu uskon totuus sekä aidot, täydelliset sakramentit. Sen mukaan Raamattu, kirkon vaalima traditio ja kirkon opetusvirka muodostavat kiinteän kokonaisuuden: traditio jatkuu katkeamattomana piispojen opetusviran ansioista ja perustuu jo ennen Raamatun tekstien syntyä alkaneeseen apostoliseen suulliseen traditioon. Usko on talletettu paitsi Raamattuun, myös kirkon elävään traditioon, ja kirkon opetusviran tehtävänä on tulkita ja julistaa tätä uskoa Pyhän Hengen avulla. Kirkon opinkappaleet eli dogmit määrittävät ilmoitettua totuutta, ja ne roomalaiskatolinen kirkko on niin ikään johtanut Raamatusta ja traditiosta. Dogmit ovat olleet muuttumattomia, mutta kirkon tulkinnat ovat sen mukaan voineet syventyä ja siten muuttua. Dogmit eivät kuitenkaan sisällä kirkon koko opetusta, sillä niitä on suhteellisen vähän. Kiirastuli, taivaaseen päässeet pyhät ja pyhimykset sekä Neitsyt Marian keskeinen asema Kristuksen äitinä kuuluvat myös oleellisina katoliseen oppiin.²⁵

---

²¹ Hanska 2005, 202–203.

²² Hanska 2005, 206; Komulainen 2005, 45.

²³ Hanska 2005, 208.

²⁴ Komulainen 2005, 46.

²⁵ Idefelt 1989, 269; Ketola 2008, 39–40.

Katolinen usko ei voi olla individualistista, vaan se liittyy aina kirkkoon ja sen elämään. Protestanteille voi olla vierasta se, ettei uskon perusta ole pelkästään Raamatussa vaan sen lisäksi aina myös kirkon traditiossa, johon liittyy olennaisesti kirkon ja siten sen piispojen opetusvirka.²⁶

Roomalaiskatolisen pelastuskäsityksen mukaan pelastuksen perusta on kaste, joka vapauttaa perisynnistä. Ihminen voi pelastua yksin Jumalan armosta, mutta kirkon opin mukaan usko ilman hyviä tekoja on kuollutta uskoa.²⁷

Katolisen teologian ihmiskäsityksen mukaan Jumala on luonut ihmisen kuvakseen ja kaltaisekseen. Ihmiselämä on arvokas aina sikiämisestä luonnolliseen kuolemaan saakka. Taloudelliset tai sosiaaliset perusteet eivät horjuta elämän arvoa, joten ihmistä tulee kohdella tasavertaisesti, edustipa hän mitä rotua, sukupuolta, uskontoa tai sosiaalista asemaa tahansa. Koska ihmiselämä katsotaan pyhäksi ja koskemattomaksi, kirkko suhtautuu aborttiin, eutanasiaan, itsemurhaan ja kuolemantuomioon kielteisesti. Ihmiselämän arvostamiseen kuuluu myös keinotekoisien ehkäisyn kieltäminen.²⁸

Roomalaiskatolisella kirkolla on seitsemän sakramenttia, joista eukaristia on pyhin. Uskon mukaan ehtoollisaineet – pyhitetty viini ja leipä – muuttuvat *transsubstantiaation* kautta läsnä oleviksi Kristuksen ruumiiksi ja vereksi, vaikka ne ulkoisesti säilyisivätkin leipänä ja viininä. Ehtoollisaineiden muuttuminen tapahtuu opin mukaan Pyhän Hengen voimasta, kun messua viettävä pappi lukee eukaristian asetussanat. Eukaristian sakramentti merkitsee katolilaiselle yhteyttä Kristukseen ja toisiin kristittyihin, ja sen voi toimittaa vain pappi tai piispa.²⁹

Pappisvihkimys on roomalaiskatolisen kirkon sakramentti, joka nostaa pappien merkityksen maallikoiden yläpuolelle ja jota protestantit ovat sen vuoksi myös arvostelleet. Katolisessa kirkossa vanhastaan vallinnut täysipäiväisen Jumalalle omistautumisen ihanne näkyy yhä pappien selibaattivaatimuksessa, ja sitä on pidetty myös yhtenä syynä länsimaissa kasvaneeseen pappispulaan.³⁰

Roomalaiskatolinen kirkko opettaa, että seksuaalinen kanssakäyminen kuuluu vain miehen ja naisen väliseen avioliittoon, ja siksi se pitää muun muassa esiaviollista seksiä, aviorikosta ja homoseksuaalisuutta ihmisarvoa loukkaavina. Perhekeskeisyys on yksi kirkkoa hallitsevista perusarvoista. Avioliittoa pidetään

---

²⁶ Komulainen 2005, 47–49.

²⁷ Ketola 2008, 40.

²⁸ Ketola 2008, 40; KKK 2011, 548–557; 570–572.

²⁹ Komulainen 2005, 52–55; Ketola 2008, 42.

³⁰ Komulainen 2005, 53; 55; 59.

Jumalan säätämänä, purkamattomana instituutiona ja avioeroon suhtaudutaan kielteisesti.³¹

Eukaristian, pappeuden ja avioliiton lisäksi katolisen kirkon sakramentteja ovat kaste, konfirmaatio, rippi ja sairaiden voitelu.³²

Kirkon ohjaus on roomalaiskatolisen seurakuntalaisen elämässä vahva. Katolisen kirkon katekismus sisältää 2865 ohjetta ihmiselämän kaikkinaisiin tilanteisiin ja vastaukset kirkon yhteisen opin selkiyttämiseksi. Nykyisin käytössä oleva katekismus on julkaistu Johannes Paavali II:n aikana vuonna 1992, ja sen laatimisessa oli mukana myös Uskonopin kongregaation prefekti Joseph Ratzinger.³³

3.3 Katolinen kirkko Suomessa

Maailmanlaajuisen roomalaiskatolisen kirkon toiminta Suomessa on organisoitu uskonnolliseksi yhdyskunnaksi, joka on rekisteröity nimellä Katolinen kirkko Suomessa – Katolska kyrkan i Finland. Helsingin hiippakunta on kirkon ainoa hiippakunta Suomessa, ja se kattaa koko maan.³⁴ Tutkimusjakson vuoden 2005 alussa Suomen katolisella kirkolla oli 8790 jäsentä³⁵ ja tutkimusjakson lopussa vuoden 2013 päätyttyä 12 853 jäsentä³⁶. Jäsenmäärä kasvoi lähinnä maahanmuuttajien myötä. Samalla seurakunnat ja papisto ovat kansainvälistyneet entisestään, ja myös liturgia voidaan toimittaa usealla eri kielellä.³⁷

Roomalaiskatolinen kirkko kiellettiin Ruotsin valtakunnassa 1520-luvulla, jolloin kirkon omaisuus takavarikoitiin valtiolle ja kirkkorakennukset luovutettiin roomalaiskatolisesta kirkosta riippumattoman kirkon omistukseen.³⁸ Suomessa toiminut viimeinen reformaatiota edeltänyt katolinen piispa oli Arvid Kurki (1464–1522).³⁹ Reformaation jälkeen 1600–1700-luvulla ei katolilaisia asunut Suomessa juuri lainkaan⁴⁰, mutta autonomian aikana 1800-luvulla Suomeen sijoitetut Venäjän armeijan katoliset dominikaanisotilaspapit alkoivat pitää messuja muun muassa Suomenlinnan puukirkossa ennen kuin Helsingin Pyhän Henrikin kirkko valmistui

---

³¹ Komulainen 2005, 52–53; Ketola 2008, 41.

³² Komulainen 2005, 52; Ketola 2008, 41–42.

³³ Benedictus XVI & Seewald 2014, 78; Benedictus XVI & Seewald 2017, 183.

³⁴ Idefelt 1989, 247; Vuorela 1989, 225; Vuorela 2005, 33; Ketola 2008, 43.

³⁵ Fides 4/2005 Helsingin hiippakunnan tilastot vuodelta 2004 valmistuivat – Jäsenmäärän kasvu jatkuu tasaisena.

³⁶ KTKV 2014.

³⁷ KTKV 2018.

³⁸ Ketola 2008, 42.

³⁹ Juusten 1988, 54–55; Idefelt 1989, 247; Heininen 2008, 44.

⁴⁰ Heininen 2005, 15.

1860. Suomi kuului autonomian ajan Mohilevin arkkihiippakuntaan, jonka piispainstuin oli Pietarissa. Suomen itsenäistyttyä vuonna 1917 kirkko katsoi parhaaksi muodostaa itsenäisen kirkollisen alueen. Pyhä istuin perusti Suomeen 1920 apostolisen vikaarikunnan, ja se merkittiin vuonna 1929 uskonnonvapauslain nojalla uskonnollisten yhdyskuntien rekisteriin.⁴¹

Vikaarikunnan ensimmäinen johtaja oli hollantilaissyntyinen piispa Michael Buckx, jota seurasi piispa Gulielmus Cobben, jonka virkakaudella (1955–1967) vikaarikunta korotettiin vuonna 1955 Helsingin hiippakunnaksi. Vuonna 1967 piispaksi vihittiin hollantilainen Paul Verschuren ja vuonna 2000 puolalainen Józef Wróbel. Paavi Benedictus XVI nimitti piispa Wróbelin Lublinin apulaispiispaksi vuonna 2007.⁴² Hiippakunta oli noin vuoden ilman piispaa, ja sen ajan silloinen kirkkoherra Teemu Sippo toimi yleisvikaarina. Vuonna 2009 Benedictus XVI nimitti Sipon Helsingin piispaksi, ja paavi Franciscus myönsi hänelle eron tehtävästä toukokuussa 2019. Sippo oli ensimmäinen suomalaissyntyinen roomalaiskatolisen kirkon piispa 487 vuoteen.⁴³

Helsingin hiippakunnasta tuli vuonna 1977 tasa-arvoinen maailman muiden katolisten hiippakuntien joukossa, kun se siirrettiin paavi Paavali VI:n dekreetillä Kansojen evankelioinnin kongregaation alaisuudesta yleisen oikeuden piiriin. Siirtoa on pidetty Suomen katolilaisille merkitykseltään vikaarikunnan perustamiseen verrattavana tapahtumana.⁴⁴ Helsingin hiippakunnan piispa on Pohjoismaiden piispainkokouksen jäsen – kokouksen muut jäsenet ovat Kööpenhaminan, Oslon, Reykjavíkin, Tromssan, Trondheimin ja Tukholman piispat. Piispainkokouksen tehtäviin on kuulunut Pyhän istuimen määräysten ja ohjeiden soveltaminen, ja se kokoontuu tavallisesti kaksi kertaa vuodessa.⁴⁵ Helsingin piispa kuuluu myös kaikkien katolisten piispojen tavoin maailmanlaajuiseen piispainkollegioon.⁴⁶ Suomen Ekumeenisen Neuvoston jäsenenä katolinen kirkko on ollut vuodesta 1967 lähtien.⁴⁷

Roomalaiskatolisella kirkolla on Suomessa kahdeksan seurakuntaa, jotka kaikki kuuluvat Helsingin hiippakuntaan. Tutkimusjakson aikana niitä oli seitse-

---

⁴¹ Idefelt 1989, 246–247; KTKV s. a.

⁴² Idefelt 1989, 248; KTKV s. a.

⁴³ KTKV s. a.

⁴⁴ Idefelt 1989, 24; Vuorela 1989, 240–241.

⁴⁵ KTKV s. a.

⁴⁶ Idefelt 1989, 248.

⁴⁷ Ketola 2008, 44.

män, sillä Pyhän Joosefin seurakunta perustettiin Kuopioon vuonna 2016. Seurakuntia oli tutkimusajankohtana Helsingissä kaksi ja yksi Turussa, Tampereella, Jyväskylässä, Kouvolassa sekä Oulussa. Suomen ainoa katolinen hautausmaa oli pitkään Turussa, kunnes Helsinkiin perustettiin vuonna 2018 oma katolinen hautausmaa; muuten hautaaminen on toimitettu luterilaisen kirkon hautausmaihin.⁴⁸

Helsingin Pyhän Henrikin seurakunnan kirkko Kaivopuistossa otettiin käyttöön vuonna 1860, ja kun Suomesta tuli apostolinen vikaarikunta ja maa sai oman piispan, kirkosta tuli katedraali vuonna 1920. Sen yhteydessä on piispantalon ja pappilan lisäksi ursuliinisisarten talo, heidän hoitamansa lastentarha sekä Katolinen tiedotuskeskus. Seurakunnan maantieteellinen alue yltää Helsingin keskustasta Suomen itärajalle. Pyhän Marian seurakunnan Pyhän Marian kirkko Meilahdessa vihittiin käyttöön vuonna 1954, sillä pääkaupunkiseudun läntisen osan kasvaessa toisen seurakunnan perustaminen Helsinkiin oli osoittautunut tarpeelliseksi. Seurakunnan maantieteellinen alue käsittää läntisen Uudenmaan Helsingin keskustasta Riihimäelle ja Hankoon saakka.⁴⁹

Turun Pyhän Birgitan ja autuaan Hemmingin seurakunta on perustettu 1926. Sen nykyinen kirkko vihittiin käyttöön vuonna 1966. Birgittalaissisarilla on ollut Turussa luostari ja vieraskoti. Seurakunnan alue kattaa entisen Turun ja Porin läänin sekä Ahvenanmaan.⁵⁰

Tampereen Pyhän Ristin seurakunta on perustettu 1957, mutta oman kirkon se sai vasta 1969, jolloin Pyhän Ristin kirkko Amurissa vihittiin käyttöön. Seurakunnan alue kattaa Kanta-Hämeen ja Pirkanmaan lisäksi Etelä- ja Keski-Pohjanmaan, ja sillä on myös Pyhän Mikaelin kappeli Pietarsaaressa sekä Jeesuksen Pyhän Sydämen kappeli Vaasassa.⁵¹

Pyhän Olavin seurakunnan historia juontaa juurensa entisiin Viipurin ja Terijoen seurakuntiin, ja uusi seurakunta sijoitettiin vuonna 1949 Jyväskylään. Nykyinen Pyhän Olavin kirkko on vihitty käyttöön vuonna 1962. Seurakuntakeskukseen kuuluu muun muassa sisarten talo, jossa sijaitsevat leikkikoulu ja opiskelija-asuntola ovat ursuliinisisarten hoidossa.⁵² Aiemmin seurakunnan maantieteellinen alue

---

⁴⁸ Idefelt 1989, 254; KTKV s. a.

⁴⁹ Idefelt 1989, 252–253; KTKV s. a.

⁵⁰ Idefelt 1989, 254–255; KTKV s. a.

⁵¹ Idefelt 1989, 255; KTKV s. a.

⁵² Idefelt 1989, 256; KTKV s. a.

käsitti suuren osan Suomea, mutta Kuopion Pyhän Joosefin seurakunnan perustamisen jälkeen (2016) enää vain Keski-Suomen alueen. Samalla aiemmin Pyhän Olavin seurakuntaan kuuluneet Etelä- ja Pohjois-Savo sekä Pohjois-Karjala siirtyivät uuden seurakunnan alueeseen.⁵³

Oulun Nasaretin Pyhän perheen seurakunta itsenäistyi omaksi seurakunnaksi vuonna 1993, ja Pyhän perheen kirkko vihittiin käyttöön 2001. Seurakunnan alueeseen kuuluvat Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakunnat.⁵⁴

Autuaan Ursulan kappeliseurakunta perustettiin vuonna 1985. Sen toimintakeskus on Kouvolassa. Itsenäinen seurakunta siitä tuli 1991, ja vuonna 2003 sen nimi muuttui Pyhän Ursulan seurakunnaksi, koska Urszula Ledóchowska (1865–1939), jolta seurakunta on saanut nimensä, kanonisoitiin pyhäksi samana vuonna. Pyhän Ursulan seurakunta kattaa Kaakkois-Suomen alueen.⁵⁵

Suomessa toimii Katolisen tiedotuskeskuksen verkkosivujen mukaan useita roomalaiskatolisia sääntökuntia: Jeesuksen pyhän sydämen pappien veljeskunta, birgittalaissisaret, Kalleimman veren sisaret, dominikaanit, Jeesuksen pikkusisaret, ursuliinisisaret, karmeliittasisaret, Rakkauden lähetyssisaret ja Vihkiytyneiden neitsyiden sääty. Lisäksi Suomessa on toiminut Opus Dein personaaliprelatuuri sekä pienehköjä katolisia kirkollisia yhteisöjä ja maallikkojärjestöjä. Jeesuksen pyhän sydämen pappien veljeskunta on työskennellyt Suomessa vuodesta 1907 lähtien. Monet Suomen katoliset piispat ja seurakuntapapit kuuluvat tai ovat kuuluneet veljeskuntaan. Sen erityisinä toimialoina on pidetty nuorisotyötä, sosiaalista toimintaa ja lähetystyötä. Dominikaanit palasivat neljän vuosisadan tauon jälkeen Suomeen vuonna 1949. Teologian ohella tiede- ja kulttuurityö on ollut dominikaanien toiminnassa tärkeällä sijalla. He perustivat Helsinkiin Studium Catholicum -kulttuuri-keskuksen, jonka kirjastoa arkisto- ja erityiskokoelmiseen pidetään laajana.⁵⁶

Birgittalaissisaret ovat toimineet Suomessa vuodesta 1986. He kuuluvat Elisabeth Hesselbladin (1890–1957) vuonna 1911 perustamaan uuteen ja niin kutsuttuun ruotsalaiseen sääntökunnan haaraan, joka jatkaa alkuperäisen perinnettä. Sen oli perustanut Pyhä Birgitta (1302–1373). Birgittalaissisaret ylläpitävät Turussa vieraskotia ja opiskelija-asuntolaa.⁵⁷

---

⁵³ KTKV s. a.

⁵⁴ KTKV s. a.

⁵⁵ Idefelt 1989, 257; KTKV s. a.

⁵⁶ Idefelt 1989, 262; KTKV s. a.

⁵⁷ Idefelt 1989, 264; KTKV s. a.

Kalleimman veren sisaret saapuivat Suomeen Yhdysvalloista 1939. Sisarkunnan on perustanut vuonna 1845 sveitsiläinen Theresa Weber (1822–1848). Helsingin Englantilainen koulu oli heidän hoidossaan vuodesta 1945 vuoteen 1995 ja Englantilainen koulu Tampereella vuodesta 1957 vuoteen 2004.⁵⁸

Jeesuksen pikkusisaret -sääntökunta tuli Suomeen vuonna 1953, ja sen on perustanut sisar Magdeleine (1898–1989). Jeesuksen elämä Nasaretissa – vaatimattomana käsityöläisenä – on pikkusisarten ihanne: he asuvat ja elävät tavallisten ihmisten keskellä ruumiillista työtä tehden mutta eläen samalla rukouselämää.⁵⁹

Ursuliinisisaret toimivat Suomessa ensimmäisen kerran autonomian aikana Karjalan kannaksella 1906–1914 ja palasivat Suomeen 1976. Suomen ursuliinisisaret kuuluvat ”harmaisiin ursuliineihin” eli Pyhän Ursula Ledóchowskan vuonna 1920 perustamaan haaraan. Heillä on Jyväskylässä leikkikoulu ja opiskelija-asuntola sekä Helsingissä Pyhän Marian lastentarha. Lisäksi he osallistuvat seurakuntien uskonnonopetukseen.⁶⁰

Karmeliittasisarilla, jotka ovat toimineet Suomessa vuodesta 1988, on Espoon Myllyjärvellä Jumalanäidin karmeliittaluostari. Teresa Kalkuttalaisen perustama Rakkauden lähetyssisaret aloitti toimintansa Suomessa vuonna 1999.⁶¹

Piispa Paul Verschuren päätti hyväksyä personaaliprelatuuri Opus Dein toiminnan aloittamisen Suomessa vuonna 1987.⁶² Maailmanlaajuiseen järjestöön kuuluu tuhatkunta pappia ja noin 80 000 maallikkoa. Järjestön jäsenet pyrkivät elämään kristillistä vakaumustaan todeksi arjessa ja omalla esimerkillään edistämään uskon leviämistä ihmisten keskuuteen.⁶³

Helsingin hiippakunnalla on ollut Hiidenvedellä Stella Maris -toimintakeskus, joka tarjoaa tiloja erilaiseen toimintaan. Suurin osa kesäajasta on kulunut erilaisiin lasten, nuorten ja vanhusten leireihin. Talvikaudella on järjestetty hengellisiä hiljentymispäiviä, perheleirejä ja viikonlopputapaamisia.⁶⁴

Katolinen kirkko ei ole pyrkinyt Suomessa käännättämään ketään katolilaiseksi.⁶⁵ Jos kuitenkin joku omasta tahdostaan haluaa liittyä kirkkoon, prosessi käynnistyy yhteydenotolla alueen katolisen seurakunnan kirkkoherraan ja keskus-

---

⁵⁸ Idefelt 1989, 260; KTKV s. a.

⁵⁹ Idefelt 1989, 261–262; KTKV s. a.

⁶⁰ Idefelt 1989 262–263; KTKV s. a.

⁶¹ KTKV s. a.

⁶² Ketola 2011, 64.

⁶³ Idefelt 1989, 264.

⁶⁴ Idefelt 1989, 265; Ketola 2008, 44.

⁶⁵ Idefelt 1989, 268.

telun jälkeen alkaa noin vuoden kestävä tutustumisaika. Tämän ajanjakson tarkoituksena on, että katolisesta kirkosta kiinnostunut tutustuu seurakunnan ja hiippakunnan elämään siihen osallistumalla ja samalla hankkii tarvittavia perustietoja katolisesta uskon- ja elämännäkemyksestä. Esimerkiksi Helsingissä tämä tietojen hankkiminen on tapahtunut lukuvuoden kestäväällä kurssilla, jolle on voinut osallistua myös ilman aikomusta liittyä katoliseen kirkkoon. Tutustumisvuoden jälkeen kirkosta kiinnostunut on voinut ratkaista, haluaako hän tulla kirkon jäseneksi. Kirkkoherra esittelee siinä tapauksessa asian piispalle, joka tarvittaessa ottaa uuden jäsenen kirkkoon tavallisesti vahvistuksen sakramentin (konfirmaatio) kautta.⁶⁶

4. Joseph Ratzinger ennen paaviksi valitsemista

Joseph Aloysius Ratzinger syntyi 16. huhtikuuta 1927, pääsiäisviikon lauantaina, Marktl am Innin kaupungissa Baijerin osavaltiossa Saksassa. Syntymäpäivä ja kaste tuoreella vihkivedellä saman päivän aamuna nähtiin aikanaan hyvänä enteenä. Hänen isänsä oli poliisipäällikkö Joseph Ratzinger ja hänen äitinsä Maria, kotoisin Etelä-Tirolista. Hän oli perheen kolmas ja viimeinen lapsi. Vuonna 1929 perhe muutti Tittmoningin kaupunkiin lähelle Itävallan rajaa, vuonna 1932 Aschau am Innin ja 1937 Hufschlagin kaupunkiin.⁶⁷ Ratzingerien kotia on kuvattu uskonnolliseksi: vanhempi veli Georg on kertonut perheen viettäneen useita päivittäisiä rukoushetkiä yhdessä ja osallistuneen säännöllisesti kirkon yhteisön elämään.⁶⁸ Benedictus XVI itse on Peter Seewaldin haastattelukirjassa *Viimeisiä keskusteluja* kuvannut isäänsä maltillisen hurskaaksi mieheksi, joka oli juurtunut syvästi kirkon uskoon.⁶⁹ Kansallissosialistien valtaannousu vuonna 1933 ja sodan uhka alkoivat varjostaa perheen elämää vuosi vuodelta yhä enemmän. Joseph Ratzinger vanhempi ei kannattanut Adolf Hitlerin johtamia kansallissosialisteja vaan vierasti näiden kirkon ja kristinuskon vastaista politiikkaa. Koko perhe ja useat sukulaiset vastustivat aatetta,⁷⁰ mutta siitä huolimatta silloisten Saksan lakien mukaan myös Ratzingerin lapset päätyivät 14 vuotta täytettyään Hitler-Jugendiin – näin myös Joseph Ratzinger nuorempi vuonna 1941.⁷¹ Jopa Saksan evankelisen kirkon kaikki nuorisoryhmät sulautettiin valtakunnan piispa Ludwig Müllerin (1883–1945) käskystä Hitler-Jugendiin.⁷² Muutama kuukausi ennen Saksan Puolan-miehityksen alkua vuonna

---

⁶⁶ Idefelt 1989, 268; KTKV s. a.

⁶⁷ Benedictus XVI & Seewald 2017, 66 ja 253; Guerriero 2018, 30–32 ja 41.

⁶⁸ Guerriero 2018, 30.

⁶⁹ Benedictus & Seewald 2017, 61–62.

⁷⁰ Allen 2005, 146–147; Benedictus XVI & Seewald 2017, 63–64.

⁷¹ Allen 2005, 147; Guerriero 2018, 34–38.

⁷² Metaxas 2013, 221.

1939 Joseph Ratzinger oli aloittanut opiskelun Traunsteinin seminaarissa.⁷³ Vuonna 1943 hänen koko koululuokkansa siirrettiin ilmatorjuntajoukkoihin Müncheniin suojaamaan BMW:n tehtaita. Sen jälkeen seminaarilaisia, Joseph Ratzinger heidän joukossaan, siirrettiin Saksassa ja Itävallassa eri työmääräyksin, kunnes hänet joulukuussa 1944 kutsuttiin asepalvelukseen. Häntä ei kuitenkaan koskaan lähetetty rintamalle, vaan hän vietti alokasaikansa kasarmilla Traunsteinin lähellä ja karkasi yksiköstään aivan sodan loppuvaiheessa. Yhdysvaltalaisten joukkojen saapuessa huhtikuussa 1945 hän joutui muutamaksi kuukaudeksi heidän sotavangiin.⁷⁴

Joseph Ratzinger palasi kotiin vankileiriltä Ulmista kesäkuussa 1945, hänen veljensä Georg rintamalta Italiasta heinäkuussa, ja molemmat aloittivat opiskelut Freisingin seminaarissa seuraavan vuoden alussa. Vuosina 1946–1951 Ratzinger opiskeli katolista teologiaa ja filosofiaa Freisingin lisäksi Münchenissä ja Freiburgissa. Hänet vihittiin papiksi samaan aikaan veljensä Georgin kanssa 29. kesäkuuta 1951.⁷⁵ Vuonna 1953 Joseph Ratzinger väitteli teologian tohtoriksi. Hänen väitöskirjansa nimi oli *Volk und Haus Gottes in Augustins Lehre von der Kirche*.⁷⁶ Vuonna 1957 valmistui hänen tutkimuksensa *Die Geschichtstheologie des hl. Bonaventura*). Hänet nimitettiin dogmatiikan ja fundamentaaliteologian professoriksi Freisingin yliopistoon vuonna 1958.⁷⁷ Vuosina 1966–1969 Ratzinger toimi katolisen dogmatiikan professorina Tübingenissä ja vuodesta 1969 alkaen dogmatiikanhistorian professorina Regensburgin yliopistossa.⁷⁸ Vuonna 1976 hänestä tuli myös yliopiston vararehtori.⁷⁹

Nuori professori Ratzinger oli mukana myös Vatikaanin II konsiilissa 1962–1965, jossa hän toimi Kölnin arkkipiispan, kardinaali Fringsin (1887–1978) neuvonantajana herättäen kiinnostusta uudistushenkisillä mielipiteillään.⁸⁰ Paavi Paavali VI nimitti Ratzingerin Münchenin ja Freisingin arkkipiispaksi 28. toukokuuta 1977. Nimitystä on luonnehdittu yllättäväksi, koska Ratzingeria pidettiin tehtävään nuorena ja kokemattomana, eikä hänen maineensa ollut ristiriidaton. Seuraavassa

---

⁷³ Guerriero 2018, 43.

⁷⁴ Benedictus XVI & Seewald 2017, 253; Guerriero 2018, 50–54.

⁷⁵ Benedictus XVI & Seewald 2017, 253; Guerriero 2018, 58–82.

⁷⁶ Guerriero 2018, 91–97.

⁷⁷ Benedictus XVI & Seewald 1917, 253–254. Guerriero 2018, 112–114.

⁷⁸ Benedictus XVI & Seewald 2017, 254; Guerriero 2018, 202–206.

⁷⁹ Benedictus XVI & Seewald 2017, 25.

⁸⁰ Benedictus XVI & Seewald 2017, 130–131; Guerriero 2018, 142 ja 148.

kuussa paavi nimitti hänet kardinaaliksi, ja nimitys julkistettiin konsistorissa 27. kesäkuuta 1977. Hän oli tuolloin 50-vuotias.⁸¹

Paavi Paavali VI kuoli 6.8.1978 oltuaan paavina 15 vuotta ja hänen seuraajakseen valittu Johannes Paavali I runsaan kuukauden kuluttua valinnastaan 28. 9. samana vuonna. Lokakuun 16. päivänä puolalainen arkkipiispa Karol Wojtyla, joka otti nimekseen Johannes Paavali II, valittiin uudeksi paaviksi. Joseph Ratzinger osallistui kardinaalina molempiin vuoden 1978 konklaaveihin.⁸² Uusi paavi halusi kardinaali Ratzingerin Rooman kuuriaan⁸³ ja nimitti hänet vuonna 1981 Uskonopin kongregaation prefektiksi sekä Paavillisen raamattukomitean ja Kansainvälisen teologisen komission puheenjohtajaksi.⁸⁴ Hänet nimitettiin myös Kardinaalikollegion dekaaniksi 30. marraskuuta 2002 alkaen.⁸⁵

Kaiken kaikkiaan Joseph Ratzingerin ura Uskonopin kongregaatiossa kesti 24 vuotta, ja häntä luonnehdittiin jo tuohon aikaan myös yhdeksi Vatikaanin vaikutusvaltaisimmista henkilöistä. Hänet tunnettiin ankarana uskon puolustajana ja konservatiivisuudestaan tunnetun Johannes Paavali II:n läheisenä työtoverina.⁸⁶ Ratzingerin toimiessa Uskonopin kongregaation prefektinä useilta katolisilta teologeilta evättiin lupa opettaa omia näkemyksiään, silloin kun ne olivat ristiriidassa kirkon opetuksen kanssa, ja tutkintaan päätyivät erityisesti teologit, jotka kyseenalaistivat kirkon hierarkkisen vallankäytön.⁸⁷ Ratzinger antoi vaikenemismääräyksen esimerkiksi yhdysvaltalaiselle katolisen yliopiston professorille Charles E. Curranille, koska tämä oli vastustanut Paavali VI:n kiertokirjeen *Humanae vitae*n moraaliohjeita, muun muassa ehkäisyvälinekieltoa. Curran oli haastanut kirkkoa myös hyväksymään toisinajattelun tietyissä ei-erehtymättömyydellä annetuissa paavin opetuksissa.⁸⁸ Kiistanalaisena ja poikkeuksellisen järeänä toimenpiteenä on pidetty päätöstä srilankalaisen isä Tissa Balasuriyan ekskommunikaatiosta vuonna 1997. Hän oli esittänyt kirkon linjasta poikkeavia näkemyksiä muun muassa kirjassaan *Mary and Human Liberation*.⁸⁹ Myös belgialaissyntyisen jesuiitan Jacques Dupuis'n hahmottelut kristinuskon ja muiden uskontojen suhteesta teoksessa *Toward a Christian Theology of Religious Pluralism* päätyivät tutkintaan,

---

⁸¹ Guerriero 2018, 252–253 ja 256.

⁸² Guerriero 2018, 275–278.

⁸³ Benedictus XVI & Seewald, 1917, 176; Guerriero 2018, 288.

⁸⁴ Benedictus XVI & Seewald 2017, 185; Guerriero 275–278.

⁸⁵ Benedictus XVI & Seewald 2014, 186.

⁸⁶ Allen 2005, 154 ja 157; Gibson 2006, 213; Guerriero 2018, 297.

⁸⁷ Komulainen 2005, 82.

⁸⁸ Komulainen 2005, 82; Gibson 2006, 194 ja 197; Guerriero 2018, 328–329 ja 337–338.

⁸⁹ Komulainen 2005; Guerriero 2018, 355–367.

mikä tyrmistytti monia.⁹⁰ Tunnetuin katolisen kirkon toisinajattelija, sveitsiläinen Hans Küng, oli vielä Vatikaanin II konsiilin aikana sen teologinen neuvonantaja ja toimi yhteistyössä myös Joseph Ratzingerin kanssa, mutta esitettyään yhä edistysmielisempiä ajatuksia ja kritiikkiä paavin erehtymättömyyttä kohtaan II konsiilin jälkeen Küng menetti opetuslupansa.⁹¹

Sekä paavi Johannes Paavali II että kardinaali Joseph Ratzinger vastustivat voimakkaasti Latinalaisessa Amerikassa syntynyttä vapautuksen teologiaa. Vastustuksen symboliksi kohosi brasilialaisen isä Leonardo Boffin tapaus. Uskonopin kongregatio antoi Boffille vaikenemismääräyksen, ja kun se myöhemmin purettiin, Boff jatkoi julkaisutoimintaansa, kunnes häneltä evättiin opetuslupa. Lopulta Boff luopui sääntökunnastaan ja pappeudesta. Vapautuksen teologian poikkeuksellisen voimakasta vastustamista on selitetty sekä Karol Wojtylan että Joseph Ratzingerin nuoruusvuosina kokemalla poliittisella syrjinnällä totalitaarisen hallinnon alla, samoin marxismin ja kommunismin pelolla.⁹²

Pitkän työtoveruuden ja Johannes Paavali II:ta lähellä olleen opillisen linjansa vuoksi Joseph Ratzingeria pidettiin yhtenä mahdollisena kandidaattina seuraavaksi paaviksi. Ajatusta saattoi puoltaa hänen korkea ikänsä, sillä on esitetty ajatuksia, että kardinaalit olisivat etsineet välikauden paavia Johannes Paavali II:n poikkeuksellisen pitkän, liki 27 vuotta kestäneen pontifikaatin jälkeen. Toisaalta Ratzingerin korkea ikä olisi yhtä hyvin voinut puhua hänen valintaansa vastaan.⁹³

---

⁹⁰ Komulainen 2005, 83; Guerriero 2018, 424–425.

⁹¹ Komulainen 2005, 82.

⁹² Komulainen 2005, 83–84; Benedictus XVI & Seewald, 2014, 138 ja 176; Guerriero 2018, 328–329.

⁹³ Hanska 2005, 309; Gibson 2006, 352–353.

II PAAVI BENEDICTUS XVI *FIDES*-LEHDESSÄ 2005–2013

1. ”Hänet tunnetaan hyvin” – *Benedictus XVI:n* valinta

Tutkimusjakson ensimmäisessä *Fides*-lehdessä, joka ilmestyi 13.5.2005, on yksityiskohtainen kuvaus uuden paavin valinnasta. Paavi oli valittu 19.4.2005, ensimmäisenä päivänä konklaavin kokoonnuttua Sikstiiniläiskappeliin ja vain neljän äänestyskierroksen jälkeen. Lehdessä arvioidaan, että Pietarinkirkon aukiolla olisi ollut kymmeniä tuhansia uskovia odottamassa uutisia valinnasta ja että television kautta äänestystä olisi seurannut satoja miljoonia katsojia. *Fides*-lehti kuvailee valinnan jälkeisiä tapahtumia ja kertoo, että tunnin kuluttua uuden paavin valinnasta ilmoittaneen valkoisen savun ilmestymisen jälkeen kirkon etuparvekkeen verhot olivat auenneet ja että kardi-naaliprotodiakoni Jorg Medina Estévez lausui ”nuo ihmeelliset” sanat:

Annuntio vobis gaudium magnum; habemus Papam: Eminentissimum ac Reverendissimum Dominum, Dominum Josephum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem Ratzinger qui sibi nomen imposuit Benedictum XVI. ⁹⁴

Estévezin ilmoitus on lehdessä käännetty muotoon:

Ilmoitan teille suuren ilon: Meillä on paavi; korkea-arvoinen ja kunnioitettu herra, herra Joseph, Pyhän Roomalaisen Kirkon kardinaali Ratzinger, joka on ottanut nimekseen Benedictus XVI. ⁹⁵

Tämän jälkeen lehti kuvailee Benedictus XVI:n astuneen esille ja vastaanottaneen valtavat riemuhuudot. Hänen kerrotaan lausuneen lyhyen italiankielisen tervehdyksen ja rukoilleen ensimmäisen siunauksensa paavina Roomalle ja maailmalle – *urbi et orbi*.⁹⁶ Katkelma valinnan ilmoittavasta latinankielisestä tekstistä on valittu myös *Fidesin* kansikuvan yhteyteen. Kuvassa paavi tervehtii Pietarinkirkon aukiolle kokoontunutta yleisöä.

Lehdessä on myös lyhyt kirjoitus Joseph Ratzingerin vastaanottamista vihkimyksistä ja tärkeimmistä nimityksistä päivämäärineen. Paavin koko suomenkielinen hallitsijanimi kuului vielä tuolloin: Rooman piispa, Jeesuksen Kristuksen sijainen, apostolien ruhtinaan seuraaja, yleismaailmallisen kirkon ylin paimen, lännen patriarkka, Italian priimas, Rooman provinssin arkkipiispa ja metropoliitta, Vatikaanivaltion hallitsija ja Jumalan palvelijoiden palvelija. ⁹⁷ Paavi Benedictus XVI poisti myöhemmin ilmaisun ”lännen patriarkka”, ja vuonna 2006 julkaistussa paa-villisessa vuosikirjassa *l’Annuario Pontificio* arvonimi oli uudessa muodossaan.

⁹⁴ *Fides* 6/2005 Uusi paavi on valittu!

⁹⁵ *Fides* 6/2005 Uusi paavi on valittu!

⁹⁶ *Fides* 6/2005 Uusi paavi on valittu!

⁹⁷ *Fides* 6/2005 Pyhä isä Benedictus XVI.

Fides-lehti arvelee, että Benedictus XVI:n päätös poistaa ilmaisu ”lännen patriarkka” liittyisi hänen ekumeenisiin pyrkimyksiinsä ortodoksisen kirkon kanssa; ajatuksena voisi mahdollisesti olla, että paavi ei halunnut kilpailla idän kirkon patriarkkojen kanssa tästä arvonimestä. Edellisen kerran arvonimeä oli muuttanut paavi Paavali VI vuonna 1969 lisätessään siihen ”Jumalan palvelijoiden palvelija” ja poistaessaan ilmaisun ”kunniakkaasti hallitseva”.⁹⁸

Paavi Benedictus XVI piti ensimmäisen puheensa valintaansa seuranneena päivänä 20.4.2005 messun yhteydessä Sikstiiniläiskappelissa. Hän piti puheensa latinaksi, ja se on käännetty kokonaisuudessaan *Fides*-lehteen. Puheen tärkeimmäksi sisällöksi näyttäisi nousevan neljä aihetta: valinnan herättämät tunteet, Johannes Paavali II:n perintö, ekumenia ja nuoriso. Benedictus XVI sanoi lehden mukaan tuntevansa kahta vastakkaista tunnetta sielussaan: inhimillistä levottomuutta annetusta vastuusta ja syvää kiitollisuutta Jumalaa kohtaan. Hän sanoi uskovansa, että Jumala johtaa laumaansa ja myös sitä, joka on valittu Hänen poikansa sijaiseksi. Kiitollisuus siitä ylitti kaiken muun hänen sydämessään. Hänen mielestään valinta oli osoitus Johannes Paavali II:n henkilökohtaisesta armosta: ”Tunnen hänen vahvan kätensä, joka pitää minua kädestä. Näen hänen hymyilevät silmänsä ja kuulen hänen sanansa, jotka tällä erityisellä hetkellä on osoitettu minulle: Älä pelkää.” Benedictus XVI kertoi tuntevansa kiitollisuutta siitä, että kardinaalit olivat valinneet juuri hänet seuraamaan tätä suurta paavia. Benedictus XVI palasi puheessaan kulu-neisiin viikkoihin, joita oli hallinnut Johannes Paavali II:n kuoleman aiheuttama suru ja tyhjyyden tunne. Hän koki, että Johannes Paavalin II:n pitkä pontifikaatti oli vahvistanut kristikansaa ja että Johannes Paavali II oli jättänyt ”rohkeamman, vapaamman ja nuoremman kirkon. Kirkon, joka katsoo hänen opetuksensa ja esimerkkinsä mukaisesti iloisesti menneisyyteen ja joka ei pelkää tulevaisuutta”. Benedictus XVI aikoi jatkaa edeltäjänsä henkistä perintöä ja noudattaa Vatikaanin II konsiilin päätöksiä, joita hän piti edelleen ajankohtaisina. Hän myös muistutti, että kuluva vuosi 2005 oli Vatikaanin II konsiilin päättymisen 40. juhlavuosi.⁹⁹

Paavi Benedictus XVI piti merkittävänä sitä, että hänen pontifikaattinsa alkoi vuotena, jonka Johannes Paavali II oli nimittänyt eukaristian juhluvuodeksi. Hän muistutti, että eukaristia oli kristillisen elämän keskus, ja painotti pappien velvollisuutta sen jakamisessa sekä päivittäisessä messun vietossa.¹⁰⁰

---

⁹⁸ *Fides* 6/2006 Paavi luopui tittelistään ”lännen patriarkka”.

⁹⁹ *Fides* 6/2005 Pyhän isän ensimmäinen puhe.

¹⁰⁰ *Fides* 6/2005 Pyhän isän ensimmäinen puhe.

Benedictus XVI käsitteli ensimmäisessä puheessaan myös ekumeniaa. Hän sanoi olevansa siitä ensimmäisenä vastuussa ja tekevänsä kaikkensa sitä edistääkseen. Hän sanoi olevansa valmis käsittelemään jokaista aloitetta, joka ”näyttää sovelialta edistämään yhteyksiä ja sopimuksia eri kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen edustajien välillä”. Hän muistutti kuitenkin tervehdyksessään, että Kristus on ainoa todellinen Herra ja lisäsi, että kirkon täytyy uudistaa tietoisuutensa tehtävästään. Hän muistutti, että Kristus, ei paavi, on ainoa todellinen maailman valo. Tästä tietoisena hän lupasi, että kirkko menisi eteenpäin ja että jokainen katolilainen olisi valmis tekemään kaikkensa ihmisten sosiaalisen kehityksen eteenpäin viemiseksi. ”Me emme säästele voimiamme vaan jatkamme vuoropuhelua [...] eri kulttuurien kanssa, jotta keskinäisen yhteisymmärryksen avulla syntyisi edellytyksiä parempaan tulevaisuuteen kaikille”.¹⁰¹

Nuoria Benedictus XVI tervehti puheessaan omana ryhmänään. Hän kuvasi heitä Johannes Paavali II:n erityisiksi keskustelukumppaneiksi ja lupasi, että hän jatkaisi keskustelua sekä kuuntelisi heitä ja heidän toiveitaan. Lisäksi hän lupasi mennä seuraavana kesänä pidettäville Maailman nuortenpäiville Kölniin. Hän painotti nuorten olevan sekä ihmiskunnan että kirkon toivo.¹⁰²

Benedictus XVI:n puheen käänнос on jossain määrin polveileva ja vaikeaselkoinen. Vaikuttaa siltä, että se on suoraa käännostä, eikä sitä ole myöskään toimitettu tai kommentoitu. Siinä on todennäköisesti myös joitakin käännosvirheitä. Esimerkiksi tekstin mukaan Benedictus XVI kutsuu itseään kertaalleen Kristuksen seuraajaksi eikä sijaiseksi. Hän ylistää Johannes Paavali II:n hautajaispuhetta, jonka hän oli itse pitänyt¹⁰³. Lisäksi hänen kerrotaan sanoneen Johannes Paavali II:n tulleen Kristuksen kaltaiseksi:

Pyhän isämme Johannes Paavali II:n kuolema ja sitä seuranneet päivät ovat olleet kirkolle ja koko maailmalle epätavallista armon aikaa. Suuri suru hänen kuolemansa tähden ja tyhjyyden tunne, johon kuolema on meidät jättänyt, ovat olleet ylösnousseen Kristuksen toiminnan varjossa. Rakkauden ja hengellisen solidaarisuuden varjossa, jonka huippuna oli juhlallinen hautajaispuhe. Johannes Paavali II:n hautajaiset olivat meille erityinen kokemus, jossa meille kirkastui erityisellä tavalla Jumalan voima, joka haluaa muuttaa kaikki kansat kirkkonsa kautta yhdeksi suureksi perheeksi rakkauden ja totuuden yhdistävällä voimalla. Kuoleman hetkellä Johannes Paavali muuttui Mestarin ja Herransa kaltaiseksi.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Fides 6/2005 Pyhän isän ensimmäinen puhe.

¹⁰² Fides 6/2005 Pyhän isän ensimmäinen puhe.

¹⁰³ Fides 5/2005 Kardinaalikollegion dekaanin, kardinaali Joseph Ratzingerin saarna paavin hautajaismessussa perjantaina 8.4.2005.

¹⁰⁴ Fides 6/2005 Pyhän isän ensimmäinen puhe.

Puheen luonne selittynee siitä, että se pidettiin messussa kardinaalikollegiolle ja kirkon työntekijöille. Toisaalta hän siunasi myös ne, jotka katsoivat messua televisiosta.¹⁰⁵ Me-pronominin, joka puheessa vaihtelee alun minä-pronominin kanssa, on myös omiaan harhauttamaan kuulijan, sillä Benedictus XVI oli ottanut jälleen käyttöön paavillisen me-muodon minä-muodon rinnalle.¹⁰⁶

Vatikaanin virallinen lehti *L'Osservatore Romano* julkaisi 28.4.2005 artikkelin Benedictus XVI:n uudesta paavinvaakunasta. Artikkelin pohjalta Markku Koponen kirjoitti *Fidesiin* vaakunan symboliikasta ja sen merkittävistä eroista aikaisempien paavien vaakunoihin. Tärkein muutos arkkipiispa Andrea Corderon Lanza di Montezemolon suunnittelemassa vaakunassa oli se, että paavin tiara poistui, ja sen korvasi yleisemmin käytetty piispanmitra. Vaakunassa olevan mitran kolme viivaa kuvaavat tiaran kolmea kruunua ja pystyviiva sitä, että ne ovat yksissä käsissä. Benedictus XVI:n vaakunassa oli ensimmäistä kertaa kuvattuna *pallium*, liturginen nauha, jota paavit ja arkkipiispat käyttävät asemansa tunnuksena. Sen tarkoitus oli muistuttaa paavin ja kaikkien paikalliskirkkojen erityissuhteesta. Vaakunakilpi oli sama kuin Joseph Ratzingerin arkkipiispan vaakunassa oli ollut maureineen, reppuselkäisine karhuineen ja simpukoineen. Vaakunan sanomaa tulkitaan *Fidesissä* yksityiskohtaisesti värikuvineen koko sivun verran.¹⁰⁷ Paavi oli valinnut mottonsa ”Cooperatores veritatis” eli ”Totuuden työtoverit” jo piispannimityksensä yhteydessä.¹⁰⁸ Lehti julkaisee myös paavin nimikirjoituksen uutissivullaan.¹⁰⁹

Uutisen *Uusi paavi on valittu!* yhteydessä julkaistiin myös lyhyt kehystetty puhe, joka on otsikoitu *Pyhän isän tervehdyspuhe ensiesiintymisessään*. Saman sivun ruotsinkielisestä artikkelista käy ilmi, että kyse on heti valinnan jälkeen 19.4.2005 Pietarinkirkon parvekkeelta pidetystä kiitospuheesta. Se on hyvin lyhyt, eikä sitä ole toimitettu tai kommentoitu. Ruotsinkielisessä artikkelissa, jossa esitellään myös paavin aikaisemmat vaiheet, puheeseen on merkitty hieman oudolta tuntuvasti aplodien paikat, joita oli neljässä kohdassa. Benedictus XVI kuvasi puheessa itseään yksinkertaiseksi ja nöyräksi kirkon palvelijaksi, joka oli valittu suuren paavin jälkeen. Hän kertoi hakevansa voimaa siitä, että Jumala tietää mitä tekee, myös

---

¹⁰⁵ Fides 6/2005 Pyhän isän ensimmäinen puhe.

¹⁰⁶ Benedictus XVI & Seewald 2014, 89.

¹⁰⁷ Koponen 2005.

¹⁰⁸ Benedictus XVI & Seewald 2014, 185. Benedictus XVI & Seewald 2017, 246–247.

¹⁰⁹ Fides 6/2005 Pyhän isän tervehdyspuhe ensiesiintymisessään.

epätäydellisten työkalujen avulla, ja sanoi jättävänsä itsensä seurakuntalaisten rukousten varaan.¹¹⁰

Helsingin piispa Józef Wróbel kirjoitti hiippakuntalaisille uuden paavin valinnasta *Fides*-lehden pääkirjoituksessa. Hän muistelee ensin edesmennyttä Johannes Paavali II:ta suurena ja pyhänä paavina ja kertoo, kuinka edeltäneinä viikkoina monet uskovat olivat tunteneet itsensä orvoiksi ja kaivanneet Pyhää isää. Hän sanoi tuntevansa suurta iloa ja kiitollisuutta uuden paavin valinnasta ja siitä, että nimen julkistamisen jälkeen kenenkään ei tarvitsisi kysyä, kuka hän on. Hän muistuttaa, että Joseph Ratzinger oli ollut mukana teologina jo Vatikaanin II konsiilissa ja toteaa, että Benedictus XVI jatkaisi työtään kirkolliskokouksen perinnön hengessä ilmaisemalla selkeästi näkemyksensä uskon ja moraalien kysymyksissä. Hän muistuttaa, että Johannes Paavali II oli kutsunut Joseph Ratzingerin Uskonopin kongregaation prefektiksi vuonna 1981 ja oli siitä lähtien ollut paavin lähin työtoveri. Piispa ilmaisi kiitollisuutensa Jumalalle uudesta paavista ” – samoin kuin Saksan kansalle ja Baijerin paikalliskirkolle, joka on antanut kirkolle lahjakkaan pohditselijan ja teologin, paavin, jolla on voimakas tahto rakentaa kirkkoa”. Lopuksi piispa todistaa seurakuntansa uskoa pyhään katoliseen kirkkoon ja ykseyteen ”tämän päivän Pietarin kanssa”.¹¹¹

Paavi Benedictus XVI:n moniosaiset virkaanastumismuodollisuudet päättyivät illalla 7.5.2005, kun hän oli pitänyt messun Rooman Lateraanikirkossa. Paavin saarnan sisällöstä *Fidesissä* kerrotaan lyhyesti. Benedictus XVI painotti Pyhän Pietarin asemaa apostolien joukossa, sillä Pietari oli evankeliumin mukaan ensimmäisenä tunnustanut Jeesuksen aseman elävän Jumalan poikana. Paavi vakuutti, että Kristuksen antama valta Pietarille ja hänen seuraajilleen merkitsisi valtuutusta palvella ja ohjata ihmisiä tunnustamaan Kristus. Benedictus XVI sanoi: ”Paavi ei ole absoluuttinen hallitsija, jonka ajatukset ja tahto olisivat laki.” Hänen tulisi olla kuuliainen Kristuksen opetukselle, eikä hän saanut julistaa omia ajatuksiaan. Uusi paavi viittasi Johannes Paavali II:n saavutuksiin ja vahvisti myös itse puolustavansa ehdottomasti ihmisyyksilön ja ihmiselämän koskemattomuutta, sikiämisestä luonnolliseen kuolemaan saakka.¹¹²

Tutkimusjakson kahdessa ensimmäisessä numerossa kuvataan Benedictus XVI:n valintaa ja hänen ensimmäisiä paavina pitämiään puheita. *Fidesin* tapaan

---

¹¹⁰ *Fides* 6/2005 Pyhän isän tervehdyspuhe ensiesiintymisessään; *Fides* 6/2005 Benedikt XVI (vald 19. april 2005).

¹¹¹ Wróbel 2005.

¹¹² *Fides* 7/2005 Paavi otti katedraalinsa haltuun.

merkittävät puheet on käännetty kokonaisuudessaan, ja tulkinnat jäävät lukijalle. Lehden arviot ja odotukset uudesta paavista ovat enimmäkseen kiitollisia, maltillisia ja varovaisia. Kuvien ja tekstien kautta Benedictus XVI:sta välitetään nöyrä, jopa isällinen ja lämminhenkinen vaikutelma. Hänet esitetään yhtäältä kunnioittamassa edeltäjänsä tämän haudalla, toisaalta taas tervehtimässä lapsijoukkoja Rooman kadulla. Piispa Wróbel arvioi uuden paavin rakentavan kirkkoa edelleen Vatikaanin II konsiilin hengessä ja kantavan huolta uskosta ja moraalista. Hänet esitellään yleisestä uutisvirrasta poiketen, joka oli huokunut yllätyneisyyttä, entuudestaan tunnettuna¹¹³. Wróbel pitää häntä lahjakkaana pohdiskelijana ja teologina, eurooppalaisena paavina. Uuden pontifikaatin luonnetta voisi ennustaa myös uuden paavillisen vaakunan perusteella, olihan siinä paavin perinteinen kruunu korvattu hiipalla. Lukuisat viittaukset Johannes Paavali II:n pontifikaattiin ja vertaus hänen työtoveruuteensa saattoivat merkitä, että Benedictus XVI:ta voitaisiin pitää konservatiivisena paavina, jollaiseksi hänen edeltäjänsä oli usein luonnehdittu. *Fidesin* uutisoinnin sävy oli kuitenkin kokonaisuudessaan hienovaraista ja myönteistä, toisin kuin esimerkiksi Juha Ahosniemi on tutkielmassaan havainnut *Helsingin Sanomien* uutisoinnin olleen heti Benedictus XVI:n valinnasta lähtien¹¹⁴.

Fidesin kaikkiaan 16-sivuisesta numerosta 6/2005 uuden paavin esittelyyn on käytetty neljä sivua, pääkirjoitus ja kansikuva, jossa juuri valittu Benedictus XVI tervehtii Pietarinkirkon aukiolle kokoontunutta kansanjoukkoa. Seuraava *Fidesin* numero 7/2005 käsittelee Benedictus XVI:ta enää vain kahden lyhyehkön suomenkielisen ja kahden ruotsinkielisen pikku-uutisen verran.¹¹⁵ Uuden paavin juhlinta ja mediahuomio *Fides*-lehden osalta olivat laantuneet, ja arki alkoi.

2. Benedictus XVI ja islam

2.1 Regensburgin puhe suututtaa islamilaisen maailman

Benedictus XVI teki 9.–14. syyskuuta 2006 apostolisen matkan Saksan Baijeriin. Vierailukohteina olivat München, Altöttingin mariaaninen pyhäkkö sekä Regensburg. Münchenissä paavi piti ulkoilmamessun, johon on arvioitu osallistuneen 250 000 ihmistä. Regensburgin yliopistossa, jossa hän oli ollut vuosina 1969–1971 pro-

---

¹¹³ Ahosniemi 2017, 25–27.

¹¹⁴ Ahosniemi 2017, 31.

¹¹⁵ *Fides* 7/2005 Paavi otti katedraalinsa haltuun; *Fides* 7/2005 Páven stöttar italienska biskoparnas kampanj mot folkomröstning om embryon och konstg[j]ord befruktning; Páven vill arbeta för "full och synlig kristen enhet"; *Fides* 7/2005 Uskonopin kongregatio sai vihdoon uuden prefektin.

fessorina ja vararehtorina, hän piti esitelmän akateemiselle yleisölle 12.9.2006. *Fides* kertoo vierailusta ja luonnehtii puhetta joiltakin osin kohua herättäneeksi. Koko puheen kerrotaan ilmestyvän vielä suomeksi Katolisen tiedotuskeskuksen verkkosivuille, Vatikaanin sivuilla se oli ollut jo lehden ilmestyessä.¹¹⁶ *Fides* julkaisi kohua herättäneen katkelman osana *Artikkeleita* -aukemaa, joka oli otsikoitu kokonaisuudessaan *Apostolinen vierailu Baijerissa*. Aukeamalla julkaistiin lyhyen selostuksen ja matkakuvan lisäksi myös Vatikaanin lehdistöosaston lausunto (14.9.2006), Vatikaanin valtiosihteerin, kardinaali Tarcisio Bertonen lausunto (16.9.2006) sekä paavin pahoittelu. Islamilaista maailmaa kuohuttanut esitelmän katkelma on *Fidesissä* otsikoitu *Järjenvastaisesti toimiminen on Jumalan olemuksen vastaista*. Paavi kertoi lukeneensa professori Theodore Khouryn toimittamaa dialogia, joka oli käyty Bysantin keisari Manuel II Paleologoksen ja oppineen persialaisen välillä vuonna 1391. Aiheena dialogissa oli ollut kristinuskon ja islamin käsitys totuudesta, Jumalan ja ihmisen suhteesta sekä Vanhan testamentin, Uuden testamentin ja Koraanin suhteesta toisiinsa. Benedictus XVI halusi *Fidesin* mukaan nostaa esille Regensburgin esitelmässään vain yhden, melko vähäpätöiseksi luonnehtimansa kohdan dialogin kannalta, mutta kuitenkin sellaisen, joka häntä kiinnosti ”uskon ja järjen viitekehyksessä”:

— — keisari kääntyy hämmästyttävän jyrkällä tavalla keskustelukumppaninsa puoleen yksinkertaisesti kysymällä uskonnon ja väkivallan suhteesta ylipäänsä. Hän sanoo: ”Näytä siis minulle, mitä uutta Muhammed on tuonut, niin löydät vain huonoa ja epäinhimillistä, kuten sen, että hän on käskennyt levittää saarnaamaansa uskoa miekan avulla.” Keisari perustelee sitten yksityiskohtaisesti, miksi uskon levittäminen väkivallan avulla on mieletöntä.¹¹⁷

Fidesin mukaan ratkaiseva lause väkivaltaista käännäyttämistä vastaan kuului ”— — järjenvastaisesti toimiminen on Jumalan olemuksen vastaista”. Lehden mukaan vuoropuhelujen toimittaja professori Theodore Khoury oli kommentoinut keskustelua ja todennut, että islamin opissa puolestaan jumala oli ehdottoman transsendenttinen eikä hänen tahtonsa ollut sidottu mihinkään, ei edes järkevyyteen. Ääritapauksessa ihmisen olisi harjoitettava epäjumalanpalvontaakin, jos islamin jumala niin haluaisi.¹¹⁸

Benedictus XVI:n puhe levisi median ja internetin välityksellä nopeasti ja suututti islaminuskoiset. Sen tarkoitusta tulkittiin niin islamilaisessa maailmassa kuin myös länsimaisessa mediassa — sekä paavin puolesta että vastaan. *The New*

¹¹⁶ *Fides* 10/2006 Apostolinen vierailu Baijerissa.

¹¹⁷ *Fides* 10/2006 Osa paavi Benedictuksen esitelmästä Regensburgin yliopistossa 12.9.2006: ”Järjenvastaisesti toimiminen on Jumalan olemuksen vastaista”.

¹¹⁸ *Fides* 10/2006 Osa paavi Benedictuksen esitelmästä Regensburgin yliopistossa 12.9.2006: ”Järjenvastaisesti toimiminen on Jumalan olemuksen vastaista”.

York Times johti tulkintaa otsikolla *Pope Accuses West on Faith and Islam on Violence*, ja länsimainen sekulaari lehdistö seurasi tätä tulkintaa. Muslimimaissa järjestettiin paavia vastaan mielenosoituksia, jotka päättyivät usein väkivaltaisuuksiin kristittyjä kohtaan.¹¹⁹

Fides-lehti reagoi puheeseen nopeasti ja julkaisi Vatikaanin lehdistöosaston johtajan Federico Lombardin lausunnon, jonka hän antoi kaksi päivää Benedictus XVI:n Regensburgin puheen jälkeen, samoin valtiosihteeri Tarcisio Bertonen lausunnon neljä päivää puheen jälkeen. Lausuntojen tarkoituksena oli rauhoittaa tunteita ja kritiikkiä, jota esitelmä oli herättänyt. Lombardin mukaan esitelmä pitäisi lukea huolellisesti ja kiinnittää huomiota siihen, mitä paavi todellisuudessa oli sanonut. Tärkeimmäksi kohdaksi Lombardin lausunnossa nousi ”uskonnollisin syin perustellun väkivallan selvä ja radikaalinen hylkääminen”, jota paavi oli puheessaan vaatinut. *Fidesin* mukaan Lombardi oli vakuuttunut, ettei paavin tarkoituksena ollut ollut syvällisesti tutkia *jihadia* ja islamin ajattelua siitä, eikä paavin aikomus ollut ollut loukata islaminuskoisia, vaan todellisuudessa hän oli varoittanut länsimaista kulttuuria, että se välttäisi loukkaamasta Jumalaa. Hän varoitti myös kyynisyydestä ja siitä, että pyhien asioiden pilkkaamista ei voi perustella vapaudella. Lombardin näkemyksen mukaan uskontojen oikeudenmukainen huomioiminen olisi maailman suurten kulttuurien ja uskontojen välisen vuoropuhelun edellytys. Ne maailman kulttuurit, joita voi pitää uskonnollisina, sulkivat hänen mielestään uskonnon vain kulttuurin reunailmiöksi, joka jäi syrjään järjen ylivermaisyyden edessä. Järki itse oli kuitenkin se, joka oli kykenemätön vuoropuheluun vieraiden kulttuurien ja uskontojen kanssa. Lisäksi Lombardi piti lehden mukaan selvänä, että paavin tarkoituksena oli ollut edistää henkeä, jossa eri uskonnot kävisivät vuoropuhelua perustanaan uskontojen ja kulttuurien kunnioitus.¹²⁰

Pyhän istuimen valtiosihteerin Tarcisio Bertonen lausunnossa, joka on päivätty 16.9.2006, sanottiin *Fidesin* mukaan, että paavin kanta muslimeja kohtaan oli yhtenevä Vatikaanin II konsiilin julistuksen *Nostra aetaten* ja sen kolmannen artiklan kanssa:

Kunnioittavasti Kirkko tarkastelee myös muslimeja, jotka palvovat yhtä ainoata Jumalaa, elävää ja itsessään olevaa, armahtavaista ja kaikkivaltiaista, taivaan ja maan Luoja, joka on puhunut ihmisille. He pyrkivät koko sielullaan alistumaan hänen kätkeytyihinkin päätöksiinsä, niin kuin alistui Jumalan tahtoon Aabraham, johon islamin usko mielellään vetoaa. Jeesusta, jota he tosin eivät tunnusta Jumalaksi, he kuitenkin kunnioittavat profeettana ja he pitävät kunniaa hänen neitseellistä äitiään Mariaa, jonka puoleen he toisinaan hartaasti kääntyvät. Lisäksi he odottavat tuomion päivää,

¹¹⁹ Rämänen 2009, 33–41; Guerriero 493, 495–496.

¹²⁰ Fides 10/2006 Paavi kehotti hylkäämään tyystin uskonnollisin syin perustellun väkivallan.

jona Jumala herättää ja palkitsee kaikki ihmiset ansionsa mukaan. Sen tähden he pitivät suuressa kunniaassa hyveellistä elämää ja kunnioittavat Jumalaa erityisesti rukouksin, almuin ja paastoten. (NA, 3) ¹²¹

Bertone toisti sen, että Benedictus XVI oli uskontojen ja kulttuurien vuoropuhelun kannalla. Olihan paavi viimeksi edellisenä kesänä Kölnin nuortenpäivillä tavannut islaminuskoisten yhteisöjen edustajia ja sanonut muun muassa, ettei vuoropuhelua kristittyjen ja islaminuskoisten välillä voinut ” – – vähentää joksikin vapaaehtoiseksi lisätehtäväksi”. Bertone muistutti lehden mukaan paavin sanoneen myös, että menneisyyden virheitä ei saisi toistaa ja että oli etsittävä sovintoa, joka perustuisi molemminpuoliselle kunnioitukselle. Paavin siteeraamasta Bysantin keisari Manuel II Paleologoksen mielipiteestä Bertone totesi:

Pyhä isä ei ollut tarkoittanut eikä tarkoita missään tapauksessa ottaa sitä omakseen. Hän käytti sitä pelkästään mahdollisuutena kehittää – akateemisessa ympäristössä ja kuten käy ilmi, kun teksti luetaan kokonaan ja huolellisesti – joitakin yleisiä ajatuksia uskonnon ja väkivallan suhteesta. Tämä kehittäminen päättyi selvään ja radikaaliin uskonnollisin syin perustellun väkivallan hylkäämiseen, mistä tahansa suunnasta se tulee.¹²²

Fidesin mukaan Bertone kertoi paavin olleen pahoillaan siitä, että jotkut osat hänen esitelmästään olivat voineet muslimien mielestä vaikuttaa hyökkääviltä ja saaneet virheellisiä tulkintoja. Bertone muistutti Lombardin tavoin, että paavi oli esitelmässään varoittanut länsimaista kulttuuria loukkaamasta Jumalaa ja pitämästä pyhien asioiden pilkkaamista vapauden harjoittamisena. Paavi oli myös toivonut, että islaminuskoa tunnustavia autettaisiin ymmärtämään hänen esitelmänsä oikea merkitys ja että sen tulkinnasta syntynyt hankala tilanne tasaantuisi. Hänen mukaansa paavi oli myös toistanut kunnioituksensa ja arvostuksensa islaminuskoisia kohtaan. Lisäksi paavi oli toivonut yhteistyötä edistämään sosiaalista oikeudenmukaisuutta, moraalisia arvoja, rauhaa ja vapautta kaikkien ihmisten kesken, kuten Vatikaanin II konsiilin *Nostra aetate* -asiakirjassa oli todettu.¹²³

Fides julkaisi vielä Benedictus XVI:n pahoittelun, jonka hän oli esittänyt Regensburgin esitelmää seuranneena sunnuntaina Angelus-rukouksen yhteydessä. Hän toisti, että uskovia muslimeja loukannut kohta oli osa tekstiä, joka ei edustanut hänen omia ajatuksiaan. Hän viittasi valtiosihteeri Bertonen edellisenä päivänä julkaisemaan lausuntoon, joka oli selvittänyt esitelmän autenttisen merkityksen, ja toivoi, että se rauhoittaisi tunteita sekä selventäisi esitelmän todellisen sanoman, joka

¹²¹ Fides 10/2006 Paavi kehotti hylkäämään tyystin uskonnollisin syin perustellun väkivallan.

¹²² Fides 10/2006 Paavi kehotti hylkäämään tyystin uskonnollisin syin perustellun väkivallan.

¹²³ Fides 10/2006 Paavi kehotti hylkäämään tyystin uskonnollisin syin perustellun väkivallan.

oli ollut paavin mukaan ”kutsu suoraan ja rehelliseen vuoropuheluun vastavuoroisen kunnioituksen hengessä”.¹²⁴

Samassa *Fides*-lehdessä (10/2006) on myös viikko Regensburgin puheen jälkeen päivätty uutinen (19.9.2006), joka koskee paavin suunniteltua Turkin-vierailua. Siinä kerrotaan, että Vatikaanin mukaan se toteutuisi ”kansainvälisestä islaminuskoisissa maissa levinneestä protestiaallosta huolimatta”. Matka olisi tarkoitus tehdä saman vuoden marras-joulukuun vaihteessa. Tiedotteessa lainataan Anatolian apostolista vikaaria, piispa Luigi Padovesea, joka oli todennut, että paavin Saksassa pitämän puheen nostattaman myrskyn laantumisesta oli merkkejä. Uutisen mukaan Turkin hallitus oli myös antanut ymmärtää, ettei paavin vierailulle olisi esteitä.¹²⁵

Regensburgin puhetta käsitellyt *Fidesin* numero 10/2006 ilmestyi 22.9.2006, eli vain 10 päivää puheen jälkeen. Esitelmää eikä sen aiheuttamia reaktioita mainita mitenkään sitä seuraavassa *Fidesissä*, joka ilmestyi 13.10.2006. Sitä seuraavassa lehdessä 12/2006, joka ilmestyi 3.11.2006, on artikkeli 38 muslimijohtajan avoimesta kirjeestä. *Toimitukselta*-palstalla ei myöskään oteta kantaa missään vaiheessa paavin Regensburgin esitelmään. *Fides* oli poiminut artikkelinsa otsikoksi *Järjenvastaisesti toimiminen on Jumalan olemuksen vastaista*. Tätä lehti pitää myös esitelmän tärkeimpänä kohtana: se kieltää käännäyttämisen pakkokeinoin. Valtamediaassa ja islamilaisessa maailmassa esiin nostettua katkelmaa ”Näytä siis minulle, mitä uutta Muhammed on tuonut, niin löydät vain huonoa ja epäinhimillistä, kuten sen, että hän on käskennyt levittää saarnaamaansa uskoa miekan avulla” ei *Fidesissä* korosteta erikseen. Lehteen valituissa sitaateissa painotetaan, etteivät keisari Manuel II Paleologoksen mielipiteet edusta Benedictus XVI:n mielipiteitä. Esitelmä kehoitetaan lukemaan huolellisesti kokonaisuutena, ja lisäksi kumotaan ajatus, että paavin suhtautuminen islamiin poikkeaisi jotenkin Vatikaanin II konsiilin julistuksesta. Paavin tarkoituksena ei ollut *Fidesin* välittämän käsityksen mukaan ottaa syvällisemmin kantaa *jihadiin*, vaan pikemminkin varoittaa länsimaita suhtautumasta uskonnolliseen uskoon epäkunnioittavasti. Paavi ei halunnut lehden näkemyksen mukaan loukata islamia vaan päinvastoin edistää eri uskontojen välistä vuoropuhelua. Esitelmän tärkeimmäksi opetuksiksi *Fides* nostaa väkivallasta kieltäytymisen, erityisesti uskonnolla perustellun. Kaiken kaikkiaan lehden näkökulma kohuttuun puheeseen on johdonmukaisesti kohua tasoitteleva ja rauhoitteleva. Se välttää ääri-

---

¹²⁴ *Fides* 10/2006 Paavin pahoittelu ennen sunnuntain Angelus-rukousta Castel Gandolfossa 17.9.2006.

¹²⁵ *Fides* 10/2006 Paavin Turkin matka toteutuu suunnitellusti.

ilmauksia ja tukeutuu paavia puolustaessaan kirkon omiin auktoriteetteihin, Lombardiin ja Bertoneen, ja viime kädessä paavin omiin sanoihin.

Baijerin vierailu syyskuussa 2006 oli paavi Benedictus XVI:n toinen matka Saksaan paavina. Ensimmäisen matkansa hän oli tehnyt vuonna 2005 Kölniin. *Fides* uutisoi Johannes Paavali II:n perintönä siirtyneistä Kölnin nuortenpäivistä 2.9. 2005 ilmestyneessä numerossaan ja kertoi paavin tavanneen matkansa aikana muun muassa Saksan muslimiyhteisön edustajia. *Fides* kertoo maltilliseen tapaansa hänen painottaneen edustajille uskonnonopetuksen merkitystä rauhankasvatuksessa ja kiittäneen siitä, miten nämä olivat sen hoitaneet.¹²⁶ Helsingin Sanomien uutisessa samaisesta tapaamisesta Jukka Huusko taas kuvaa Benedictus XVI:n käyttäneen voimakassanaista kieltä ja esittäneen kaunistelematta näkemyksensä siitä, miten nimenomaan muslimijohtajien ja -opettajien velvollisuus oli ”– – vaikuttaa nuoriin, etteivät nämä valitsisi terrorismin tietä”.¹²⁷ Valtamediassa uutisia olivat heinäkuun ajan hallinneet 7.7. tehdyt Lontoon terrori-iskut, jolloin linja-autossa ja metrossa räjähtäneet pommit olivat tappaneet yli 50 ihmistä ja 700 oli loukkaantunut.¹²⁸ Paavi oli rukoillut seuraavana sunnuntaina paitsi uhrien ja heidän omaistensa, myös terroristien puolesta ja vedonnut niihin ”– – jotka lietsovat vihaa ja tekevät kuvottavia terrori-iskuja”. Hänen viestinsä heille oli kuulunut: ”Lopettakaa Jumalan nimeen.”¹²⁹

Regensburgin puheen ja kiistanalaisen lainauksen synnyttämä mielipiteiden vaihto ei ulotu *Fides*-lehden sivuille, mutta muun muassa dosentti Mikko Ketola totesi puheesta tuoreeltaan, että paavi tuskin oli valinnut sanojaan ajattelemta niiden mahdollista vaikutusta.¹³⁰ *Helsingin Sanomien* päätoimittaja Janne Virkkunen on samoilla linjoilla Ketolan kanssa todetessaan: ”– – on vaikea kuvitella, etteivät paavi ja hänen puheenkirjoittajansa olisi ymmärtäneet, mitä näin muotoillusta tekstistä voi seurata”.¹³¹ Ketola muistuttaa myös, että vaikka paavi pahoittelikin väärinymmärrystä, hän ei varsinaisesti kuitenkaan pyytänyt anteeksi muslimeilta. Uuden paavin tiukentuneesta linjasta olisi näkynyt viitteitä Ketolan mukaan Vatikaanin

---

¹²⁶ *Fides* 9/2005 1,1 miljoonaa nuorta maailman nuortenpäivillä Kölnissä.

¹²⁷ Huusko 2005.

¹²⁸ YLE 2005.

¹²⁹ HS 11.7.2005 Paavi rukoili terrorismia vastaan.

¹³⁰ Ketola 2006,

¹³¹ Virkkunen 2006.

edustajien entistä useammin toistuneessa vaatimuksessa vastavuoroisuudesta: kristittyjen olisi saatava nauttia samanlaisesta uskonnonvapaudesta muslimimaissa, kuin mitä muslimit nauttivat länsimaissa.¹³²

2.2 Uskontojen välinen vuoropuhelu Regensburgin puheen varjossa

Lokakuussa 2006, ennen paavi Benedictus XVI:n aiottua Turkin-matkaa, 38 arvovaltaista muslimijohtajaa kahdeksasta suuresta islamin haarasta yhdisti voimansa ja lähetti avoimen kirjeen paaville. Siinä he käsittelevät Regensburgin puheesta nousseita virheellisinä pitämiään kohtia ja antoivat oman vastauksensa niihin. Paavin kunnollista anteeksipyyntöä odoteltiin yhä, ja välit olivat vielä arat.¹³³

Fides julkaisi uutisen kirjeestä marraskuun numerossa 2006 ja kertoo otsikossaan muslimijohtajien hyväksyneen paavin kutsun dialogiin. Uutinen toteaa kirjoittajien arvovaltaisuuden muslimimaailmassa ja kertoo nelisivuisen kirjeen siteeranneen ”kunnioittavasti” sen, mitä kirjoittajat olivat pitäneet virheinä tai liiallisina yksinkertaistuksina paavin Regensburgin puheessa. *Fidesin* mukaan kirje vakuutti paaville, ettei islamilainen ajattelu nähnyt ristiriitaa uskon ja järjen välillä, ja toivoi kahden maailman suurimman uskonnon yhteisöjen välille hyväksymistä ja kunnioitusta, sillä se olisi rauhan edellytys.¹³⁴

Paavi Benedictus XVI:n matkaa Turkkiin 28.11.–1.12.2006 käsitellään laajasti *Fidesin* numerossa 14/2006. Matka oli ollut vähällä peruuntua hänen Regensburgin yliopistossa pitämänsä puheen vuoksi. Matkansa alussa paavi kertoi *Fidesin* mukaan kansainväliselle lehdistölle, että hän tulisi tavoittelemaan sekä vuoropuhelua että vastavuoroista sitoutumista työhön rauhan puolesta. Kantaansa Turkin tavoittelemaan Euroopan unionin täysjäsenyyteen paavi ei kertonut vaan totesi, että Euroopan pitäisi ottaa kantaa hallinnon maallistumiseen ja Turkin kokemuksista voisi olla apua, jos niiden avulla voitaisiin korjata Euroopassa vallalla ollut suuntaus, jossa uskonto oli pyritty kokonaan poistamaan julkisesta elämästä. Toisaalta eurooppalaiset voisivat auttaa turkkilaisia huomaamaan avoimen, suvaitsevaisen ja vapauteen perustuvan yhteiskuntajärjestelmän merkityksen. Paavi korosti Turkin-matkallaan olevan erityisesti pastoraalista – ei niinkään poliittista merkitystä.¹³⁵

Myös *Fides*-lehti korostaa vierailun pastoraalisuutta ja ekumeenisuutta eikä uutisoi esimerkiksi lyhyttä tapaamista pääministeri Recep Tayyip Erdoganin kanssa

---

¹³² Ketola 2007, 59.

¹³³ Rämänen 2009, 73.

¹³⁴ *Fides* 12/2006 Muslimijohtajat hyväksyivät paavin kutsun dialogiin.

¹³⁵ *Fides* 14/2006 Turkin matka oli pastoraalinen, ei poliittinen.

lainkaan. Tässä tapaamisessa Ankaran lentokentällä paavi oli Erdoganin näkemyksen mukaan lieventänyt kantaansa Turkin EU-jäsenyyteen ja ilmoittanut kannattavansa sitä. Vatikaani korjasi kuitenkin myöhemmin paavin tarkoittaneen Turkin ja Euroopan lähentymistä yhteisissä arvoissa.¹³⁶ Turkin-matkaa seurattiin kiinnostuneina ympäri maailmaa, koska kyse oli paavin ensimmäisestä vierailusta muslimienemmistöisessä maassa sitten Regensburgin esitelmän ja Turkissa vierailu oli ennättänyt aiheuttaa jo etukäteen useita mielenosoituksia ja jopa tappouhkauksia.¹³⁷ Paavi onnistui tulenarasta tilanteesta huolimatta rauhoittamaan ainakin Turkin muslimit välttämällä vaikeita aiheita, kuten Armenian kansanmurhaa, sekä ilmaise-malla arvostavansa muslimeja ja tuntevansa veljeyttä heidän kanssaan. Viimeistään vierailu Sinisessä moskeijassa ja rukouminen yhdessä Istanbulin muftin Mustafa Cagricin kanssa korvasi Regensburgin puheen aiheuttaman kiukun.¹³⁸

Fidesin artikkeliaukeaman alareunassa julkaistu pikkuruinen kuva paavista Istanbulin Sinisessä moskeijassa on ainoa *Fides*-lehden myönnytys vierailun isäntämaan valtauskonnolle. Kuvassa esiintyvää toista henkilöä ei esitellä.¹³⁹ Turkin-matkan ekumeenista luonnetta käsitellään edempänä alaluvussa 3.1. *Benedictus XVI ja Konstantinopolin patriarkaatti*.

Fides-lehden numerossa 13/2007 julkaistu uutinen sivuaa Pyhän istuimen ja muslimien välisiä keskusteluja. Siinä kerrotaan Saudi-Arabian kuninkaan Abdallah bin Abdulaziz Al Saudin vierailusta Vatikaaniin 6.11.2007. *Fides* lainaa Pyhän istuimen lehdistöosaston tiedotetta, jonka mukaan vierailu oli sujunut ”sydämellisessä hengessä” ja tarjonnut mahdollisuuden ottaa esiin vierailun kummankin osapuolen tärkeinä pitämiä asioita. Erityisesti uutisen mukaan kiinnitettiin huomiota uskontojen ja kulttuurien väliseen vuoropuheluun, jonka tavoitteena olisi ihmisten ja kansojen rauhanomainen ja hedelmällinen rinnakkaiselo. Lisäksi painotettiin kristittyjen, muslimien ja juutalaisten keskinäisen yhteistyön tärkeyttä rauhan, oikeudenmukaisuuden, hengellisten ja moraalisten arvojen edistämiseksi sekä erityisesti perheiden aseman tukemiseksi. Pyhä istuin oli lehden mukaan toivonut, että kaikkien Saudi-Arabiassa asuvien ”ahkerien ja positiivisten” kristittyjen asema otettaisiin huomioon. Lopuksi paavi ja kuningas kiinnittivät huomionsa Lähi-idän

---

¹³⁶ Albayrak 2006 b; Ketola 2007, 61.

¹³⁷ Albayrak 2006 b; Ketola 2007, 60.

¹³⁸ Ketola 2007, 61; Guerriero 2018, 498.

¹³⁹ *Fides* 14/2006 Tiellä kohti täyttä ykseyttä. Pyhä isä vieraili Turkissa.

tilanteeseen, erityisesti siihen, että Israelin ja palestiinalaisten alueelle löydettäisiin oikeudenmukaisia ratkaisuja.¹⁴⁰

Muslimien 138 avainhenkilöä lähettivät 13.10.2007 päivätyn 29-sivuisen kirjeen 27 kristitylle johtajalle, ja *Fidesin* saman vuoden viimeisessä numerossa on uutinen, jossa kuvaillaan lyhyesti kirjetä ja paavi Benedictus XVI:n vastausta siihen; vastaus oli osoitettu Jordanian prinssi Ghazi bin Muḥammad bin Talalille ja se sisälsi myös kutsun Vatikaaniin. *Fidesin* mukaan muslimien avainhenkilöiden kirjeessä sanottiin, että maailman tulevaisuus riippui rauhasta kristittyjen ja muslimien välillä. Paavi Benedictus XVI:n vastauksen *Fides* kertoo rakentuneen hänen ensimmäisen kiertokirjeensä *Deus caritas est* perustalle sekä Vatikaanin II konsiilin islamia käsitteleville teksteille, joissa kirkolla ei ollut ollut tarkoitusta muotoilla minäänlaista oppia vaan löytää tie vuoropuheluun toisten kirkkojen ja uskontojen kanssa. Siksi kirkko oli halunnut löytää ”pienimmän yhteisen nimittäjän” vuoropuhelun perustaksi. Samalla oli myös pidättäydytty määrittelemästä eroja sekä osoittamasta virheitä ja harhaoppeja, koska roomalaiskatolisen kirkon aikaisemmat konsiilit olivat tehneet jo aikaisemmin sen.¹⁴¹

Roomalaiskatolisen kirkon ja ”joidenkin muslimiryhmien” välille perustetusta foorumista kerrotaan *Fides*-lehdessä 4/2008 ja myöhemmin foorumin toteutumisesta numerossa 13/2008. Foorumi oli osa paavin vastausta 138 muslimioppiineen kirjeeseen. Foorumin ensimmäisessä seminaarissa, jonka tarkoitus oli edistää näiden kahden uskonnon välisiä suhteita, aiheena oli Jumalan ja lähimmäisen rakastaminen, ja seminaari pidettiin marraskuussa 2008. Jordaniassa toimivan Kunninkaallisen islamin strategisen tutkimuskeskuksen johtaja Aref Ali Nayed oli sanonut seminaarista tiedottavan ennakkouutisen mukaan, että foorumi olisi ”toivon merkki” näiden kahden uskonnon välisissä suhteissa: Vatikaani oli hänen mielestään ottanut islamin vakavasti, ja hän lupasi islamilaisten suhtautuvan samalla tavoin katoliseen kirkkoon. Nayed piti paavin Regensburgissa syyskuussa 2006 pitämää luentoa ”suurena erehdyksenä”, mutta hänen mielestään olisi kuitenkin tärkeää muistaa se kunnioitus, jota katolinen kirkko oli osoittanut muslimeja kohtaan Vatikaanin II konsiilista lähtien. Hän lisäsi, että ”– olisi välttämätöntä palata aivan yksinkertaisiin uskon perusteisiin ohi yhteiskuntapoliittisten ja teologisten aiheiden”.¹⁴²

---

¹⁴⁰ *Fides* 13/2007 Saudi-Arabian kuningas vieraili paavin luona.

¹⁴¹ *Fides* 14/2007 Pyhä isä vastasi 138:lle muslimien avainhenkilölle.

¹⁴² *Fides* 4/2008 Foorum katolilaisten ja muslimien jatkokeskusteluja varten.

Fides-lehden numerossa 13/2008 käsitellään hiljan perustetun foorumin ensimmäistä seminaaria sen toteutumisen jälkeen. Kyseessä on pikku-uutinen, joka on otsikoitu *Vuoropuhelu muslimien kanssa jatkuu*. Pyhän istuimen lehdistöosaston päällikön Federico Lombardin mukaan tavoitteena oli ollut päästä tutustumaan kristinuskoa ja islamia yhdistäviin ja niitä erottaviin tekijöihin. Foorumin antamassa julistuksessa oli hänen mukaansa tärkeää maininta ihmisten – naisten ja miesten – ja heidän valintojensa kunnioittamisesta sekä omantunnon- ja uskonnonvapaudesta. Lombardi myönsi, että monet väkivaltaisuuksien kristittyjen ja muslimien välillä vaikeuttivat vuoropuhelua, mutta että ne eivät saisi estää sitä. Paavi Benedictus XVI oli vuorostaan pyytänyt molempia uskontoja yhdistämään voimansa ymmärtämättömyyden ja ennakkoluulojen voittamiseksi sekä pyrkimään korjaamaan toisesta syntynyt vääristynyt kuva.¹⁴³ Tämän jälkeen ei tutkimusjakson lehdissä enää palattu uskontojen väliseen vuoropuheluun muslimien kanssa kokonaisella uutisella tai artikkelilla.

Sananvapaus koskee myös paavia, huomauttaa Janne Virkkunen Helsingin Sanomissa¹⁴⁴ ja Elio Guerriero muistuttaa, että olipa Regensburgin puhe sitten ollut harha-askele tai banaali virhe, paavi oli hänen mielestään rohkeasti ja luottavaisesti avannut polkuja dialogiin, mitä kulttuurivaikuttajat tai valtioiden päämiehet eivät hänen mielestään riittävästi olleet tehneet.¹⁴⁵ *Fides* ei vaikuttanut pitävän oleellisena Regensburgin puheesta nostettua sitaattia ja kuittasi kohun yhdessä lehden ilmestymisaikataulun huomioon ottaen nopeasti reagoineessa numerossaan. Se ei myöskään ottanut kantaa paavin Turkin-matkan poliittiseen näkökulmaan vaan pyysytteli uutisoinnissaan tiukasti vierailun pastoraalisesta ja ekumeenisesta vaikutuksesta. Sen sijaan matkan jälkeen *Fides* kuvailee useissa yhteyksissä muslimijohtajien ja paavin välisiä kirjeitä ja kannanottoja sekä yhteisen foorumin vaihteita – poikkeuksetta myönteisessä hengessä.

Fides-lehden linja eroaa suuresti siitä, mitä esimerkiksi dosentti Mikko Ketolan laaja artikkeli *Paavi, islam ja Turkki – Regensburgin riidasta Istanbulin rauhaan* (*Kanava*-lehti 12/2007) kertoo Benedictus XVI:n suhteista islamiin. Ketola toteaa paavin Turkin-matkan alkuperäisen, ekumeenisen tarkoituksen jääneen kokonaan islam-suhteiden korjaamisen varjoon. Kristityt vähemmistöt Turkissa olivat toisaalta toivoneet paavin voivan sanoa jotakin heidän uskonnollisten oikeuksiansa

---

¹⁴³ *Fides* 13/2008 Vuoropuhelu muslimien kanssa jatkuu.

¹⁴⁴ Virkkunen 2006.

¹⁴⁵ Guerriero 2018, 500.

puolesta, toisaalta paavin mahdollisia uskonnonvapauskannanottoja pelättiin, koska niitä voitaisiin pitää Turkin sisäisiin asioihin puuttumisena, mikä taas vaikeuttaisi kristittyjen elämää maassa entisestään. *Fidesin* pieni kuva paavista Sinisessä moskeijassa ei paljasta, mitä kaikkea Benedictus XVI oli valmis dosentti Ketolan mukaan tekemään korjatakseen suhteet islamiin ja pitääkseen uskontojen yhteistyöllä relativismin, maallistumisen ja nihilismin loitolla. Siinä taistelussa Ketola arvelee Benedictus XVI:n pitäneen islamia relativismia pienempänä pahana.¹⁴⁶

3. Ekumeenisia pyrkimyksiä

3.1 Benedictus XVI ja Konstantinopolin patriarkaatti

Regensburgin esitelmän jälkeen syksyllä 2006 Pyhän istuimen suhteet islamiin saavat *Fidesissä* paljon palstatilaa, mutta toinen merkittävä aihe lehdessä olivat Pyhän istuimen ja ortodoksisen kirkon Konstantinopolin patriarkaatin paranevat suhteet. Turkin-matkansa alussa Benedictus XVI oli pitänyt ennakkoon Konstantinopolin ekumeenisen patriarkan Bartolomeos I:n tapaamista erittäin tärkeänä, vaikka Turkissa oli vain muutama tuhat ortodoksia. Paavin mukaan Konstantinopolin istuimella oli silti valtava symbolinen merkitys idän kristityille. Hänen mukaansa Rooman ja Konstantinopolin välit olivat keskeinen tekijä ekumenialle, ja hän kutsui Konstantinopolin piispanistuinta ortodoksisen maailman keskukseksi.¹⁴⁷

Fides-lehti nostaa tapaamisen ortodoksien kanssa Turkin-vierailulta koko sivun kansikuvaan, jonka alla on otsikko *Olkoon tämänpäiväinen tapaamisemme syysäksenä ja riemullisena ennakointina täydellisen yhteyden lahjalle!* Kaikki vierailuun liittyvät kuvat, yhtä pienintä lukuun ottamatta, on otettu paavista ortodoksien ympäröimänä. Pienen kuvan teksti kertoo, että se on otettu historiallisella vierailulla Sinisessä moskeijassa.¹⁴⁸

Lehti omistaa vierailulle vielä kolme täyttä sivua, joista *Dokumentti*-palstalla julkaistiin paavi Benedictus XVI:n ja patriarkka Bartolomeos I:n yhteinen julistus kokonaisuudessaan. Se on otsikoitu Psalmin (Ps. 117: 24) sanoin *Tämä on se päivä, jonka Herra on tehnyt. Iloitkaa ja riemuitkaa siitä!* Artikkeleita-palstalla julkaistiin otsikolla *Tiellä kohti täyttä ykseyttä* sekä Bartolomeos I:n saarna Pyhän Andreaksen juhlapäivän liturgiasta että paavin pitämä puhe samassa tilaisuudessa. Puheissaan

---

¹⁴⁶ Ketola 2007, 57–62.

¹⁴⁷ *Fides* 14/2006 Turkin matka oli pastoraalinen, ei poliittinen.

¹⁴⁸ *Fides* 14/2006 Turkin matka oli pastoraalinen, ei poliittinen; *Fides* 14/2006 *Tiellä kohti täyttä ykseyttä*.

kumpikin kirkon johtaja vakuutti, että tavoitteena olisi täysi ykseys kirkkojen välillä. Paavi Benedictus XVI kutsui Konstantinopolin kirkkoa sisarkirkoksi ja muistutti Rooman kirkon perustajan Pietarin ja Konstantinopolin kirkon perustajan Andreaan veljeydestä. Patriarkka Bartolomeos I puolestaan kutsui paavia vanhan Rooman piispaksi, veljekseen, ja sanoi puheensa lopuksi:

Vielä kerran me kiitollisina tervehdimme tätä läsnäoloa Jumalalta tulevana siunauksena – ja todistuksena yhteisestä kaipauksestamme jatkaa – rakkauden hengessä ja uskollisuudessa evankeliumin totuutta ja isiemme yhteistä traditiota kohtaan – järkkähtämätöntä matkaa kohti kirkkojemme täyden yhteyden palauttamista, joka perustuu Jumalan pyhään tahtoon ja käskyyn. Tapahtukoon niin.¹⁴⁹

Paavi Benedictus XVI taas muisteli edeltäjiensä työtä ja vastavuoroisia vierailuja, joita paavi Johannes Paavali II ja Demetrios I (Konstantinopolin ekumeeninen patriarkka 1972–1991) olivat tehneet:

Tässä samassa hengessä oma läsnäoloni täällä tänään on tarkoitettu uusimaan meidän sitoutumistamme edistyä tiellä kohti täyden yhteyden palauttamista Rooman kirkon ja Konstantinopolin kirkon välillä – Jumalan armon avulla. Voin vakuuttaa teille, että katolinen kirkko on halukas tekemään kaiken voitavansa voittaakseen esteet ja etsiäkseen yhdessä ortodoksisten veljien ja sisarten kanssa entistä tehokkaampia pastoraalisen yhteistyön muotoja tätä tarkoitusta silmällä pitäen.¹⁵⁰

Kumpikin kirkon päämies puhui liturgian merkityksestä. Bartolomeos I totesi liturgian opettavan, että kirkkojen täytyisi olla toistensa kanssa erilaisuudesta ja jakaantumisista huolimatta. Benedictus XVI toivoi, että se ylösnousseen Kristuksen toivo, joka yhdisti katoliset ja ortodoksit ”ihmisten perheeksi” saisi uskovat haluamaan viettää yhdessä paitsi liturgiaa, myös osallistumaan yhdessä Herran pöytään jakaen sama leipä ja sama malja.¹⁵¹

Fides julkaisi Benedictus XVI:n ja Bartolomeos I:n Fanarissa 30.11.2006 allekirjoittaman yhteisen julistuksen kokonaisuudessaan. Tapaamista kuvattiin julistuksessa veljelliseksi. Kirkkojen päämiehet muistelivat edeltäjiensä vaiheita – erityisesti vanhojen kirkonkirousten (*anateemojen*) muiston hävittämistä – ja Johannes Paavali II:n sekä Demetrios I:n vastavuoroisia vierailuja, joiden kautta kirkkojen välinen suhde oli lähentynyt merkittävästi. He olivat tyytyväisiä teologisen dialogin jatkumiseen ja suhtautuivat myönteisesti Euroopan unionin syntymiseen. Erityisesti he kiinnittivät huomiota uskonnonvapauden kunnioittamiseen ja avoimuuteen vähemmistöjen uskontoja kohtaan. Samalla he kuitenkin vaativat ponnistelemaan kristillisten voimien yhdistämisen, evankeliumin sanoman ja tradition tuntemisen sekä kristillisten arvojen säilyttämisen puolesta.¹⁵²

¹⁴⁹ Fides 14/2006 Tiellä kohti täyttä ykseyttä.

¹⁵⁰ Fides 14/2006 Tiellä kohti täyttä ykseyttä.

¹⁵¹ Fides 14/2006 Tiellä kohti täyttä ykseyttä.

¹⁵² Fides 14/2006 Paavi Benedictus XVI:n ja patriarkka Bartholomeos I:n yhteinen julistus.

Benedictus XVI ja Bartolomeos I ilmaisivat huolenaiheisiinsa kuuluvan köyhyyden, sodan ja terrorismin sekä maahanmuuttajien, naisten ja lasten riistämisen. He vaativat sitoutumista ihmiselämän puolustamiseen ja kertoivat rauhan saamisen Lähi-itään olevan heidän sydämenasiansa. Myös huoli luonnon ja ympäristön puolesta tuli voimakkaasti esille heidän yhteisessä julistuksessaan.¹⁵³

Fides nostaa kansikuvaan Konstantinopolin ekumeenisen patriarkan Bartolomeos I:n ja Benedictus XVI:n tapaamisen myös kaksi vuotta myöhemmin numerossa 12/2008. Lehti uutisoi tapaamisesta otsikolla *Bartolomeos I vieraili piispainsynodissa Roomassa*, ja päätoimittaja Marko Tervaportti kirjoittaa aiheesta myös saman lehden pääkirjoituksessaan otsikolla *Ykseyden tiellä*.¹⁵⁴ Roomalaiskatolisen kirkon XII piispainsynodi pidettiin 5.–26. lokakuuta 2008 Vatikaanissa.¹⁵⁵ Bartolomeos I oli kautta historian ensimmäinen Konstantinopolin ekumeeninen patriarkka, joka osallistui katoliseen synodiin ja sen lisäksi yhteiseen iltapalvelukseen paavin ja katolisten piispojen kanssa. Hän puhui piispainkokoukselle ja kuvasi mahdollisuutta lehden mukaan historialliseksi. Hän uskoi, että idän ja lännen kirkot voisivat vielä olla joskus täysin yksimielisiä primaatin roolista ja synodaalisuudesta kirkon elämässä ja kertoi, että ortodoksien ja katolilaisten yhteinen teologinen komissio työskenteli parhaillaan asian parissa. *Fides*-lehti lainaa Bartolomeos I:n sanoja:

Kirkon tulee olla kuin äiti, joka ruokansa kautta saa vahvistusta ja ravitsee myös muita. Se mikä ei ravitse kaikkia, ei voi myöskään vahvistaa meitä. Jos maailma ei saa osaansa Kristuksen ylösnousemuksen ilosta, se on moite, joka koskee meidän omaa eheyttämme ja antaumustamme elävää Jumalan sanaa kohtaan.¹⁵⁶

Paavi Benedictus XVI puhui lehden mukaan syvästä ykseyden kokemuksesta ja piti yhteisten kirkkoisien olemassaoloa merkkinä siitä, että kirkkojen täytyy olla veljiä toistensa kanssa.¹⁵⁷

Marko Tervaportti kirjoittaa saman lehden pääkirjoituksessaan *Ykseyden tiellä* Rooman ja Konstantinopolin hyvistä suhteista ja tapaamisesta, joka oli ollut hänen mukaansa ”– – täynnä molemminpuolista kunnioitusta ja taipumatonta ykseyden tavoittelua”. Hän kysyy, mikä kristittyjä oikein yhdistää ja kuinka suuri skandaali on, etteivät kaikki kristityt vielä olleet yhtä.¹⁵⁸

¹⁵³ *Fides* 14/2006 Paavi Benedictus XVI:n ja patriarkka Bartholomeos I:n yhteinen julistus.

¹⁵⁴ *Fides* 12/2008 Bartolomeos I vieraili piispainsynodissa Roomassa; Tervaportti 2008 c.

¹⁵⁵ Benedictus XVI & Seewald 2014, 196.

¹⁵⁶ *Fides* 12/2008 Bartolomeos I vieraili piispainsynodissa Roomassa.

¹⁵⁷ *Fides* 12/2008 Bartolomeos I vieraili piispainsynodissa Roomassa.

¹⁵⁸ Tervaportti 2008 b.

Aikaisemmin *Fidesissä* 4/2008 oli julkaistu pieni uutinen ruotsiksi Bartolomeos I:n osallistumisesta paavin audienssille ja yhteiseen rukoushetkeen. Ajankoh-
taa ei kerrota, mutta Bartolomeos oli silloin palaamassa Venetsiasta ja osallistui
samassa yhteydessä myös paavillisen itämaisen instituutin 90-vuotisjuhliin. Tapaa-
minen paavin kanssa korosti lehden mukaan Vatikaanin toisen konsiilin oppia or-
todoksisista kirkkoista, joiden sakramentteja lehti kuvaa todellisiksi ja kirkkojen
luonnetta sisarkirkoiksi.¹⁵⁹

3.2 Benedictus XVI ja muut kristilliset kirkkokunnat

Ennen Vatikaanin II konsiilia katolinen kirkko oli dosentti Mikko Ketolan mukaan
ollut hyvin vastahakoinen osallistumaan ekumeeniseen liikkeeseen, joka oli käyn-
nistynyt Edinburghissa vuonna 1910. Syynä pidetään sitä, että katolinen kirkko olisi
joutunut myöntämään olleensa yksi syyllinen kristittyjen hajaannukseen. Vasta
paavi Paavali VI (paavina vuosina 1963–1978) aloitti vuonna 1963 anteeksipyyn-
nöt ”erossa olevilta veljiltä”, joiksi on katsottu ensisijaisesti ortodoksit mutta myös
protestantit. Vuonna 1965 katolinen kirkko ja Konstantinopolin patriarkaatti pe-
ruuttivat kirkkojen molemminpuoliset pannaanjulistukset, jotka olivat peräisin vuo-
delta 1054.¹⁶⁰

Vatikaanin II konsiiliin oli kutsuttu tarkkailijoiksi protestanttisten kirkkokun-
tien sekä ortodoksisen kirkon edustajia. Eri kirkkokuntien välillä erimielisyyttä ovat
aiheuttaneet esimerkiksi erilaiset käsitykset ehkäisystä, abortin oikeutuksesta, pa-
piston naimattomuudesta, paavin asemasta sekä naispappeudesta. Kuitenkin on ar-
vioitu, että roomalaiskatolisessa kirkossa olisi alkanut 1960-luvulla vahvistua aja-
tus, että protestanttiset kirkot olisivat kristillisiä kirkkoja eivätkä vain kristillisiä
yhteisöjä. Toisaalta on esiintynyt myös epäilyjä, että tämä kehitys olisi lähes py-
sähtynyt Johannes Paavali II:n pontifikaatin aikana. Hänen muistopuheissaan kiin-
nitettiin paljon huomiota hänen saavutuksiinsa ekumenian ja uskontojen välisen
dialogin alueilla, mutta yleisen historian dosentti Jussi Hanska arvelee, että muisto-
sanoista huolimatta Johannes Paavali II:n aikana katolisen kirkon ja muiden kristil-
listen kirkkojen välit pikemminkin huononivat. Hänen aikanaan kirkko alkoi Hans-
kan mukaan omaksua välillä jo unohtuneen käsityksen siitä, että vain
roomalaiskatoliseen kirkkoon kuuluvat voisivat pelastua. Johannes Paavali II:n ai-
kana kirkko kielsi myös ehdottomasti ehtoollisyhteyden protestanttien kanssa.

---

¹⁵⁹ Fides 4/2008 Helige fadern mötte ekumeniska patriarken.

¹⁶⁰ Ketola 2012, 99–101.

Hanska näki viitteitä myös siitä, että Benedictus XVI olisi jatkanut edeltäjänsä ekumeenisella linjalla.¹⁶¹ Benedictus XVI:n aikana katolinen kirkko ei myöskään kuulunut kristittyjen kirkkojen yhteistyötä ajavaan Kirkkojen maailmanneuvostoon vaan lähetti tarkkailijoita sen kokouksiin.¹⁶²

Jo ensimmäisessä paavillisessa puheessaan Benedictus XVI mainitsi ekumenian tärkeyden, ja tervehdysviestissään Romanian ekumeenisen kokouksen osanottajille vuonna 2007 hän sanoi seuraavansa edeltäjänsä Johannes Paavali II:n askeleissa ekumenian tiellä. Hän ei nähnyt syytä kääntymä takaisin, koska Vatikaanin II konsiilin päätökset sitoivat myös häntä.¹⁶³

Fides-lehden uutinen paavi Benedictus XVI:n vierailusta Yhdysvaltoihin (15.–21.4.2008) jakautuu kolmeen osaan, joista viimeinen käsittelee paavin ekumeenisia tilaisuuksia. Vierailu tehtiin yhä laajenneen hyväksikäyttöskandaalin varjossa. Lehti kuvaa paavin kielenkäyttöä epätavallisen voimakkaaksi, kun hän kritisoi ekumeenisessa rukoushetkessä joitakin yhteisöjä siitä, kuinka nämä olivat kääntäneet selkänsä kristilliselle traditiolle. Syynä ei paavin mukaan ollut pelkäämistään kristinuskon jakautuminen. Toisaalta 18.4. iltarukouksessa Pyhän Joosefin kirkossa, jossa hän tapasi noin 250 ekumeenisen järjestön sekä kahdentoista kristillisen kirkkokunnan ja yhteisön edustajat, *Fides* kertoo paavin ylistäneen yhdysvaltalaisen kristittyjen sitoutumista ekumeniaan ja heidän teologisten keskusteluidensa tuloksiin, jotka olivat auttaneet myös Pyhää istuinta ja sen keskustelumppaneita löytämään uutta yhteisymmärrystä. Molemmissa rukoushetkissä paavin kerrotaan korostaneen evankeliumin ilosanoman merkitystä nykyajassa.¹⁶⁴

Vuonna 2008 *Fides* uutisoi katolisen kirkon piispainsynodista, jota se kuvaillee poikkeuksellisen kansainväliseksi ja ekumeeniseksi: lähes koko lokakuun ajan jatkuneeseen synodiin osallistui 253 roomalaiskatolisen piispan lisäksi 13 idän riuhtuksen piispaa sekä lukuisia muiden kristillisten kirkkojen ja yhteisöjen edustajia. Näiden joukossa oli muun muassa edustajia Anglikaanisesta yhteisöstä, Luterilaisesta Maailmanliitosta ja Kirkkojen maailmanneuvostosta. Erityisesti lehti mainitsee Benedictus XVI:n pyytäneen synodin vieraaksi päärabbi Shear Yashuv Cohenin Israelista sekä 25 naispuolista asiantuntijaa tai kuulijaa.¹⁶⁵

---

¹⁶¹ Hanska 2011, 269–270.

¹⁶² Ketola 2012, 99.

¹⁶³ *Fides* 10/2007 III europeiska ekumeniska mötet i Sibiu, Rumänien; *Fides* 10/2007 Pyhän isän tervehdysviesti Sibiun kokouksen osallistujalle.

¹⁶⁴ *Fides* 6/2008 Apostolinen vierailu Yhdysvalloissa.

¹⁶⁵ *Fides* 11/2008 Piispainsynodi alkoi Roomassa.

Vuonna 2009 *Fidesissä* ilmestyi laajahko artikkeli, joka on otsikoitu *Usko ei saa olla rakkauden vastakohta*. Siinä kerrotaan Benedictus XVI:n edellisen vuoden marraskuussa yleisaudienssilla pitämästä puheesta, jossa hän käsitteli opetusta vanhurskauttamisesta. Artikkelin on vaikeaselkoinen, mutta sen mukaan paavi myönsi Martin Lutherin vanhurskauttamisopin oikeaksi, ” – jos uskoa ei pidetä rakkauden vastakohtana”.¹⁶⁶

Paavi Benedictus XVI teki virallisen valtiovierailun Isoon-Britanniaan 16.9.–19.9.2010.¹⁶⁷ Minna Korjonen kirjoittaa vierailun tunnelmista *Fides*-lehdessä 11/2010 artikkelissaan *Uskomme ja kirkkomme ovat yhä voimissaan* (hän ajoittaa vierailun tekstinsä alussa kuukautta todellista aikaisemmaksi). Englannin ja Skotlannin katolilaisten lisäksi paavi tapasi myös kuningatar Elisabet II:n, joka oli anglikaanisen kirkon päämies. Paavin matka oli ensimmäinen virallinen Pyhän istuimen hallitsijan valtiovierailu Isoon-Britanniaan lähes 500 vuoteen. Paavi Benedictus XVI:n vierailun keskeisimpinä tavoitteina Minna Korjonen pitää kristinuskon vaalimisen lisäksi kristittyjen ykseyden edistämistä. Vierailuun kuului useita messuja ja rukoushetkiä, joista erityisen mieleenpainuvaksi Korjonen kuvaa Lontoon Hyde Parkissa vietettyä rukousvigiliaa, johon osallistui noin 80 000 ihmistä. Hän uskoo, että se oli monelle paavin saapumisesta alkaneen pyhiinvaelluksen ”ikimuistettava ja merkittävä päätös”.¹⁶⁸ Korjonen on haastatellut nimettömiä osallistujia ja kuvaa tunnelmaa sekä kommentoi lyhyesti paavin vierailua vastustaneita mielenosoituksia. Korjonen kertoo vierailusta *Fidesissä* laajasti ja jopa innostuneesti. Kirjoituksen sävy on henkilökohtainen, ja lähinnä sen voi luokitella elämysjournalismiksi.¹⁶⁹

Paavi Benedictus XVI vieraili Saksassa jälleen vuonna 2011. *Fides*-lehti kertoo numerossa 11/2011, kuinka vierailun alla oli syntynyt julkisessa sanassa arvailuja, että paavi antaisi jonkinlaisen ”ekumeenisen lahjan”. Paavi kumosi oletuksen ja totesi, että sen taustalla lienee ollut poliittinen virhearvio, jossa usko ja ekumenia oli ymmärretty väärin. Kristittyjen keskinäisissä suhteissa ei voinut paavin mukaan olla kysymys kompromisseista, sillä ”itse tehty usko” oli hänen mielestään arvoton. Uskoa ei voinut paavin mukaan vapaasti kehitellä tai sen sisällöstä neuvotella, eikä sen etuja ja haittoja voinut punnita. Saarnassaan Erfurtin vanhassa augustinolais-

---

¹⁶⁶ *Fides* 1/2009 *Usko ei saa olla rakkauden vastakohta*.

¹⁶⁷ Benedictus XVI & Seewald 2014, 203.

¹⁶⁸ Korjonen 2010.

¹⁶⁹ Sumiala-Seppänen 2006, 156.

luostarissa paavi kuitenkin sanoi, että kristittyjen yhtenäisyyttä tulisi tarvittamaan esimerkiksi silloin, kun puhutaan ihmisestä ja ihmisen arvosta. Hänen mukaansa kaikkien kristittyjen olisi yhdessä puolustettava ihmisen luovuttamatonta arvoa, aina sikiämisestä kuolemaan saakka.¹⁷⁰

Vuonna 2009 *Fidesissä* oli ruotsinkielinen uutinen, joka kertoi Benedictus XVI:n tapaamisesta anglikaanisen kirkon johtajan Canterburyn arkkipiispan Rowan Williamsin kanssa 21.11.2009. Maailmassa oli noin 80 miljoonaa anglikaania. Kaksi viikkoa aiemmin 9.11. Benedictus XVI oli antanut apostolisen konstituution *Anglicanorum Coetibus*, joka salli anglikaaneille mahdollisuuden osallistua katolisen kirkon täyteen yhteyteen, samalla kun he voisivat säilyttää osia anglikaanien omista liturgisista piirteistä ja hengellisestä perinnöstä. Konstituution oli tarkoitus toteuttaa toiveet, joilla Pyhää istuinta oli lähestytty: osa anglikaaneista oli ollut järkyttynyt naisten vihkimisestä papiksi tai piispaksi, homoseksuaalipiispoista ja samaa sukupuolta olevien vihkimisestä avioliittoon. Paavin ja arkkipiispan kahdenkeskisen neuvottelun päätteeksi annettiin lyhyt lausuma, jossa painotettiin yhteistä tahtoa jatkaa ja vahvistaa ekumeenisia suhteita katolisten ja anglikaanien välillä. Siinä muistutettiin myös yhteisen komission (ARCIC) valmistelevan neuvottelujen kolmatta vaihetta.¹⁷¹ Uutinen sai jatkoa seuraavana vuonna, kun *Fides* kertoi ensimmäisen anglikaaniyhteisön, Amerikan anglikaanisen kirkon, pyytäneen personaaliordinariaatin perustamista. Jos se toteutuisi, sille kaavailtiin sotilashiippakuntaa muistuttavaa hallintoaluetta.¹⁷²

Vuonna 2010 *Fidesissä* julkaistiin laajahko ruotsinkielinen uutinen Moskovan patriarkka Kirillin lausunnosta, jonka hän oli antanut ennen Ukrainan-vierailuaan. Siinä hän totesi, että vaikka liberaalit teologit ja länsimainen media syyttivät usein Benedictus XVI:ta vanhoillisuudesta, tämän monet moraaliteologiset ajatukset kävivät yksiin Venäjän ortodoksisen kirkon näkemysten kanssa. Se antoi hänen mielestään molemmille kirkkoille mahdollisuuden puolustaa yhdessä kristillisiä arvoja. Vapaamielinen länsimainen ajattelu oli vaikuttanut patriarkka Kirillin mukaan protestantteihin ja siitä esimerkkinä hän piti naispappeutta ja homoseksuaalisuuden hyväksymistä.¹⁷³

---

¹⁷⁰ Fides 11/2011 Paavi ekumeenisessa jumalanpalveluksessa: Odotukset ekumeenisesta lahjasta poliittinen virhearvio.

¹⁷¹ Fides 13/2009 Benedikt XVI träffade ledaren för världens anglikaner.

¹⁷² Fides 3/2010 Ensimmäinen anglikaaniyhteisö on pyytänyt ordinariaatin perustamista.

¹⁷³ Fides 8/2010 Patriarken Kirill uttrycker sin uppskattning över påvens ståndpunkt.

Jokaisessa tutkimuskauden vuosikerrassa oli ainakin yksi kirjoitus suomalaisen ekumeenisen valtuuskunnan vierailusta Roomaan Pyhän Henrikin päivän (19.1.) aikoihin. Valtuuskuntaan kuului aina Helsingin roomalaiskatolinen piispa ja ainakin yksi luterilaisista piispoista – joinakin vuosina mukana oli myös piispa Suomen ortodoksisesta kirkosta. Vierailun kuvauksen laajuus vaihteli eri vuosina: joskus kuvataan yksityiskohtaisesti valtuuskunnan jäseniä ja vierailua, joskus julkaistiin vain paavin puhe valtuuskunnalle. Ensimmäisen kerran *Fidesissä* uutisoitiin Benedictus XVI:n ja suomalaisen valtuuskunnan tapaamisesta paavin yksityisaudienssilla 19.1.2006 ja viimeisen kerran 19.1.2013. Valtuuskunta tapasi paavin siten vain pari viikkoa ennen hänen eroilmoitustaan. Tutkimusjakson aikana vuonna 2010 vietettiin näiden ekumeenisten tapaamisten 25. juhlavuotta.¹⁷⁴

Benedictus XVI:n puhe suomalaiselle valtuuskunnalle vaikuttaa useana vuotena *Fidesin* mukaan käsitelleen samoja asioita. Hän kiitti Suomen ja Ruotsin evankelisluterilaisen kirkon ja maiden roomalaiskatolisten välistä ekumeniaa sekä yhteisen vanhurskauttamisasiakirjan valmistelua lähes jokaisessa puheessaan. Paavi mainitsi aina sen, kuinka roomalaiskatolinen kirkko oli sitoutunut ekumenian toteuttamiseen, vaikka totesikin viimeiseksi jääneessä vuoden 2013 puheessaan, että ykseys ei ollut ihmisen vallassa, vaan Jumala tulisi järjestämään sen siten kuin parhaaksi katsoisi.¹⁷⁵ Vuoden 2013 puhe suomalaisdelegaatiolle eroaa muutenkin selvästi aikaisemmista. *Fidesin* arvion mukaan Benedictus XVI:n puhe oli ollut sisältöään teologiaa mietiskelevä. Paavin sanoin uskonelämää, samoin kuin ekumeenista matkaa kirkkojen täyteen ykseyteen, voisi kuvata nöyräksi vaeltamiseksi ”– Herran läsnäolossa – kuuliaisena hänen pelastavalle sanalleen ja luottaen hänen armeliaaseen suunnitelmaansa”. Paavin mukaan kirkkojen olisi tultava rukouksessa lähemmäksi toisiaan ja ”päättäväiseksi pyhyiden tavoittelussa” mutta

¹⁷⁴ Fides 2/2006 Pyhän Henrikin ekumeenista juhlaa Roomassa; Fides 2/2007 Pyhän isän puhe ekumeeniselle valtuuskunnalle 19.1.; 2/2008 Pyhän Henrikin juhla Roomassa; Fides 2/2008 Pyhän isän audienssi suomalaiselle ekumeeniselle valtuuskunnalle 18.1.2008; Fides 2/2009 Paavi Benedictus XVI:n puhe suomalaiselle ekumeeniselle valtuuskunnalle pyhän Henrikin juhlan yhteydessä maanantaina, tammikuun 19. päivänä 2009; Fides 2/2010 25 vuotta suomalaista ekumeniaa; Fides 2/2010 Paavi Benedictus XVI otti maanantaina 18.1. vastaan ekumeenisen valtuuskunnan Suomesta Pyhän Henrikin juhlan yhteydessä; Fides 2/2011 Paavi Benedictus XVI:n puhe pyhän Henrikin juhlan suomalaiselle ekumeeniselle delegaatiolle 15.1.2011; Fides 1/2012 Ekumeeninen valtuuskunta Roomaan tänäkin vuonna; Fides 2/2013 Paavin puhe suomalaiselle valtuuskunnalle.

¹⁷⁵ Fides 3/2006 Paavin puhe ekumeeniselle suomalaisvaltuuskunnalle; Fides 2/2007 Pyhän isän puhe ekumeeniselle valtuuskunnalle 19.1.; Fides 2/2008 Pyhän isän audienssi suomalaiselle ekumeeniselle valtuuskunnalle 18.1.2008; Fides 2/2009 Paavi Benedictus XVI:n puhe suomalaiselle ekumeeniselle valtuuskunnalle Pyhän Henrikin juhlan yhteydessä maanantaina, tammikuun 19. päivänä 2009; Fides 2/2010 Paavi Benedictus XVI otti maanantaina 18.1. vastaan ekumeenisen valtuuskunnan Suomesta Pyhän Henrikin juhlan yhteydessä. Tässä paavin puheenvuoro; Fides 2/2011 Paavi Benedictus XVI:n puhe pyhän Henrikin juhlan suomalaiselle delegaatiolle 15.1.2011; Fides 2/2012 Paavin puhe suomalaiselle delegaatiolle.

myös sitouduttava teologiseen tutkimukseen. Hän huomautti, että yhteiskunnassa oli moraalisia kysymyksiä, joihin hän toivoisi kristittyjen etsivän vastauksia. Paavi kehotti kaikkia kulkemaan nöyrästi yhdessä ”oikeudenmukaisuuden, armeliaisuuden ja vanhurskauden tietä”, jolloin kristityt eivät eläisi ainoastaan totuudessa, vaan heistä tulisi ”ilon ja toivon valoja kaikille niille, jotka etsivät varmaa kiinnekohtaa tässä nopeasti muuttuvassa maailmassa”.¹⁷⁶

Pääkirjoituksessaan *Ekumenian kuninkaallinen ovi* Marko Tervaportti puolustaa Benedictus XVI:n sitoutumista ekumeniaan vastalauseena nimeämättömälle protestanttisen kirkon teologille, joka oli epäillyt sitä. Tervaportti vertaa eri tunnustuksiin kuuluvia kristittyjä saman perheen erimielisiin jäseniin, jotka tulisi tuntea ja joita tulisi kunnioittaa juuri sellaisina kuin he olivat. Koskaan ei saisi luopua toivosta, että näkyvä ykseys olisi mahdollinen, hän toteaa. Paavia Tervaportti puolustaa ja sanoo: ”Haluaisinpa nähdä jonkun tai kuulla kerrottavan jostakusta, joka vielä nöyremmin ja rehellisemmin kuin pyhä isä olisi valmis keskustelemaan tai selittämään kirkon kantaa mistä tahansa ongelmallisesta uskoon tai moraaliin liittyvästä kysymyksestä, vieläpä tukeutuen kirkon 2000-vuotiseen traditioon!”¹⁷⁷

Fides-lehti kirjoittaa Benedictus XVI:n pontifikaatin aikana ekumeniasta lukuisissa yhteyksissä: uutisissa, paavin runsaslukuisten puheiden ja viestien kautta sekä silloin tällöin myös pääkirjoituksissa. Benedictus XVI ilmoitti ensimmäisestä puheestaan lähtien sitoutuvansa ekumeniaan – siten kuin Vatikaanin II konsiili sen oli määrittänyt¹⁷⁸. Yksittäisten uutisten tai puheiden perusteella tai taustoja tuntematta, on vaikea havaita paavin pontifikaatin ekumeenista linjaa tai sitä, tapahtuiko katolisen kirkon ja eri kirkkokuntien tai uskonnollisten yhteisöjen välillä edistymistä. Lukemalla kaikki *Fidesin* ekumeniaa sivuavat uutiset, puheet ja viestit paavin kahdeksanvuotisen pontifikaatin ajalta ja pitämällä mielessään Vatikaanin II:n konsiilin linjauksen saa vaikutelman mahdollisuuksien rajoissa olevista pyrkimyksistä neuvotella kristillisten kirkkojen ja yhteisöjen kanssa. Konstantinopolin patriarkaan ja anglikaanien lisäksi varsinaista lähentymistä ei kuitenkaan juuri tapahtunut. Ortodoksisen kirkon ja katolisen kirkon välinen kuilu, paavin primaatin hyväksyminen, ei ylittynyt eivätkä protestanttien ja katolisen kirkon väliset neuvottelut esimerkiksi vanhurskauttamisopista johtaneet puhetta pidemmälle.¹⁷⁹ Kuilua kasvattivat oppierojen lisäksi joidenkin protestanttisten kirkkojen naispappeus ja

---

¹⁷⁶ Fides 2/2013 Paavin puhe suomalaiselle valtuuskunnalle 17.1.2013.

¹⁷⁷ Tervaportti 2008 a.

¹⁷⁸ Ekumenian ohjeisto 2000.

¹⁷⁹ Arffman 2004, 248–249.

homoseksuaalisten suhteiden hyväksyminen.¹⁸⁰ Paavin viestejä ja puheita lukiessa on todettava, että hengellisen ja kaunopuheisen annin lisäksi niissä ei juurikaan ole ohjeita käytännön toimiin tai linjanvetoihin. Haastattelukirjoissa *Maailman valo* ja *Viimeisiä keskusteluja* Benedictus XVI on itse kertonut, että hän tunsu todellisuuden ja tiesi, mitä ekumeenisilta pyrkimyksiltä konkreettisesti voisi odottaa ja mitä ei. Hän huomauttaa sekä ortodoksisen kirkon että protestanttisten kirkkojen olleen sisäisesti hajanaisia eikä sen takia ollut mahdollista saavuttaa varsinaista yhteyttä vaan oli pyrittävä löytämään yhteinen kristillinen perusta, jolta syntyisivät perusohjeet käytännön työtä varten. Edistymistä hän näki kuitenkin suhteissa Konstantinopolin patriarkaattiin, minkä myös *Fidesin* uutisointi vahvistaa.¹⁸¹ Benedictus XVI ei nähnyt syytä kaunistella vaikuttimiaan tuomitessaan väärinä pitämiään uskonnonharjoittamisen muotoja, kuten esimerkiksi marxilaista vapautuksen teologiaa¹⁸², mutta *Fides*-lehteä lukemalla ei löydä perusteluja sellaiselle otsikolle kuin *Helsingin Sanomissa* oli vuonna 2007: *Paavi väheksyi muita kristillisiä kirkkokuntia*.¹⁸³

4. Hyväksikäyttöskandaalit nousevat otsikoihin vuonna 2008

4.1 ”Kirkon sisällä on saastaa”

Hyväksikäyttöskandaalit ovat vaivanneet katolista kirkkoa koko 2000-luvun, kirjoittaa yleisen kirkkohistorian dosentti Mikko Ketola artikkelissaan *Katolisen kirkon pedofiliaskandaalit*. Hän toteaa, että jo niinkin aikaisin kuin vuonna 1985 pastori Thomas Doyle oli varoittanut yhdysvaltalaisia piispoja kirkon työntekijöiden väärinkäytöksistä, mutta vasta vuonna 2002 paljastui, kuinka laajaa seksuaalinen hyväksikäyttö todella oli ollut yhdysvaltalaisen katolilaisuuden piirissä. Tutkimusten mukaan siihen oli syylistynyt yli 4300 pappia vuosien 1950–2002 välillä, ja suurin osa uhreista oli tutkimusten mukaan ollut 11–14 -vuotiaita poikia.¹⁸⁴ Vyyhti alkoi purkautua *Boston Globe* -lehden toimittajaryhmän tutkimusten ansiosta, ja silloin paljastui muun muassa, että Bostonin hiippakunnan johto oli siirrellyt yli 130 lapsen hyväksikäytöstä syytettyä pappia toistuvasti uusiin seurakuntiin ja altistanut

¹⁸⁰ Benedictus XVI & Seewald 2014, 99.

¹⁸¹ Benedictus XVI & Seewald 2014, 98–101; Benedictus XVI & Seewald 2017, 210–211.

¹⁸² *Fides* 14/2009 Paavi Brasilian piispoille: Varokaa vapautuksen teologiaa!

¹⁸³ Virta 2007.

¹⁸⁴ Ketola 2011, 191.

siten aina uusia lapsia mahdolliselle hyväksikäytölle. Yhdysvaltain roomalaiskatonlinen kirkko oli salaillut hyväksikäyttötapauksia, suojellut siihen syyllistyneitä pappeja ja ylipäättään hidastellut tutkinnassa.¹⁸⁵ Ennen vuotta 2001 tapaukset oli ratkaistu paikallisesti, eikä kirkon johtajilla ollut juurikaan taitoa ratkaista niitä, vaan usein uhrit vain hiljennettiin ja epäillyt siirrettiin toiseen seurakuntaan.¹⁸⁶

Kirkon kriisi paheni entisestään, kun vuonna 2009 paljastui Irlannissa tapahtunut laaja hyväksikäyttö. Yksittäisiä tapauksia oli tullut julki jo aiemmin, mutta vasta vuonna 2009 ongelman koko laajuus paljastui niin sanotun *Murphyn raportin* ilmestymisen myötä. Julkisuudessa kerrottiin sadoista tapauksista, ja jälleen kävi ilmi, että piispat olivat suojelleet pappeja, siirrelleet heitä seurakunnasta toiseen ja painostaneet uhreja vaikenemaan.¹⁸⁷ Myös Kanadasta ja Australiasta raportoitiin hyväksikäyttötapauksista. Niitä alkoi paljastua Itävallasta, Hollannista, Belgiasta ja vuonna 2010 myös Saksasta.¹⁸⁸

Yhdysvaltojen pedofiliakriisin paljastuttua vuonna 2002 paavi Johannes Paavali II oli jo 82-vuotias ja vakavasti sairas. Kirkkohistorian dosentti Mikko Ketolan mukaan hänen oli vaikea ymmärtää kriisin vakavuutta ja laajuutta. Tuolloin osan hänen läheisten avustajiensa kerrotaan nähneen ongelman olleen kirkon ulkopuolella, ei kirkossa.¹⁸⁹ On epäilty, että Johannes Paavali II olisi suojellut esimerkiksi vaikutusvaltaista meksikolaista pappia Marcial Macielia, ja tämän laajamittainen syyllistyminen lasten hyväksikäyttöön tuli julki vasta Johannes Paavali II:n kuoleman jälkeen.¹⁹⁰

Joseph Ratzinger oli kardinaalina johtanut myös Macielin tapauksen tutkintaa, sillä Uskonopin kongregatio oli määrätty vuonna 2001 kaikkien hyväksikäyttötapausten tutkijaksi. Tätä aikaisemmin tapauksia oli tutkittu paikallisesti ja epämuodollisesti, mikä usein oli johtanut hyväksikäytön jatkumiseen. Myös pappien erottaminen oli harvinaista. Ketolan artikkelin mukaan *National Catholic Reporterin* Vatikaanin-kirjeenvaihtaja John L. Allen on kuvannut Joseph Ratzingerin kokemusta kääntymykseksi, kun tämä joutui tutkimaan tuhansia hyväksikäyttötapauksia. Ketola toteaa, että Ratzinger olisi jo 1990-luvulla kannattanut tiukempia toimia

---

¹⁸⁵ Rauhala 2007, 13–15; Eskolin 2015, 12–13.

¹⁸⁶ Duffy 2014, 406.

¹⁸⁷ Duffy 2014, 409.

¹⁸⁸ Ketola 2011, 192.

¹⁸⁹ Ketola 2011, 192.

¹⁹⁰ Ketola 2011, 192; Duffy, 407–409.

pedofiliatutkimuksissaan. Joseph Ratzinger viittasi ongelmaan myös pääsiäissaar-nassaan vuonna 2005, muutamia päiviä ennen Johannes Paavali II:n kuolemaa sa-noessaan, että kirkon sisällä oli saastaa.¹⁹¹

Paavina Ratzinger suhtautui kirkon kriisiin edelleen vakavasti. Hän tapasi Yhdysvalloissa ja Australiassa henkilökohtaisesti hyväksikäytön uhreja. Irlannin katolilaisille osoitetussa paimenkirjeessä hänen kuvataan yrittäneen löytää ulos-pääsyä kriisistä. Kesällä 2010 Pyhä istuin määritteli hyväksikäytön vakavimpien syntien joukkoon. Benedictus XVI on usein ilmaissut pahoittelunsa hyväksikäytön uhreille ja tuntemansa häpeän pappien teoista, mutta uhreille tämä kuitenkin ei riittänyt, sillä osa heistä olisi halunnut selkeämpiä anteeksipyyntöjä ja rangaistuk-sia.¹⁹²

Roomalaiskatolisen kirkon tiedotus ja kansainvälisen median toimintatapa törmäsivät pedofiliaskandaalien uutisoinnin yhteydessä. Kirkkoa syytettiin salailun kulttuurista, kun taas kirkko syytti tiedotusvälineitä vihamielisyydestä, epätarkkuu-desta sekä sensaatiohakuisuudesta. Ketolan mukaan kirkkoa suututtivat erityisesti paaviin kohdistuneet epäilyt, mutta toisaalta kirkko kiitti esimerkiksi *Boston Globe*-sanomalehteä siitä, että se oli tuonut ongelman julkisuuteen. Roomalaiskatolisen kirkon tiedotuksessa lienee ollut myös sisäisiä ongelmia, mikä sai aikaan ristiriitai-suuksia ylemmän hallinnon päätösten ja yksittäisten virkamiesten lausuntojen vä-lillä. Erityisesti näin tapahtui Pyhän istuimen edellisen valtiosihteerin Angelo So-danon esittäessä julkisen tukensa paavi Johannes Paavali II:lle ja kehottaessaan häntä olemaan välittämättä tiedotusvälineiden levittämistä huhuista. Paavin hovi-saarnaaja Raniero Cantalamessa oli verrannut paavin kokemaa kohtelua juutalais-vainoihin.¹⁹³

Roomalaiskatolisen kirkon tunnetuimpiin toisinajattelijoihin kuuluvan teolo-gin Hans Küngin mukaan kirkon kriisissä oli kysymys muustakin kuin hyväksikäy-töstä. Hänen mielestään kirkon olisi pitänyt luopua uudistusvastaisuudesta, totuus-ja valtamonopolista sekä vihamielisestä asenteesta naisia ja seksuaalisuutta koh-taan. Yhtenä, joskaan ei ainoana syynä hyväksikäyttöongelman syntyyn on pidetty myös pappien naimattomuuslupausta.¹⁹⁴

---

¹⁹¹ Ketola 2011, 193.

¹⁹² Ketola 2011, 194.

¹⁹³ Ketola 2011, 194–195.

¹⁹⁴ Ketola 2011, 196.

Ketola katsoo, että kirkko myös oppi paljastuneista tapauksista: syyllisten rankaisemista nopeutettiin, ja yhdysvaltalaiset piispat ottivat käyttöön nollatoleranssin.¹⁹⁵

4.2 ”On tärkeämpää, että papit ovat hyviä, kuin että heitä olisi paljon”

Pyhä istuin tarkensi pappiskoulutukseen hyväksyttävien vaatimuksia vuonna 2005. *Fidesin* uutisessa lehden numerossa 13/2005 arvioidaan tuoreeltaan, että syynä konkreettisiin ohjeisiin ja asiakirjan ennakoitua aiempaan julkistamiseen olivat pappisaseman väärinkäytökset, joilla viitataan ilmeisesti Pohjois-Amerikassa paljastuneisiin lasten ja nuorten hyväksikäyttötapauksiin. Uusissa ohjeissa painotettiin suurta huolellisuutta silloin, kun uusia oppilaita valittiin seminaareihin. Lisäksi korostettiin, että ohjaajilla olisi jatkuva velvollisuus havaita jo valittujen joukosta ne, jotka eivät olleet papeiksi soveliaita, ja edelleen velvollisuus kehottaa heitä luopumaan opinnoistaan. Huomiota herättävimmäksi *Fides* kuvaa osaa, joka käsitteli homoseksuaalisuutta. Ohjeet muistuttivat, kuten kirkon katekismuksen (2357–2359)¹⁹⁶, että homoseksuaalisuus ei ole synti ja homoseksuaaleja tulee kunnioittaa ja arvostaa, kuten kaikkia muitakin ihmisiä. Kuitenkin papiksi opiskelevalta vaaditaisiin ”kypsää suhtautumistapaa sekä miehiin että naisiin”. Ohjeissa sanottiin selkeästi, ettei kirkko voinut vihkiä papeiksi miehiä, jotka harjoittivat ”– aktiivisesti homoseksuaalisuutta, omaavat selviä ja syvään juurtuneita homoseksuaalisia piirteitä tai tukevat nk. homo-kulttuuria”.¹⁹⁷

Katolisen kirkon katekismuksen kohta homoseksuaalisuudesta kuuluu jyrkemmin kuin *Fidesin* tulkinnan voisi ymmärtää: se sanoo katekismuksen muistut-tavan, ettei homoseksuaalinen taipumus ole synti, kun taas katekismus sanoo yksiselitteisesti sen olevan luonnotonta, Raamatun vastaista eikä sitä voida hyväksyä missään tapauksessa (2357–2359).¹⁹⁸ *Fidesin* mukaan piispat eri puolilla maailmaa olivat olleet tyytyväisiä siihen, että kirkon kanta oli nyt selvä, vaikka se ei heidän mukaansa ollut muuttunut mitenkään aikaisemmasta kannasta.¹⁹⁹

Suomalaisessa valtamediassa Katolisen kirkon hyväksikäyttöuutisointi alkoi vuoden 2008 huhtikuussa Benedictus XVI:n Yhdysvaltain- ja Australian-matkojen

---

¹⁹⁵ Ketola 2011, 192.

¹⁹⁶ KKK 201, 567-568.

¹⁹⁷ *Fides* 13/2005 Tarkennettuja vaatimuksia seminaareihin aikoville ja vihkimyksen sakramenttia vastaanottaville.

¹⁹⁸ KKK 567-568.

¹⁹⁹ *Fides* 13/2005 Tarkennettuja vaatimuksia seminaareihin aikoville ja vihkimyksen sakramenttia vastaanottaville.

yhteydessä.²⁰⁰ *Fidesissä* ilmestynyt ensimmäinen hyväksikäyttötapauksiin liittyvä uutinen on myös vuodelta 2008 mutta lehden ilmestymisajankohdan vuoksi vasta toukokuulta, ja myös se käsittelee paavi Benedictus XVI:n tekemää apostolista matkaa Yhdysvaltoihin. Lehti kertoo paavin menomatalla antamasta lausunnosta, jossa hän oli sanonut, että koko roomalaiskatolinen kirkko oli häpeissään Yhdysvaltojen kirkkoa ravistelleen skandaalin vuoksi. Paavi ihmetteli, kuinka papit olivat saattaneet pettää lähetystehtävänsä ja lupasi, että kirkko tekee kaikkensa, jottei vastaavaa voisi enää tapahtua. Yhtenä ratkaisuna hän mainitsi, että pappiskandidaateiksi tulisi pystyä valitsemaan ”terveitä ja tasapainoisia ihmisiä”. Olisi parempi, että papit olisivat hyviä, kuin että heitä olisi paljon. Hän ilmoitti, että pedofiilit suljettaisiin täydellisesti ulos kirkon tehtävistä. Washingtonissa pitämässään puheessa paavi palasi vielä hyväksikäyttötapauksiin mutta käänsi *Fidesin* mukaan näkökulmaansa tulevaisuuteen ihmetellen lastensuojelun tehokkuutta maailmassa, jossa lasten oli helppo katsoa pornografiaa ja väkivaltaa kodeissaan eri lähteistä. Hänen mukaansa olisi syytä arvioida uudelleen arvot, joiden varaan yhteiskuntaa rakennettiin, jotta lapsille ja nuorille voitaisiin tarjota terve kasvuympäristö. *Fides* toteaa lopuksi, että paavin olennaisin sanoma Yhdysvaltojen katolilaisille oli, että oli aika kääntää uusi ja puhdas lehti kirkon historiassa.²⁰¹ Puheen keskeinen ajatus näyttäisi tuolloin vielä noudattaneen Johannes Paavali II:n ajan sitä linjaa, jonka mukaan yhtenä syynä hyväksikäyttötapauksiin olisi ollut amerikkalaisten oma seksuaalikylästäetty kulttuuri. *Fidesin* mukaan paavi oli kertonut koko kirkon olleen häpeissään Yhdysvaltain hyväksikäyttöskandaalista. Samoin hänen kerrotaan pitäneen sitä suurena kärsimyksenä kirkolle ja myös hänelle itselleen henkilökohtaisesti.

Noin vuosi paavin Yhdysvaltain-matkan yhteydessä antaman lausunnon jälkeen *Fides* kirjoitti aiheesta seuraavan kerran uutisessa *Hyväksikäyttöraportti julkaistiin Irlannissa*.²⁰² Lehden ilmestymispäivän perusteella (12.6.2009) voisi päätellä, että kyse on toukokuussa julkaistusta niin sanotusta *Ryan-raportista*, vaikka sitä ei nimeltä mainitakaan. Vuosi oli Irlannin roomalaiskatoliselle kirkolle raskas, sillä se oli ollut arvioitavana peräti neljässä eri tutkimuksessa.²⁰³ Lehti kuvailee julkaistua raporttia kirkosta riippumattomaksi ja kertoo sen käsitelleen Irlannin valtion rahoittamien mutta yleensä eri roomalaiskatolisten sääntökuntien hallitsemien oppi- ja kasvatustilannetta. *Fides* toteaa raportin osoittaneen, että 1940–

---

²⁰⁰ Ahosniemi 2017, 78–79.

²⁰¹ *Fides* 6/2008 Apostolinen vierailu Yhdysvalloissa.

²⁰² *Fides* 7/2009 Hyväksikäyttöraportti julkaistiin Irlannissa.

²⁰³ Kuronen 2014, 4, 27.

1990 -luvuilla hyväksikäyttö oli joissakin paikoissa ollut jatkuvaa ja erityisesti niin sanottujen kristillisten veljien laitoksissa hyväksikäyttö oli ollut yleistä. Irlannin katolisen kirkon arkkipiispa Sean Brady totesi antamassaan julkilausumassa, että raportin julkaiseminen oli tärkeä askel totuuden löytämiseksi. Hän sanoi sen antavan oikeutta uhreille ja varmistavan, ettei samanlaista pääsisi enää tapahtumaan. Arkkipiispan mukaan se dokumentoi ”häpeällisen luettelon” lapsiin kohdistuneista joukkosurmauksista. *Fides* kertoo arkkipiispan olleen äärettömän pahoillaan ja häpeissään siitä, mitä lapset olivat joutuneet kärsimään, ja luvanneen, että kirkko pyrkisi tekemään kaiken, että siitä tulisi ”turvallinen, elämää tukeva ja iloa tuottava paikka lapsille”. Irlannin kristittyjen veljien sääntökunta oli *Fidesin* mukaan myös pyytänyt anteeksi hyväksikäytön uhreilta ja myöntänyt laiminlyöneensä sekä jäsentensä valvonnan että valitusten käsittelyn. Lehti lainaa sääntökunnan tiedottajan Edmund Garveyn lausuntoa:

Pyydämme avoimesti ja varauksetta anteeksi kaikilta niiltä, jotka ovat kärsineet suoraan tai epäsuorasti joidenkin sääntökuntamme veljien kauhistuttavasta käytöksestä tai koko yhteisömme toimettomuudesta tai sopimattomasta toiminnasta. Olemme syvästi pahoillamme aiheuttamastamme kärsimyksestä. Häpeämme sitä ja suremme, että monien tekemiä valituksia ei kuunneltu – .²⁰⁴

Samassa *Fidesissä* on myös kuvallinen uutinen, joka kertoo Trondheimin piispa-prelaatti Georg Müllerin selittämättömästä erosta, ja seuraavana vuonna uutinen sai jatkoa: syy piispan eroon oli ollut alaikäisen seksuaalinen hyväksikäyttö. Norjan lain mukaan rikos oli vanhentunut, mutta lehti kertoo kirkon sisäisen lainkäytön yhä yltäneen siihen.²⁰⁵

Seuraavana vuonna 2010 *Fides* julkaisi laajan uutisen Pyhän istuimen lehdistöosaston tiedonannosta koskien paavi Benedictus XVI:n ja Irlannin katolisten piispojen tapaamista Vatikaanissa 15.–16. helmikuuta. Keskusteluissa kerrotaan olleen mukana myös kuurian jäseniä. Ne olivat koskeneet Irlannin kirkon tilannetta, jota kuvattiin tiedotteessa vakavaksi. Sen mukaan osallistujat olivat tutkineet Irlannin kirkon tehottomuutta puuttua tapahtumiin, silloin kun Irlannissa oli paljastunut nuorten hyväksikäyttötapauksia, joihin olivat syyllistyneet sekä katoliset papit että sääntökuntalaiset. Läsnaölleiden *Fides* kertoo myöntäneen, että tilanne oli johtanut vakavaan luottamuspulaan kirkon johtoa ja sen moraaliopetusta kohtaan. Lehti kuvaa, että tapaamisessa oli vallinnut ”veljeyden ja rukouksen henki ja avoin ilma-
piiri”. Piispojen kerrotaan puhuneen suoraan ”kivusta ja vihasta, petoksesta, skandaalista ja häpeästä, jota hyväksikäytetyt olivat ilmaisseet”. Piispat olivat kertoneet

²⁰⁴ *Fides* 7/2009 Hyväksikäyttöraportti julkistettiin Irlannissa.

²⁰⁵ *Fides* 7/2009 Trondheimin piispa-prelaatti erosi; *Fides* 5/2010 Piispa Müllerin eron syy selvisi.

aloittaneensa Irlannissa jo voimakkaat toimenpiteet – muun muassa yhteistyön vi-
ranomaisten kanssa – joiden tavoitteena oli lasten ja nuorten turvallisuus. Benedic-
tus XVI oli lehden mukaan tuominut lasten ja nuorten seksuaalisen hyväksikäytön
inhottavaksi rikokseksi ja myös raskaaksi synniksi, joka ”loukkaa Jumalaa ja haa-
voittaa hänen kuvakseen luodun ihmisen arvokkuutta”. Hänen kerrotaan myös ke-
hottaneen piispoja käsittelemään menneisyydessä tapahtuneita rikkomuksia määrä-
tietoisesti ja kohtaamaan sen seuraukset. Paavi toivoi, että tapaaminen vahvistaisi
piispojen yhteenkuuluvuutta ja auttaisi heitä löytämään keinoja, joilla autettaisiin
uhreja. Hän viittasi myös laajempaan kirkkoa vahingoittavaan uskon kriisiin, jonka
hän liitti osaksi ihmispersoonan kunnioittamisen kriisiä. *Fidesin* mukaan lehdistö-
osaston tiedonannossa viitattiin myös paavin ajatukseen, että uskon heikkeneminen
oli ollut merkittävä tekijä alaikäisten seksuaalisessa hyväksikäytössä. Hän korosti
asian vaativan syvempää teologista pohdiskelua ja kutsui pappiskandidaatteja,
sääntökuntien kandidaatteja sekä jo vihittyjä ja lupaukset antaneita ”inhimilliseen,
hengelliseen, akateemiseen ja pastoraaliseen valmentautumiseen”. Artikkelin lo-
puksi kerrotaan, että piispat olivat paavin johdolla tutustuneet hänen valmistele-
maansa Irlannin piispoille suunnattuun paimenkirjeeseen, joka tultaisiin julkaise-
maan tulevan kevään aikana.²⁰⁶

Irlannin roomalaiskatolisen kirkon piirissä tapahtunutta lasten ja nuorten hy-
väksikäyttöä käsittelevä *Murphyn raportti* oli ilmestynyt vuoden 2009 marras-
kuussa, ja kirkon pedofiliaskandaali Irlannissa oli edelleen laajentunut.²⁰⁷ *Fidesin*
uutisoima Irlannin piispojen tapaaminen Vatikaanissa on varsin maltillinen verrat-
tuna siihen, millä tavalla sitä kuvailtiin esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* samoihin
aikoihin. Vatikaanin tiedonanto on vakava, hyväksikäytön ja väärinkäytöksen tuo-
mitseva mutta korostaa keskusteluyhteyttä. *Helsingin Sanomat* kuvaa kaikkien 24
irlantilaispiispan olleen paavin nuhdeltavina Vatikaanissa ja tapaamisen käänty-
neen jopa katastrofiksi, koska ”–paavi ei vielääkään myöntänyt julkisesti tai pyy-
tänyt anteeksi pappien ja piispojen osuutta tapahtumiin”.²⁰⁸ On vaikea tunnistaa
näiden kahden lehden kirjoittavan samasta asiasta, niin erilainen oli *Helsingin Sa-
nomien* ja *Fidesin* näkemys. Sen sijaan Elio Guerrieron kuvaamat paavin keskuste-
lut sekä yksittäisten piispojen että kaikkien Irlannin piispojen kanssa ja paimenkir-
jeen esittely ovat lähempänä *Fidesin* uutisen sisältöä.²⁰⁹

²⁰⁶ Fides 3/2010 Paavi tapasi Irlannin piispat.

²⁰⁷ Kuronen 2014, 31–34.

²⁰⁸ Baer 2010; Kivinen 2010.

²⁰⁹ Guerriero 2018, 593–594.

4.3 ”Hyväksikäyttö ja sen selvittäminen”

Seuraavassa numerossaan 4/2010 *Fides* käsittelee hyväksikäyttökeskustelua pääkirjoituksen lisäksi laajasti otsikon *Teema* alla. Kolmesivuinen osio jakautuu Marko Tervaportin vastineeseen *Helsingin Sanomille* 12.3.2010 (*Hyväksikäyttö tilastojen valossa*), käännökseen monsignore Charles J. Sciclunan *Avvenire*-lehdessä julkaisusta haastattelusta (*Hyväksikäyttötapausten tutkijan haastattelu*) sekä yhteenvehtoon paavi Benedictus XVI:n paimenkirjeestä Irlannin katolilaisille. *Teema*-osion ingressi toteaa:

Lehdistö on hyökännyt tunteellisesti ja yksipuolisesti kirkon kimppuun ja vaatinut monia uudistuksia, jotka eivät kuitenkaan ole missään syy-yhteydessä hyväksikäytön kanssa Tässä lehdessä tuodaan esille joitakin esitettyjä lausuntoja ja huomioita.²¹⁰

Fidesin päätoimittaja Marko Tervaportti ilmaisee pääkirjoituksessaan otsikolla *Selvät sävelet* huolensa siitä, kuinka roomalaiskatolinen kirkko oli saanut negatiivista julkisuutta kuluneina kuukausina ja vuosina.²¹¹ Tervaportti tuomitsee jyrkästi hyväksikäytön ja toteaa, että yksikin tapaus oli liikaa. Hän peräänkuuluttaa tapausten nopeaa käsittelyä sekä kirkon sisällä että maallisissa oikeusistuimissa. Toisaalta hän pahoittelee sitä, että julkisuudessa oli esiintynyt hänen mukaansa paisuttelua ja virheellistä tietoa sekä katolisen kirkon yksinomaista syyttelyä. Hän myös kieltää selibaatin mahdollisen vaikutuksen hyväksikäyttöön nimeämättömään lääketieteelliseen lähteeseen vedoten. Tervaportti ylistää paavi Benedictus XVI:n paimenkirjettä irlantilaisille ”mestarilliseksi” vastaukseksi kirkon ylimmältä taholta.²¹²

Tervaportin toinen samassa numerossa julkaistu teksti otsikolla *Hyväksikäyttö tilastojen valossa* oli alun perin vastine *Helsingin Sanomille*. Siinä hän kuvaa kokevansa katolilaisena tuskaa ja häpeää joidenkin kirkon työntekijöiden tuomittavan käytöksen takia mutta myös kiittolisuutta siitä, että roomalaiskatolisen kirkon piirissä oli käynnissä selvä puhdistautuminen. Tervaportin mukaan syitä seksuaaliseen hyväksikäyttöön oli etsitty kirkon rakenteista ja opetuksesta, mutta syy-yhteyksiä ei ollut löydetty. Hän kertoo olevansa hyvin pettynyt siitä, ettei kirkon kaikilla työntekijöillä ollut ollut riittävää harkintakykyä tarttua esille nousseisiin ongelmiin ajoissa. Syylliset olivat Tervaportin mukaan täysin hylänneet ”katolisen moraaliopetuksen alkeellisimmatkin normit”.²¹³

---

²¹⁰ *Fides* 4/2010 Hyväksikäyttö ja sen selvittäminen.

²¹¹ Tervaportti 2010 b.

²¹² Tervaportti 2010 b.

²¹³ Tervaportti 2010 a.

Marko Tervaportti ilmaisee olevansa sekä pettynyt että huolestunut siitä, miten media oli kiinnittänyt huomiota lähes yksinomaan roomalaiskatolisen kirkon piirissä tapahtuneisiin hyväksikäyttötapauksiin, vaikka tämänkaltaisista tapauksista valtaosa oli hänen mukaansa tapahtunut kaikissa maissa katolisen kirkon tai sitä lähellä olevien järjestöjen ulkopuolella. Vakuudeksi hän esittää tilastotietoja. Niiden mukaan Saksassa oli noin kolmasosa katolilaisia ja samoin noin kolmasosa protestantteja. Tervaportti kertoo, että Saksan poliisin tilastoihin oli merkitty keskimäärin noin 12 000 lapsen hyväksikäyttötapausta vuodessa. Siten edellisten 15 vuoden aikana tapauksia olisi kertynyt yli 210 000. Samalta ajanjaksolta oli Saksan katolisten hiippakuntien tietoon tullut alle 200 hyväksikäyttötapausta. Tervaportti laskee, että tuhannesosa kaikista Saksan poliisille ilmoitetuista hyväksikäyttötapauksista olisi koskenut kirkkoa. Tervaportin mukaan vastaava luku oli Yhdysvalloissa kolme tuhannesosaa, ja se oli samalla tasolla kuin Yhdysvaltain protestanttisissa kirkkoissa. Hän laskee lisäksi, että vaikka Yhdysvalloissa olisi liioiteltu katolisen kirkon lukuja, hyväksikäyttötapauksista 99 prosenttia oli sattunut sen ulkopuolella. Hän mainitsee myös, että katolinen kirkko ei tuntenut yhtään hyväksikäyttötapausta, joka olisi tapahtunut Suomessa.²¹⁴

Kirjoituksen loppuun oli liitetty maininta siitä, että vastineen seurauksena *Helsingin Sanomat* oli kirjoittanut pääkirjoituksessaan 19.3.2010, että vain ”häviävän pieni murto-osa” hyväksikäyttötapauksista tapahtuu katolisen kirkon piirissä.²¹⁵

Samassa *Fides*-lehden numerossa (4/2010) hyväksikäyttöteema jatkuu artikkelilla, jossa oli haastateltu tapauksia tutkivaa monsignore Charles J. Sciclunaa. Hän toimi Uskonopin kongregaatiossa niin sanottuna oikeudenmukaisuuden edistäjänä (*promotor iustitiae*). Haastattelu oli julkaistu alun perin 13.3.2010 katolisessa italialaisessa *Avvenire*-päivälehdessä. Scicluna oli kongregaation oikeusistui-
men syyttäjä. Oikeusistuin tutki kaikkein vakavimpia rikoksia, esimerkiksi rikoksia eukaristiaa ja rippiä vastaan sekä papiston tekemiä pedofiilisiä rikoksia. Näiden selvittäminen oli kuulunut paavi Johannes Paavali II:n määräyksestä kongregaation toimenkuvaan vuodesta 2001 alkaen. Haastattelu julkaistiin lehdessä kysymyksi-
neen. Haastattelijaa käännösteksti ei kerro, mutta *Fidesin* lukijoille monsignore

---

²¹⁴ Tervaportti 2010 a.

²¹⁵ Tervaportti 2010 a.

Scicluna esitellään ystävällisenä ja rauhallisena, toimintatavaltaan tunnollisena ja maltillisena maltalaisena.²¹⁶

Scicluna myönsi haastattelussa, että jotkut piispat olivat saattaneet käytännössä suhtautua hyväksikäyttöön liian lievästi, vaikka tämänkaltaisen rikoksen tuomitseminen oli hänen mukaansa ollut aina täysin yksiselitteistä. Hän muistutti, että Vatikaani oli julkaissut jo vuonna 1922 ensimmäisen version ohjeesta *Crimen sollicitationis*, josta oli julkaistu Vatikaanin II konsiilia varten uusi 2000 kappaleen painos. Asiakirja käsitteli menettelyä sellaisissa tapauksissa, joissa rippitilaisuutta oli käytetty väärin. Se puuttui myös vakaviin seksuaalirikoksiin, kuten alaikäisten hyväksikäyttöön. Haastattelijan kysymykseen siitä, eikö asiakirja suositellut salaamaan tapaukset, Scicluna vastasi, että kyseessä oli ollut väärinkäsitys, joka oli lähöisin huonosta englanninkielisestä käännöksestä. Käännös oli antanut vaikutelman, että Pyhä istuin oli todellakin vaatinut salaamaan asioita. Salaaminen oli kuitenkin Sciclunan mukaan tarkoitettu vain suojelemaan asianosaisia, ennen kaikkea uhreja, mutta samalla se oli taannut syytettyjen oikeudenmukaisen kohtelun. Seksuaalisen hyväksikäytön normeja ei ollut myöskään tarkoitettu kielloksi ilmoittaa rikoksia siviiliviranomaisille. Sciclunan mielestä asiakirjaa oli joskus yritetty käyttää osoittamaan sitä, että Uskonopin kongregaation prefektinä Joseph Ratzinger olisi ollut vastuussa Pyhän istuimen asioiden peittelyä tukevasta politiikasta. Scicluna piti kuitenkin syytöstä vääränä ja herjaavana.²¹⁷

Vuonna 2001 pedofiliarikokset olivat siirtyneet yksinomaan kongregaation tutkittavaksi. Sciclunan mielestä kardinaalina Joseph Ratzinger oli osoittanut ”suurta viisautta ja päättäväisyyttä” sekä rohkeutta tapausten tutkinnassa, erityisesti silloin, kun asianosaiset itse eivät olleet hyväksyneet tehtyjä päätöksiä. Siksi Sciclunan mielestä oli väärin syyttää peittelystä paavi Benedictus XVI:ta.²¹⁸

Jos pappia syytettiin erityisen vakavasta rikoksesta ja mikäli syytös oli perusteltu, oli piispalla velvollisuus tutkia se, ja jos alustava tutkimus tuki syytöstä, tapaus siirtyi Uskonopin kongregaatiolle, jossa sitä käsittelee kurinpidollinen osasto. Haastattelijan mukaan osastoa oli syytetty hitaudesta ja laiskuudesta, mutta Scicluna piti syytöstä epäoikeudenmukaisena, sillä hänen mukaansa esimerkiksi vuosina 2003 ja 2004 oli pelkästään Yhdysvalloissa tullut ilmi suuri määrä tapauksia. Sciclunan mukaan tapaukset olivat kuitenkin vähentyneet, ja sillä hetkellä ne

---

²¹⁶ Fides 4/2010 Hyväksikäyttötapausten tutkijan haastattelu.

²¹⁷ Fides 4/2010 Hyväksikäyttötapausten tutkijan haastattelu.

²¹⁸ Fides 4/2010 Hyväksikäyttötapausten tutkijan haastattelu.

käsiteltiin käytännössä saman tien. Käsiteltyjä tapauksia oli vuosina 2001–2010 ollut noin 3000, ja syytökset olivat jakautuneet noin 50 vuoden ajalle. Kyse ei ollut ollut Sciclunan sanojen mukaan kuitenkaan 3000 pedofiilipapista, sillä noin 60 prosenttia tapauksista oli liittynyt pääsääntöisesti seksuaaliseen kiinnostukseen samaa sukupuolta olevia nuoria kohtaan, 30 prosenttia heteroseksuaalisiin suhteisiin ja 10 prosenttia pedofiliaan. Varsinaisesta pedofiliasta syytettyjen pappien tapauksia oli hänen mukaansa yhdeksän vuoden aikana ollut noin 10 prosenttia eli noin 300. Scicluna korosti silti, että tapauksia oli ollut aivan liikaa, mutta ilmiö ei sittenkään olisi ollut hänen mukaansa niin laajalle levinnyt kuin oli annettu ymmärtää. Noin 20 prosenttia 3000 syytetystä oli saanut rangaistuksen tai hallinnollisen päätöksen, mutta 60 prosentissa tapauksista ei oikeudenkäyntiä ollut järjestetty, lähinnä syytettyjen korkean iän takia. Heidät oli kuitenkin Sciclunan mukaan tuomittu hallinnollisiin tai kurinpidollisiin rangaistuksiin, joita olivat esimerkiksi ”kielto viettää messua, ottaa vastaan rippejä tai velvollisuus viettää rukouksen täyttämää elämää eristyksissä”. Hän korosti, että tällaisissakaan tapauksissa kirkko ei ollut antanut anteeksi syyllisille, vaikka muodollista tuomiota ei ollutkaan annettu. Silloin kun oli ollut kyse erityisen vakavista asioista ja kun todistusaineistoa oli ollut riittävästi, paavi oli päättänyt evätä syyllisen pappisoikeudet. Charles J. Sciclunan mukaan piispat eivät olleet ilmoittaneet siviiliviranomaisille pedofiliarikoksista, koska eri maissa lakivelvoite oli erilainen. Kongregaation uusi ohje oli kuitenkin, että kunkin maan lakeja tulisi noudattaa. Lakivelvoitteen puuttuessa kongregatio kannusti piispoja olemaan yhteydessä uhreihin ja rohkaisemaan näitä ilmiantoon.²¹⁹

Joiltakin osin Charles J. Sciclunan haastattelu vaikuttaa harhaanjohtavalta. Kysymykseen ”Kyse on siis 3000 pedofiilipapista?” Scicluna vastaa näennäisen suoraan mutta kiertäen kuitenkin termien avulla kriisin laajuuden. Kyseessä on samanlainen ilmeisen tahallinen terminologian epätarkkuus, jota Silja-Elisa Eskolin on havainnut omassa tutkimuksessaan *Yhdysvaltain katolinen lehdistö ja kirkon hyväksikäyttöskandaali tammi–heinäkuussa 2002*. Eskolin toteaa, että pedofilian käsite on ollut yksi keskeisistä kiistakapuloista kriisin alusta lähtien, ja katolinen kirkko on halunnut erotella pedofilian (lasten hyväksikäytön) efebofiliasta (aikuisen kiinnostuksesta murrosikäisiin tai murrosiän ohittaneisiin 15–19-vuotiaisiin).²²⁰ Tosiasiallisesti siis 3000 syytetystä 70 prosenttia oli syytteessä lasten ja nuorten hyväksikäytöstä. Miten jäljelle jäävän 30 prosentin syytteet heteroseksuaalisista

---

²¹⁹ Fides 4/2010 Hyväksikäyttötapausten tutkijan haastattelu.

²²⁰ Eskolin 2015.

suhteista olisi ymmärrettävä, ei myöskään käy ilmi. Rangaistukset vaikuttavat Sciclunan haastattelussa vähintäänkin epämääräisiltä. Kaiken kaikkiaan Sciclunan haastattelun valinta teemanumeroon ihmetyttää, sillä vastausten vähättelevä sävy selvästi aliarvioi lukijaa.

Samassa *Fides*-lehden numerossa 4/2010 ilmestyi myös Benedictus XVI:n Irlannin katolilaisille osoittama paimenkirje, josta edellisessä lehdessä oli jo ennakoon uutisoitu. Lehdessä on siitä Pyhän istuimen lehdistöosaston laatima yhteenveto, huolimatta paavin toiveesta, että paimenkirje luettaisiin ”tarkasti ja kokonaisuudessaan”. Kirje referoidaan lukijalle, eikä se missään vaiheessa välitä paavin sanoja ensimmäisessä persoonassa. Kokonaisuudessaan paimenkirje oli luettavissa Vatikaanin verkkosivuilla sekä englanniksi että italiaksi. *Fides* piti kirjettä paavin yleisenä kannanottona kirkon piirissä paljastuneisiin lasten ja nuorten hyväksikäyttötapauksiin.²²¹

Yhteenveto välittää aluksi paavi Benedictus XVI:n tyrmistyksen lasten ja nuorten seksuaalisesta hyväksikäytöstä, johon kirkon työntekijät olivat syyllistyneet, sekä tavasta, jolla paikalliset piispat ja sääntökuntien esimiehet olivat hoitaneet asioita. Paavi kertoi olevansa rukouksessa lähellä Irlannin katolilaisia ja ehdotti tietä parantumiseen, uudistumiseen ja hyvitykseen. Yhteenvedon mukaan paavi pyrki paimenkirjeessään löytämään syitä, miksi kriisi oli syntynyt. Paavi mainitsi muun muassa nopeat yhteiskunnalliset muutokset, maallistumisen (perinteisten hartausmuotojen ja sakramentaalisten käytäntöjen heikentymisen), riittämättömän moraalisen ja hengellisen koulutuksen seminaareissa ja novisiaateissa, väärän huolen kirkon maineesta sekä epäonnistumiset kanonisten rangaistusten käyttämisessä²²²

Yhteenveto taustoitti kriisin vaiheita kertomalla, että vuonna 2006 Irlannin piispojen *ad limina* -vierailulla Roomaan paavi Benedictus XVI oli vaatinut piispoja tuomaan esille totuuden tapahtuneesta ja estämään sellaista tapahtumasta uudelleen. Lisäksi paavi oli vaatinut varmistamaan, että oikeudenmukaisuuden periaatteita noudatettaisiin ja ennen kaikkea, että kirkko toisi tervehtymistä noiden ”kauheiden rikosten uhreille”. Vierailun jälkeen paavi oli tavannut uhreja, kuunnellut heidän kertomuksiaan, rukoillut heidän kanssaan ja heidän puolestaan. Yhteenvedon mukaan hän olisi valmis tekemään niin myös tulevaisuudessa. Taustoitusta jatkui vuoden 2010 tapahtumilla: helmikuussa paavi oli kutsunut Irlannin piispat

---

²²¹ *Fides* 4/2010 Hyväksikäyttö ja sen selvittäminen: Paavi Benedictus kirjoitti paimenkirjeen Irlannin katolilaisille.

²²² *Fides* 4/2010 Hyväksikäyttö ja sen selvittäminen: Paavi Benedictus kirjoitti kirjeen Irlannin katolilaisille.

Roomaan keskustelemaan ongelman korjaamisesta. Paavia olivat kiinnostaneet erityisesti sellaiset menettelytavat ja sopimukset, joilla varmistettaisiin lasten turvallisuus kirkon piirissä ja kyettäisiin vastaamaan nopeasti ja viisaasti hyväksikäytösyhtöksiin.²²³

Tämän jälkeen yhteenveto siirtyi kuvaamaan paavin sanomaa Irlannin katolilaisten neljälle eri ryhmälle: ensiksi uhreille, sitten lapsia ja nuoria hyväksikäyttäneille papeille ja sääntökuntalaisille, kolmanneksi vanhemmille ja lopuksi Irlannin piispoille.²²⁴

Aluksi paavi osoitti sanansa uhreille tunnustaen heidän kärsineen ”tuskallisen petoksen” ja myönsi, että monissa tapauksissa kukaan ei ollut halunnut kuunnella, kun he vihdoinkin olivat uskaltaneet kertoa hyväksikäytöstä. Hän sanoi ymmärtävänsä, kuinka vaikeaa monille uhreille oli antaa anteeksi tai tehdä sovinto kirkon kanssa.²²⁵

Seuraavaksi paavi puhutteli lapsia ja nuoria hyväksikäyttäneitä irlantilaisia pappeja ja sääntökuntalaisia ja muistutti heidän vastuustaan Jumalan ja pätevien oikeusistuinten edessä synneistä ja rikoksista, joita he ovat tehneet. Yleinen käsitys pappeudesta ja sääntökuntaelämästä oli paavin mukaan vahingoittunut ratkaisevasti. Hän vaati hyväksikäyttöön syyllistyneitä alistumaan oikeuden päätöksiin ja muistutti siitä, ”– ettei heidän tarvitse epäillä Jumalan armoa, jota tarjotaan vapaasti jopa suurimmillekin syntisille – jos he katuva tekojaan, tekevät katumustöitä ja rukoilevat nöyrästi anteeksiantoa”.²²⁶

Lasten vanhempia paavi rohkaisi kestävyteen heidän kasvatustyössään ja muistutti, että heillä oli ensisijainen vastuu opettaa uusille sukupolville ne moraalin periaatteet, jotka olivat oleellisia sivistyneelle yhteiskunnalle. Lasten kuului saada tietää, että heitä rakastetaan ja että heistä pidettäisiin huolta – näin heissä kehittyisi terve itsekunnioitus. Paavi kutsui lapset ja nuoret ”löytämään kirkossa tilaisuuden elävään kanssakäymiseen Kristuksen kanssa” ja toivoi, että he eivät antaisi joidenkin pappien ja sääntökuntalaisten lankeemusten pelottaa itseään.²²⁷

---

²²³ Fides 4/2010 Hyväksikäyttö ja sen selvittäminen: Paavi Benedictus kirjoitti paimenkirjeen Irlannin katolilaisille.

²²⁴ Fides 4/2010 Hyväksikäyttö ja sen selvittäminen: Paavi Benedictus kirjoitti paimenkirjeen Irlannin katolilaisille.

²²⁵ Fides 4/2010 Hyväksikäyttö ja sen selvittäminen: Paavi Benedictus kirjoitti paimenkirjeen Irlannin katolilaisille.

²²⁶ Fides 4/2010 Hyväksikäyttö ja sen selvittäminen: Paavi Benedictus kirjoitti paimenkirjeen Irlannin katolilaisille.

²²⁷ Fides 4/2010 Hyväksikäyttö ja sen selvittäminen: Paavi Benedictus kirjoitti paimenkirjeen Irlannin katolilaisille.

Irlannin piispoille paavi huomautti tiukkaan sävyyn, että he olivat tehneet virheitä, heidän arvostelukykynsä oli pettänyt ja lisäksi monen kohdalla oli puutteita johtajuudessa. Kaiken kaikkiaan Irlannin piispat olivat menettäneet uskottavuutensa. He eivät olleet soveltaneet kanonisia menettelytapoja oikealla tavalla vastatessaan syytöksiin hyväksikäytöstä. Paavi kehotti heitä estämään kaikki uudet tapaukset soveltamalla kanonista lakia ja tekemällä yhteistyötä viranomaisten kanssa. Hän kehotti piispoja ponnistelemaan tehtyjen virheiden korjaamiseksi, omistautumaan uudelleen pyhyyteen pyrkimiseen ja olemaan siinä esimerkkinä sekä rohkaisemaan pappeja ja maallikkoja tekemään oman osansa kirkon elämässä ja lähetystehtävässä. Hän rohkaisi pappeja ja sääntökuntalaisia olemaan lannistumatta, omistautumaan uudelleen omiin apostolaatteihinsa ja työskentelemään yhteistyössä esimiestensä kanssa tarjotakseen Irlannin kirkolle uutta elinvoimaa ja todistaakseen elämällään Herran pelastusteoista.²²⁸

Kirjeensä lopussa paavi Benedictus XVI ehdotti erityisiä toimia, jotka auttaisivat Irlannin katolista kirkkoa uudistumaan. Hän pyysi muun muassa, että kaikki uhraisivat perjantain katumustyönsä vuoden ajan ”hyväksikäytön synnin” korjaamiseksi. Hän ilmoitti aikomuksestaan tehdä ”apostolisen visitaation” tiettyihin hiippakuntiin, sääntökuntiin ja seminaareihin ja esitti Irlannin piispoille, papeille ja sääntökuntalaisille maanlaajuista missiota. Hän kiitti kaikkia, jotka olivat tehneet työtä ongelmien lopulliseksi ratkaisemiseksi ja päätti kirjeensä erityiseen rukoukseen Irlannin kirkon puolesta. *Fidesissä* kerrotaan vielä, että kirje oli luettu kaikissa Irlannin seurakunnissa sunnuntaina 21.3.2010.²²⁹

Seuraavassa *Fidesin* numerossa 5/2010 julkaistiin Marko Tervaportin tekemä piispa Teemu Sipon haastattelu *Vaikka läpi harmaan kiven*. Piispa Sippo sivusi haastattelussa toimia, joilla Suomessa oli varauduttu mahdollisiin hyväksikäyttötapaauksiin. Hän kertoi, että Suomessa tehdyissä tarkastuksissa, jotka olivat ulottuneet toiseen maailmansotaan saakka, ei ollut tullut esille yhtään hyväksikäyttötapausta. Hiippakunnassa oli kuitenkin varauduttu mahdollisuuteen, että niitä tulisi ilmi myös Suomessa. Hän kertoi, että hiippakunta oli juuri perustamassa työryhmää, johon kuuluisi piispan lisäksi muun muassa lakimies ja psykologi. Piispa totesi haastattelussa:

---

²²⁸ Fides 4/2010 Hyväksikäyttö ja sen selvittäminen: Paavi Benedictus kirjoitti paimenkirjeen Irlannin katolilaisille.

²²⁹ Fides 4/2010 Hyväksikäyttö ja sen selvittäminen: Paavi Benedictus kirjoitti paimenkirjeen Irlannin katolilaisille.

Jos tällainen tapaus ilmenisi, niin sitten se tutkitaan ja katsotaan, mitä oikein on tapahtunut. Sitten on tehtävä johtopäätökset, sillä myös Rooma on tullut hyvin ankaraksi näissä kysymyksissä: heti täytyy ilmoittaa, toimia ja ottaa yhteys myös siviiliviranomaisiin.²³⁰

Piispa Sippo kertoo haastattelussa olevansa tyytyväinen siihen, että tällaisia tapauksia ei ollut ollut. Hän oli kuitenkin sitä mieltä, että kirkko oli myös oppinut:

— että ollaan salaamatta asioita, että tartutaan heti kiinni näihin tapauksiin ja toimitaan niiden edellyttämällä tavalla. Se hyvä puoli tässä on, että tämä koko prosessi, joka on ollut hyvin raskas, on merkinnyt puhdistumista. Se on koskettanut monia ihmisiä, sillä monet ovat olleet ahdistuneita näistä asioista —.²³¹

Piispa kertoi ymmärtävänsä hyvin ahdistuksen, jota katolilaiset olivat kokeneet median esitellessä hyväksikäyttötapauksia. Hän sanoi, että haluaisi tarjota lohdutusta hiippakuntalaisille, ja kertoi monien kirjoittaneen hänelle siitä, miten skandaalit olivat vaikuttaneet heihin. Teemu Sippo muistutti, että kuitenkin 99 prosenttia pappeista oli niitä, joilla ei ollut mitään tekemistä hyväksikäytön kanssa, kuten ei tavallisella katolilaisellakaan, ja he voisivat kulkea ”pää pystyssä ja olla iloisia katolilaisia”.²³²

Isä Frans Voss palaa aiheeseen samassa numerossa 5/2010 kolumnissaan otsikolla *Huipulla tuulee*. Hän kirjoittaa katolisen kirkon ryvettyneestä julkisuuskuvaista ja uskottavuudesta, joka oli kärsinyt hyväksikäyttötapausten uutisoinnissa. Voss tuomitsee teot yksiselitteisesti ja muistuttaa, että historian eri aikakausina kirkon jäsenissä oli ollut aina heikkoja kohtia, jotka olivat kaivanneet parannusta. Niihin oli puututtava, ja se oli paavin ja muiden piispojen erityinen tehtävä, mutta lopulta jokaisella uskovalla oli oma vastuunsa kirkon uskottavuudesta: ”Silloin meistä ei tule tekopyhiä, jotka opetamme kaunista ja ylevää moraalialia, mutta salassa emme välitä ylösnousseen Herramme opetuksista.”²³³

Minna Korjonen kuvaa *Fides*-lehdessä 11/2010 Benedictus XVI:n Ison-Britannian-vierailun (16.9.2010–19.9.2010) tunnelmia, jotka pääosin vaikuttivat innostuneilta ja myönteisiltä, mutta soraääniäkin kuului, sillä englantilaisten sanomajä ja iltapäivälehtien otsikoita hallitsi alaikäisten hyväksikäyttö katolisessa kirkossa. Korjonen kertoo, että paavi oli ilmaissut syvän surunsa ja osanottonsa uhreille ja oli tavannut heitä vierailunsa aikana.²³⁴ Samassa lehdessä julkaistiin myös paavin 19.9.2010 Birminghamissa pitämä puhe Englannin, Skotlannin ja Walesin piispoille. Puheesta yli neljäsosa käsitteli hyväksikäyttötapauksia ja kirkon moraalista

---

²³⁰ Tervaportti 2010 c.

²³¹ Tervaportti 2010 c.

²³² Tervaportti 2010 c.

²³³ Voss 2010.

²³⁴ Korjonen 2010.

uskottavuutta. Paavi muistutti uhrien kärsimyksistä ja samalla myös papiston, piispojen ja seurakuntalaisten välisestä luottamussuhteesta, joka oli näiden tekojen myötä vahingoittunut. Hän kehotti piispoja toimimaan laajasti yhteisön parantamiseksi:

Te tiedätte yhä enemmän siitä, kuinka laajaa lasten hyväksikäyttö on yhteiskunnassa, ja sen tuhoisista seurauksista. Uhrien tarvitseman asianmukaisen tuen tulisi toimia kannustimena jakaa saamaanne oppia laajemmin yhteisölle. Todella, mikä voisi olla parempi tapa tehdä hyvitystä näistä synneistä kuin tukea nöyrästi ja myötätuntoisesti niitä lapsia, jotka jatkuvasti jossain kärsivät hyväksikäytöstä?²³⁵

Paavi kertoi tapaavansa myöhemmin myös seminaristeja vahvistaakseen heidän kutsumustaan.²³⁶

Kaksi vuotta myöhemmin *Fidesin* numeron 10/2012 pääkirjoituksessaan, joka on otsikoitu *Objektiivisuudesta*, Marko Tervaportti sivuaa lasten ja nuorten hyväksikäyttötapauksia. Hän toteaa, että katolinen kirkko oli ollut enää harvemmin negatiivisen uutisoinnin kohteena. Hän arvelee, että paavi Benedictus XVI:n jo kardinaalina aloittama ” – – hiljainen työ hyväksikäyttöskandaalien selvittämiseksi, syyllisten rankaisemiseksi ja uusien mahdollisten tapausten ehkäisemiseksi on alkanut tuottaa tulosta ylhäältä alas asti”. Tervaportti näkee, että ”objektiivisesti katsoen” Benedictus XVI:n kausi oli ollut useiden aloitteiden ja sillanrakennuksen aikaa. Vaikka kaikki tavoitteet eivät olleet toteutuneet, hänen mielestään vaikutti siltä, ” – – että paavin oma hiljainen esimerkki, ystävällisyys ja lämminhenkisyys, jotka yhdistyvät hänen syvälliseen teologiseen viisauteensa, ovat saaneet puolelleen monia”. Tervaportin mukaan katolisessa kirkossa oli ollut jälleen selvästi enemmän kutsumuksia pappouteen ja sääntökuntaelämään ja monet nuoret olivat osoittaneet entistä suurempaa halua sitoutua kirkon opetukseen. Heitä oli matkustanut suurin joukoin Maailman nuortenpäiville, jonne paavi oli heidät kutsunut ”juhlimaan uskonelämäänsä ja jakamaan uskon iloaan toistensa kanssa”.²³⁷

Tervaportin mukaan ”subjektiivisesti katsoen” puolestaan oli näyttänyt siltä, ettei positiivisesta kehityksestä olisi juuri mitään tietoa, jos lähteenä olisi pitänyt suuria suomalaisia joukkotiedotusvälineitä. Madridin nuortenpäiville oli osallistunut edellisenä vuonna miljoona nuorta, mutta Suomessa siitä ei ollut kerrottu mitään. Hänen mukaansa voisi subjektiivisesti arvioida, että median välittämä kuva katolisesta kirkosta oli ollut epätavallisen yksipuolinen ja negatiivinen, ikään kuin

²³⁵ Fides 11/2010 Pyhän isän vierailu Skotlannissa ja Englannissa.

²³⁶ Fides 11/2010 Pyhän isän vierailu Skotlannissa ja Englannissa.

²³⁷ Tervaportti 2012.

kirkossa ei olisi ollut mitään hyvää ja onnistunutta. Hänen mielestään tiedotusvälineiden voisi olla hyvä joskus tarkastella omaa lähestymistapaansa maailman ilmiöihin ja miettiä, mitä piilotarkoituksia niiden toiminnalla oli. Kaikesta negatiivisesta julkisuudesta huolimatta kaikilla mantereilla tavalliset roomalaiskatoliseen kirkkoon kuuluvat ihmiset osallistuivat Tervaportin mukaan sen toimintaan ja rukoilivat sen puolesta. Monet senkin kustannuksella, että joutuivat kärsimään halveksuntaa, syrjintää ja jopa sortoa. Jotkut antoivat koko elämänsä kirkon työhön, jotkut jopa kuolivat uskonsa vuoksi, Tervaportti muistuttaa.²³⁸

Vuonna 2013 tutkimusjakson viimeinen kirjoitus, joka käsitteli lasten ja nuorten hyväksikäyttöä, koski Ylen virheellistä uutisointia ja kertoo omalta osaltaan *Fidesin* tavasta reagoida kirkkoa koskevaan vääränä pitämäänsä tiedotukseen. Katolisen tiedotuskeskuksen tiedotteessa kerrottiin, että Ylen aamu-uutisissa ja verkkosivulla oli kerrottu 21. helmikuuta 2013, että New Yorkin kardinaali Timothy Dolan olisi pantu syrjään virastaan hyväksikäyttöepäilyjen vuoksi. Hänet oli uutisen mukaan yhdistetty syytöksiin Milwaukeeen arkkhiippakunnassa epäillystä seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Alkuperäinen AP:n uutinen oli kuitenkin koskenut sitä, että Dolania oli kuulusteltu hänen entisen arkkhiippakuntansa asioista. Sekaannus Tiedotuskeskuksen mukaan oli syntynyt, kun 'kuulustella' (*was deposed about*) oli uutisessa käännetty sen toisessa merkityksessä 'panna viralta'. Tiedotuskeskuksen mukaan Milwaukeeen arkkipiispana Dolan oli päättänyt yhdeksän vuotta sitten julkistaa kaikkien siellä hyväksikäytöstä epäiltyjen pappien nimet, mutta YLE:n mukaan hän olisi ollut itse epäiltynä hyväksikäytöstä. YLE oli korjannut uutisen sanamuodon seuraavana päivänä.²³⁹

Ymmärrettävästi *Fides* katolisen kirkon omana lehtenä pyrkii lukijoilleen selvittämään, mistä hyväksikäyttökriisissä oli kysymys – olkoonkin, että osa puolusteluista näyttäisi kipeästi kaipaavan lisäselvitystä. Kriisin selvitystyö tasapainoilee ajatuksen ”yksikin tapaus on liikaa” ja ”todelliseksi” todisteltujen tilastotietojen välillä, mikä tarkoitti poikkeuksetta pienempiä lukuja kuin muussa mediassa oli esitetty. *Fides* haluaa piispan johdolla myös tukea hiippakuntalaisiaan, jotka kokivat tulleen vähintäänkin leimatuiksi katolilaisuutensa takia. Tapahtumia pyritään selvittämään auktoriteettien avulla kirkon sisäpuolelta. Kaikissa teksteissä hyväksikäyttötapaukset tuomitaan ja virheet myönnetään, mutta katolisen kirkon perinteen

---

²³⁸ Tervaportti 2012.

²³⁹ *Fides* 3/2013 YLE kertoi virheellisesti ”Kardinaali syrjään virastaan hyväksikäyttöepäilyjen vuoksi”.

mukaan varsinaista anteeksipyyntöä ei *Fidesin* sivuiltakaan löydy. Paavin puheista lähimmäksi kirkon puolesta esitettyä anteeksipyyntöä voi pitää dosentti Mikko Ketolan mukaan Benedictus XVI:n ilmausta paimenkirjeestä Irlannin piispoille vuodelta 2010: ”In her name, I openly express the shame and remorse that we all feel.”

²⁴⁰ *Fidesissä* kirje on referoitu ja kommentoitu, joten tuota virkettä käännöksestä ei ole tunnistettavissa. Useissa *Fidesin* kirjoituksissa toistuvat sana ”häpeä”, ”tuska”, ”kärsimys” ja ”puhdistuminen”. Ilmeistä on, että lasten ja nuorten hyväksikäytön paljastuminen, vaikka tapauksia Suomessa ei ollut todettukaan, oli järkyttänyt syvästi myös Suomen katolista kirkkoa. Kirkon maineesta oltiin huolestuneita, koska se oli pahasti ryvettynyt. Piispojen toimet asetetaan lehdessä avoimesti kyseenalaiseksi, mutta paavia ei kritisoida – päinvastoin hänen kirjettään Irlannin katolilaisille pidetään ”mestarillisena” ja hänen katsotaan toimineen myöhemminkin rauhallisesti ja johdonmukaisesti kriisin selvittämisessä ja syyllisten rankaisemisessa. Leimallista *Fidesin* kirjoituksissa on, että suurten, yhdysvaltalaisen, katolisten lehtien lailla siinä kritisoidaan aina tilaisuuden tullen voimakkaasti muuta mediaa ja sen uutisointia²⁴¹, jota syytetään yksipuolisuudesta ja objektiivisuuden puutteesta.

Katolisen anteeksipyyntämisen perinteeseen kuuluu myös muutamissa *Fidesin* omissa kirjoituksissa näkyvä piirre: jos kirkko myöntää virheitä tapahtuneen, siihen tulee aina liittyä tunnustus kaikesta siitä hyvästä, mitä kirkko myös oli tehnyt. Tätä seikkaa Joseph Ratzinger oli kardinaalina ja kansainvälisen teologisen komission puheenjohtajana korostanut katolisen kirkon *Muisti ja sovitus* -dokumentin esittelyssä vuonna 2000.²⁴²

5. Hiertäviä kiviä kalastajan kengässä

5.1 Kiinan kahtia repeytynyt katolinen kirkko

Kiinan kansantasavallan katolilaisuuden kahtiajako alkoi 1900-luvun puolivälissä, jolloin kommunistit nousivat valtaan maassa. Pyhä istuin tunnusti tuolloin Taiwanin itsenäisyyden, ja Kiinan kommunistinen puolue katkaisi suhteensa Vatikaaniin vuonna 1951. Kiinan hallinto perusti Kiinan katolisen patrioottisen yhdistyksen tarkoituksenaan purkaa siteet Roomaan ja ”imperialistisiin voimiin”. Se myös pidätti itsellään oikeuden nimittää piispat, mutta osa piispoista pysyi silti uskollisena Pyhälle istuimelle. Näiden piispojen johtama katolilaisuus päättyi maanalaisen kirkon

---

²⁴⁰ Ketola 2012, 115.

²⁴¹ Eskolin 2015, 119–120.

²⁴² Ketola 2012, 109.

asemaan, osaksi niin sanottua kotikirkkoliikettä.²⁴³ Hajaannus on jatkunut siitä asti, ja paavi Johannes XXIII:sta lähtien paavit, erityisesti Johannes Paavali II, ovat yrittäneet avata keskustelua uudelleen Kiinan kansantasavallan hallituksen kanssa siinä kuitenkaan onnistumatta. Neuvotteluiden suurimmiksi kompastuskiviksi ovat osoittautuneet Kiinan vaatimus siitä, että sen sisäisiin asioihin ei saa puuttua sekä Taiwanin asema. Paavi Benedictus XVI on arvostellut useissa yhteyksissä sitä, että kiinalaiset viranomaiset ovat kohdelleet huonosti ns. maanalaisen kirkon katolilaisia, samoin sitä, että Kiinan patrioottinen yhdistys ei ole noudattanut yleismaailmallisen kirkon oppeja. Osa patrioottisen yhdistyksen piispoista oli Pyhän istuimen mukaan myös laittomasti vihittyjä. Vuoden 2007 tammikuussa Benedictus XVI ilmoitti tekevänsä aloitteen Kiinan-suhteiden parantamisessa.²⁴⁴

Tutkimusjakson ensimmäinen Kiinan kansantasavaltaa koskeva *Fides*-lehden kirjoitus oli ruotsiksi numerossa 4/2006 ja otsikoitu *Ny kardinal vill medla mellan Kina och Vatikanen*. Se kertoo Hongkongin katolisen piispan Joseph Zenin nimitämisestä kardinaaliksi. Zenin kerrotaan kritisoineen usein Kiinan hallintoa ja osallistuneen Hongkongin demokratiaa puolustaneeseen liikkeeseen. Zen oli Reutersin mukaan sanonut maaliskuussa, että maanalaisen kirkon oloissa oli tapahtunut parannuksia, mutta Kiinalla oli vielä pitkä matka täyteen uskonnonvapauteen. Hänen mukaansa Kiinan viranomaisilla oli runsaasti väärinkäsityksiä ja tarpeettomia pelkoja kirkkoa kohtaan. Vatikaani arvioi tuolloin Kiinan maanalaisen kirkon jäsenmääräksi kahdeksan miljoonaa katolilaista, kun taas valtion tukeman patrioottisen yhdistyksen jäseniä olisi ollut noin viisi miljoonaa.²⁴⁵

Samana vuonna numerossa 6/2006 otsikolla *Biskopsvigning i Kina utan Vatikanens tillstånd* kerrotaan uutistoimisto Reutersin ja kiinalaisen uutistoimisto Xinhuan välittämästä tiedosta, jonka mukaan 30.5.2006 isä Ma Yingling oli vihitty katoliseksi piispaksi ilman Vatikaanin hyväksyntää. Uutisessa toistetaan myös Kiinan viranomaisten kanta, ettei Vatikaani saanut puuttua Kiinan sisäisiin oloihin, ei edes uskonnon nimissä. Lukijoita muistutetaan Kiinan vähintään kymmenmiljoonaisen katolisen seurakunnan jakautumisesta patrioottiseen, Kiinan hyväksymään yhteisöön ja Vatikaanin tukemaan maanalaiseen kirkkoon vuonna 1949 samalla, kun Pyhän istuimen ja kommunistihallinnon väliset suhteet olivat katkenneet.

---

²⁴³ Komulainen 2013 a; Guerriero 2018, 560-561.

²⁴⁴ YLE 2007; Tervaportti 2011 a; YLE 2011; Guerriero 2018, 561-562.

²⁴⁵ *Fides* 4/2006 *Ny kardinal vill medla mellan Kina och Vatikanen*.

Vuonna 2000 samana päivänä, kun paavi oli vihkinyt uusia piispoja Pietarinkirkossa, uusia piispoja oli vihitty Kiinassa – uutisen mukaan provokatiivisesti – ilman paavin lupaa.²⁴⁶

Numerossa 2/2007 *Fides* uutisoi Kiinasta seuraavan kerran. Uutisessa referoidaan tiedotetta, jonka Pyhän istuimen lehdistöosasto oli julkaissut Vatikaanissa 19.–20.1.2007 pidetystä kokouksesta. Kokouksen aiheena oli ollut roomalaiskatolinen kirkko Kiinassa. Paavi Benedictus XVI oli kutsunut kokouksen koolle, koska hän oli tiedotteen mukaan halunnut syventää tietojaan Kiinasta ja katolisen kirkon tilanteesta siellä. Kokous oli kirjoituksen mukaan merkittävä, sillä sitä johti Vatikanin valtiosihteeri, kardinaali Tarcisio Bertone, ja siihen osallistuivat kiinalaisen episkopaatin jäsenet Hongkongista ja Macaosta sekä Kiinaa seuraavia asiantuntijoita.²⁴⁷

Kiinan kirkon historiaa kuvataan uutisessa sekavaksi. Kuluneiden vuosien taustat, joita kuitenkin ei yksilöidä, olivat pakottaneet Pyhän istuimen pohtimaan Kiinan tilannetta. Ongelmien ratkaisuvaihtoehtoisissa pitäisi lehden mukaan pitää pohjana ”kirkon jumalallisen perustuksen periaatteet ja uskonnonvapaus”. Kiinan piispojen, pappien ja tavallisten uskovien ”innoittava todistus uskosta” sai kokoukselta arvostusta: he olivat säilyttäneet uskonsa ilman kompromisseja, vaikka se oli vaatinut joskus raskaitakin uhrauksia. Kokous ilmaisi tyytyväisyytensä siitä, että melkein kaikki piispat ja papit olivat olleet yhteydessä Pyhään istuimeen ja lisäksi siitä, että seurakuntien jäsenmäärät olivat Kiinassa kasvaneet. Kokous oli myös sitä mieltä, että ”kunnioittavaa ja rakentavaa” vuoropuhelua Kiinan hallituksen kanssa oli tarpeellista jatkaa ja siten koettaa korjata menneisyyden väärinkäsitykset. Osanottajat ilmaisivat toivomuksensa normalisoida suhteet Kiinaan: siten kirkolla olisi mahdollisuus rauhalliseen ja hedelmälliseen toimintaympäristöön. Uutisessa kerrotaan myös, että kokouksen tulokset oli saatettu Benedictus XVI:n tietoon ja että paavi aikoi kirjoittaa kirjeen Kiinan katolilaisille.²⁴⁸ Elio Guerriero toteaa vuoden 2007 keskustelunavauksesta, että paavi onnistui välttämään menneisyyden virheet näillä ennakkovalmisteluilla ja aloittamaan uuden vaiheen ponnisteluissa Kiinan katolilaisten yhtenäisyyden palauttamisessa.²⁴⁹

---

²⁴⁶ *Fides* 6/2006 Biskopsvigning i Kina utan Vatikanens tillstånd.

²⁴⁷ *Fides* 2/2007 Vatikaanissa keskusteltiin Kiinan kirkollisesta tilanteesta.

²⁴⁸ *Fides* 2/2007 Vatikaanissa keskusteltiin Kiinan kirkollisesta tilanteesta.

²⁴⁹ Guerriero 2018, 562.

Seuraava uutinen Kiinan katolisesta kirkosta ilmestyi *Fidesin* numerossa 8/2007. Siinä kerrotaan Benedictus XVI:n kirjoittamasta kirjeestä Kiinan katolilaisille – kirkon yhtenäisyyden ja vapauden puolesta. Sitä kuvataan uutisessa pitkään odotetuksi, ja myöhemmin lehdessä esitellään sen sisältöä sekä ”sävyä ja ilmettä” otsikolla *Paavin kirjeen aihe Kiinan katolilaisille: Kirkon elämän normalisointi*.²⁵⁰ Kirje oli päivätty 27.5.2007 ja se julkaistiin 30.6.2007.²⁵¹

Uutinen kertoo myös kirjeen ilmestymisen jälkeisistä tapahtumista. Kiinan viranomaiset olivat poistaneet kirjeen välittömästi kiinalaisilta verkkosivuilta ja muistuttaneet vaatimuksestaan, että Pyhän istuimen pitäisi katkaista suhteensa Taiwaniin. Maanalaisen kirkon vastaisen toiminnan kerrotaan myös jatkuneen. Sen neljä pappia oli pidätetty heinäkuun lopulla, ja syynä oli ollut uutisen mukaan se, etteivät nämä olleet suostuneet liittymään patrioottiseen yhdistykseen.²⁵²

Artikkelissa *Paavin kirjeen aihe Kiinan katolilaisille: Kirkon elämän normalisointi* referoidaan paavin kirjetä ja kommentoidaan sitä. Ingressi kertoo, että Vatikani on julkaissut sen ohessa myös laajan selvityksen Kiinan kirkon tilanteesta, jota artikkelissa esitellään ajankohtaisin osin. Paavi Benedictus XVI kirjoitti:

Tällä kirjeellä haluan tarjota teille joitakin suuntaviivoja Kiinan kirkon elämään ja evankelioimistehtävään auttaakseni teitä löytämään sen, mitä Herra Jeesus Kristus haluaa teiltä; en käsittele kuitenkaan jokaista yksityiskohtaa teidän hyvin tuntemistanne monimutkaisista asioista.²⁵³

Paavi Benedictus XVI toisti kirjeessään joitakin roomalaiskatolisen kirkon opin pääperiaatteita, joiden tarkoituksena olisi auttaa yhteisöä itse ratkaisemaan esille nousevia kysymyksiä. Hän ilmaisi ilonsa siitä, että Kiinan katolilaiset olivat olleet kirkolle uskollisia jo 50 vuotta – kärsimyksistä huolimatta. Paavi halusi vedota yhtenäisyyden ja sovinnon puolesta ja kirjoitti, että Kiinassa ja kaikkialla maailmassa kirkko oli kutsuttu olemaan Kristuksen todistaja ja kuuliainen evankeliumille. Hän antoi ohjeita Kiinan piispojen ja pappien esille ottamiin ongelmiin; katolisen kirkon ja valtion suhteesta kirjoittaessaan paavi viittasi ”lujasti ja kohteliaasti” katolisen kirkon oppiin. Lisäksi paavi muistutti, että vain hänellä yksin oli oikeus nimittää piispat, ja korosti kirjeessään piispan ensisijaista asemaa hiippakunnassa sekä piispan tehtävän tärkeyttä ylipäätään. Paavi antoi kirjeessään myös ohjeita eukaristian viettoon, rohkaisi luomaan kanonisten normien mukaisia hiippakunnallisia elimiä

---

²⁵⁰ *Fides* 8/2007 Paavi kirjoitti kirjeen Kiinan katolilaisille; *Fides* 8/2007 Paavin kirjeen aihe Kiinan katolilaisille: Kirkon elämän normalisointi.

²⁵¹ Guerriero 2018, 362.

²⁵² *Fides* 8/2007 Paavi kirjoitti kirjeen Kiinan katolilaisille.

²⁵³ *Fides* 8/2007 Paavin kirjeen aihe Kiinan katolilaisille: Kirkon elämän normalisointi.

sekä antoi ohjeita pappien koulutusta ja perheiden elämää varten. Lisäksi hän ilmaisi toiveensa, että vuoropuhelu Pyhän istuimen ja Kiinan hallituksen välillä voisi jatkua, mutta sanoi tietävänsä, että se vaatisi suoraa, avointa ja rakentavaa keskustelua. Paavi toivoi, että piispojen nimittämisestä päästäisiin lopulta sopuun, niin että katolilaiset voisivat täysimittaisesti harjoittaa uskoa. Kirjeensä lopuksi paavi peruutti kaikki aikaisemmat sielunhoitoon liittyvät Kiinaa koskevat erityisohjeet. Muuttuneet olosuhteet kirkon tilanteessa ja paremmat mahdollisuudet kommunikointiin mahdollistaisivat paavin mukaan sen, että katolilaiset voisivat noudattaa Kiinassakin yleisiä kanonisia normeja ja että he voisivat tarvittaessa saada apua Pyhäältä istuimelta.²⁵⁴

Fidesin artikkeli kuvaa sisällön lisäksi kirjeen sävyä ja ilmettä. Paavin puhuttelu osoitti artikkelin mukaan hengellistä huolenpitoa. Siinä arvioitiin myös, että kirjeen alkukielisessä versiossa oli käytetty ”huomattavan pastoraalista kieltä”. Lehden tulkinnan mukaan paavin tarkoitus ei ollut ollut luoda vastakkainasettelua kenenkään kanssa: vaikka hän välillä olikin tuominnut joitakin käytänteitä, hän kuitenkin oli esittänyt selkeät teologiset perusteet ajatuksilleen. Hän oli arvion mukaan myös ilmaissut halunsa dialogiin Kiinan johtajien kanssa tavoitteena kirkon elämän normalisointi. Paavi oli ollut vakuuttunut siitä, että tämä normalisointi tukisi myös maailmanrauhaa.²⁵⁵ Yle uutisoi kirjeestä verkkosivuillaan sen ilmestymispäivänä 30.6. ja kuvasi kirjetta paikoin kovasanaisiksi. Se käytti ilmaisua ”paavi vaati Kiinalta sekä suhteiden normalisointia että uskonnonvapautta”. Kiinan ulkoministeriön vastaus sen omilla verkkosivuilla kehotti Ylen uutisen mukaan paavia ”olemaan realistinen eikä luomaan uusia esteitä suhteiden kohentamiselle”.²⁵⁶ Myös Elio Guerriero toteaa kirjeen kutsun Kiinan katolilaisten yhdistämiseksi jääneen vastausta vaille.²⁵⁷

Seuraava Kiinaa koskeva kirjoitus ilmestyi vuotta myöhemmin *Fides*-lehden numerossa 10/2008. Uutisessa kerrotaan, että heti Pekingin kesäolympialaisten päätyttyä Kiinan huomattavimmaksi luonnehdittu maanalaisen katolisen kirkon 73-vuotias piispa Julius Jia Zhiguo oli pidätetty Wuqiun katedraalissa samana sunnuntaina, jona Pekingissä oli vietetty olympialaisten päätösjuhlaa (24.8.2008). Hänen pidätykselleen ei ollut annettu mitään syytä eikä hänen olinpaikkaansa ollut ker-

---

²⁵⁴ *Fides* 8/2007 Paavin kirjeen aihe Kiinan katolilaisille: Kirkon elämän normalisointi.

²⁵⁵ *Fides* 8/2007 Paavin kirjeen aihe Kiinan katolilaisille: Kirkon elämän normalisointi.

²⁵⁶ YLE 2007.

²⁵⁷ Guerriero 2018, 563.

rottu. Piispa oli johtanut yli 100 000 jäsenen aktiiviseksi kuvattua roomalaiskatolista hiippakuntaa. Uutinen kertoo hänen olleen vankilassa jo vuosina 1963–1978, yhteensä 15 vuotta. Vankilasta vapautumisen jälkeen hänet oli pidätetty uudestaan 12 kertaa, ja hän oli elänyt kotiarestissa vuodesta 1989 alkaen. Hallitus oli kieltänyt Kiinan kristittyjä järjestämästä julkisia jumalanpalveluksia olympialaisten aikana. Silti noin tuhat katolilaista oli uhmannut määräystä Zhendingissä ollakseen läsnä piispa Jian viettämässä messussa Wuqiun katedraalissa Neitsyt Marian taivaaseen ottamisen juhlaa 15. elokuuta 2008. Kiinan viranomaisilla – erityisesti Hebein hiippakunnassa, jossa maanalaista kirkkoa kuvataan vahvaksi – oli uutisen mukaan ollut tapana pidättää kristittyjen johtajia juuri ennen tai jälkeen suurten tapahtumien, esimerkiksi kommunistisen puolueen kokousten yhteydessä.²⁵⁸

Pyhän istuimen lehdistöosaston julkilausuma Kiinan katolisten edustajien kahdeksannesta kokouksesta julkaistiin *Fides*-lehdessä vuoden 2011 ensimmäisessä numerossa. Kokous oli pidetty Pekingissä 7.–9.12.2010 ja julkilausuma allekirjoitettiin 17.10.2010. Kirjoituksessa kerrotaan Pyhän istuimen pahoitelleen julkilausumassaan uskonnonvapautta tukahduttavaa tapaa, jolla kokous oli pidetty. Kiinan viranomaiset olivat velvoittaneet useat piispat, papit, sääntökuntalaiset ja maallikot osallistumaan kokoukseen. Tiedotteen mukaan Kiina oli halunnut toistuvasti hallita kansalaistensa ajatuksia ja jopa omaatuntoa. Valtio oli myös puuttunut roomalaiskatolisen kirkon sisäisiin asioihin, mitä kirkko piti enemmänkin pelon kuin rohkeuden merkinä. Pyhä istuin oli tehnyt useissa eri yhteyksissä selväksi, eritoten piispoille mutta myös muille uskoville, ettei Kiinan valtion järjestämään tapahtumaan tulisi osallistua, sillä jokainen olisi osallistumisestaan viime kädessä vastuussa Jumalan ja kirkon edessä. Sekä piispojen että pappien olisi mietittävä, mitkä heidän omien hiippakuntiensa tai seurakuntiensa odotukset olivat, sillä ne seuraisivat tarkasti johtajiaan, ja Pyhän istuimen mukaan uskovilla olisi oikeus saada paimeniltaan oikeanlaista ohjausta niin uskossa kuin moraalissakin.²⁵⁹

Julkilausumassa todetaan Pyhän istuimen tienneen, että moni piispa ja pappi oli pakotettu osallistumaan kokoukseen. Pyhä istuin tuomitsi sen vakavana ihmis-oikeuksien, omantunnon- ja uskonnonvapauden loukkauksena. Se kantoi huolta niiden ihmisten tyrmistyksestä ja kärsimyksestä, jotka olivat ihmetelleet, miten oli

---

²⁵⁸ Fides 10/2008 ”Olympiahenki” ei kestänyt kauan: Kiinalaispiispa pidätettiin olympialaisten päättyessä.

²⁵⁹ Fides 1/2011 Kirkon ja Kiinan välit vakavasti tulehtuneet.

mahdollista, että oma piispa tai pappi oli osallistunut kokoukseen. Pyhä istuin kehotti ottamaan huomioon painostuksen, jonka kohteeksi heidän paimenensa olivat joutuneet, ja jatkamaan rohkeasti paimentensa tukemista.²⁶⁰

Lehdistöosaston julkilausuman mukaan kokouksessa oli nimetty muun muassa niin sanotun piispainkokouksen ja Kiinan katolisen patrioottisen yhdistyksen johtajat. Julkilausuman mukaan yhdistyksiin, johtajiin ja kokoukseen päti yhä se, mitä paavi Benedictus XVI oli kirjoittanut vuonna 2007. Pyhä istuin ei voinut tunnustaa piispainkokouksena vuoden 2010 Kiinan katolisten piispojen kollegiota, sillä siihen eivät kuuluneet niin sanotut maanalaiset piispat, joiden asemaa Kiinan valtio ei ollut tunnustanut, mutta jotka nauttivat paavin luottamusta. Lisäksi valtion ohjaamaan piispainkokouksen kuului piispoja, jotka olivat Pyhän istuimen mukaan laittomasti vihittyjä, ja lisäksi sen toimintaa säädeltiin säännöillä, jotka olivat ristiriidassa roomalaiskatolisen opin kanssa. Paavin mielestä oli erittäin valitettavaa, että kollegion puheenjohtajaksi oli valittu Pyhän istuimen näkemyksen mukaan laittomasti vihitty piispa. Lisäksi kirkon pitäisi olla valtiosta riippumaton ja sillä pitäisi olla itsehallinto. Paavi ei sen vuoksi tunnustanut Kiinan katolisen patrioottisen yhdistyksen asemaa ja pahoitteli kirjeessään sitä, että vuorostaan sen puheenjohtajaksi oli nimetty paavin näkemyksen mukaan kuitenkin laillisesti vihitty piispa.²⁶¹

Julkilausumassaan Pyhä istuin huomautti vielä useista epäkohdista Kiinassa. Valtio ei noudattanut uskonnonvapautta, vaikka se oli kirjattu sen perustuslakiin. Lisäksi Pyhä istuin katsoi, että kokouksen järjestäminen olisi tehnyt entistä vaikeammaksi sovinnon ja yhteistyön rakentamisen niin sanottujen maanalaisten yhteisöjen ja valtion tukeman patrioottisen yhdistyksen välillä. Tämä epäsopu saattaisi vaikuttaa hänen mielestään negatiivisesti koko roomalaiskatoliseen kirkkoon. Lisäksi kokouksen järjestäminen ja piispojen vihkiminen ilman paavin suostumusta tulisi vaikeuttamaan Kiinan ja Pyhän istuimen välisiä neuvotteluita. .²⁶²

Julkilausuman yhteydessä ilmestyi *Fidesin* päätoimittajan Marko Tervaportin kommentti otsikolla *Mistä oikein on kysymys?* Siinä hän taustoittaa lyhyesti kirkon silloista tilannetta kertomalla muun muassa Kiinan katolilaisuuden kahtiajaosta ja Taiwanin tilanteen aiheuttamasta ristiriidasta. Hän kertoo Kiinan viranomaisten rajoittaneen tiukasti maanalaisen kirkon toimintaa ja aiheuttaneen sille ajoittain suu-

---

²⁶⁰ Fides 1/2011 Kirkon ja Kiinan välit vakavasti tulehtuneet.

²⁶¹ Fides 1/2011 Kirkon ja Kiinan välit vakavasti tulehtuneet.

²⁶² Fides 1/2011 Kirkon ja Kiinan välit vakavasti tulehtuneet.

ria vaikeuksia pidättämällä sen piispoja ja pappeja joskus pitkiksikin ajoiksi. Kahdeksatta Kiinan patrioottisen yhdistyksen kokousta hän pitää voimatoimena, joka oli katkaissut pitkän myönteisen kehityksen Pyhän istuimen ja Kiinan kansantasa-vallan välillä.²⁶³

Tervaportti palaa asiaan vielä pääkirjoituksessaan saman vuoden heinäkuussa otsikolla *Ylpeys ja ennakkoluulo*. Siinä hän kirjoittaa Norjassa tapahtuneesta joukkosurmasta (22.7.2011²⁶⁴), mutta myös hyökkäyksistä kirkkoa, kristittyjä ja vähemmistöuskontoja vastaan eri puolilla maailmaa. Kiinan ohella nimeltä mainitaan Pakistan ja Irak. Kiinasta hän mainitsee paaville uskollisen maanalaisen kirkon elämän vaikeutumisen, patrioottisen yhdistyksen laittomat piispanvihkimykset ja valtion politiikan, joka oli rajoittanut uskonnonvapautta. Tervaportti tuomitsee ajattelutavan, joka pitää uskonnonvapauden puutetta hyväksyttävänä, samoin valtaväestön silmien ummistamisen uskonnon- ja omantunnonvapauden loukkauksissa. Pääkirjoituksen lopuksi hän kehottaa tutustumaan ihmisten asioihin myös kotimaan rajojen ulkopuolella, jo yleisen inhimillisyydenkin takia.²⁶⁵

Samassa *Fides*-lehdessä 8/2011 on myös uutinen, joka on otsikoitu *Jälleen laitton piispaksi vihkiminen Kiinassa*. Vihkimistä luonnehditaan Vatikaanin lehdistöosaston johtajan Federico Lombardin sanoin ”hyvin haitalliseksi” kirkon yhtenäisyydelle. Vihitty pastori oli Joseph Huang Bingzhan, ja vihkiminen tapahtui Kiinan eteläisessä Guangdongin maakunnassa, Shantoun hiippakunnassa Pyhän Joosefin katedraalissa. Läsä oli ollut noin 1 000 seurakuntalaista. Pääselebranttina vihkiseremoniassa oli ollut Linyinin piispa Johan Fang Xingyao, joka oli hallituksen valvoman Kiinan patrioottisen yhdistyksen puheenjohtaja. Kirjoituksen mukaan vihkimykseen osallistui kahdeksan Pyhälle istuimelle kuuluaista piispaa, jotka olivat paikalla vastoin omaa tahtoaan – hallituksen käskystä. Tilanteen oli tehnyt vaikeaksi myös se, että hiippakunnalla oli jo Pyhän istuimen mandaatilla toimiva piispa, joka oli tilaisuuden ajan poliisin vartioimana kotikirkossaan.²⁶⁶

Fidesin mukaan saman vuoden aikana Kiinassa oli pidetty jo kaksi laitonta piispanvihkimystä. Toisen piispan Pyhä istuin oli jo julkisesti ekskommunikoinut. Se oli myös varoittanut vihkimyksiin osallistuneita katolisia pappeja mahdollisesta ekskommunikaatiosta. *Fidesin* mukaan vihkimysten taustalla oli ollut Kiinan kommunistisen puolueen pyrkimys kontrolloida kaikkea elämää Kiinassa, siten myös

---

²⁶³ Tervaportti 2011 a.

²⁶⁴ YLE 2012.

²⁶⁵ Tervaportti 2011 b.

²⁶⁶ *Fides* 8/2011 Jälleen laitton piispaksi vihkiminen Kiinassa.

maan katolista kirkkoa. Kirkon kanonisen lain mukaan sekä piispa, joka ilman paavillista valtuutusta vihkii, että laittoman vihkimyksen ottanut automaattisesti ekskommunikoidaan.²⁶⁷

Kiinan katolisen kirkon tilannetta kommentoitiin Suomen valtamediassa tutkimusaikana satunnaisesti: aiheesta ilmestyi pari lyhyehköä Yleisradion verkkouutista, yksi kirjoitus *Helsingin Sanomissa* ja *Savon Sanomissa* sekä dosentti Jyri Komulaisen *Suomen Kuvalehdessä* ilmestynyt blogiteksti, joka käsittelee lähinnä kiinnostusta yleensä kristinuskoa kohtaan Kiinassa.²⁶⁸ Näistä *Helsingin Sanomien* kirjoitus vuodelta 2006 on informatiivisin ja kertoo muun muassa paavin halusta vierailla Kiinassa ja Pyhän istuimen halukkuudesta siirtää apostolinen nuntiattuuri Taiwanin Taipeiin.²⁶⁹

Fides puolestaan kertoi lukijoilleen vuosina 2007–2011 varsin laajasti ja yksityiskohtaisesti paavi Benedictus XVI:n pyrkimyksistä neuvotella Kiinan hallinnon tukeman ja Pyhälle istuimelle uskollisen kirkon yhdistämisestä tai vähintäänkin yhteistyöstä. Lehden mielenkiinto Kiinan kirkon tapahtumiin näkyy lukuisissa sekä suomen- että ruotsinkielisissä uutisissa. Vielä haastattelukirjan *Maailman valo* alkuperäispainoksen ilmestyessä vuonna 2010 Benedictus XVI suhtautui Kiinan tilanteeseen optimistisesti: haastattelun mukaan melkein kaikki viranomaisten nimitämät kiinalaiset piispat olisivat jo Pyhän istuimen hyväksymiä, ja paavi näki tuolloin kehityksen etenevän edelleenkin kohti yhdistymistä²⁷⁰. Tutkimusaikana neuvottelut kuitenkin päättyivät umpikujaan: paavi uhkasi laittoman vihkimyksen ottaneita ekskommunikaatiolla, kommunistinen hallinto puolestaan käytti aseena pidätyksiä ja kotiaresteja paaville uskollisia kohtaan. Vuonna 2010 patrioottisen yhdistyksen piispat ottivat kokouksessaan jyrkän asenteen Pyhää istuinta kohtaan, ja sen seurauksena toimenpiteet molemmiin puolin kovenivat vielä entisestään²⁷¹.

5.2 Varokaa vapautuksen teologiaa!

Vapautuksen teologiasta *Fides* kertoo paavi Benedictus XVI:n varoittaneen selkeästi kahteen otteeseen: ensimmäinen uutinen on vuodelta 2009 otsikolla *Paavi Brasilian piispoille: Varokaa vapautuksen teologiaa!* ja toinen taas vuodelta 2012, joka

---

²⁶⁷ *Fides* 8/2011 Jälleen laiton piispaksi vihkiminen Kiinassa.

²⁶⁸ Sillanpää 2006; YLE 2007; SS 22.3.2008 Paavi vaati vapautta Kiinan katoliselle kirkolle; YLE 2011; Komulainen 2013 c.

²⁶⁹ Sillanpää 2006.

²⁷⁰ Benedictus XVI & Seewald 2014, 97–98.

²⁷¹ Guerriero 2018, 563.

käsittelee laajasti paavin Latinalaisen Amerikan -vierailua ja on otsikoitu maltillisemmin *Paavi Meksikossa ja Kuubassa*.²⁷²

Paavi Benedictus XVI varoitti marxilaisen vapautuksen teologian vaaroista puhuessaan osalle Brasilian piispoja *ad limina* -vierailun yhteydessä vuonna 2009. Saman vuoden elokuussa oli kulunut 25 vuotta siitä, kun Uskonopin kongregatio oli julkaissut vapautuksen teologiaa käsittelevän ohjeen *Libertatis nuntius*. Asiakirja oli korostanut paavin mukaan ”sitä vaaraa, joka on seurausta joidenkin teologien kritiikittömästä marxilaisuudesta tulevien periaatteiden ja menetelmien omaksumisesta”. Paavi huomautti, että vapautuksen teologian synnyttämät lieveilmiöt, kuten ”kapinointi, jakaantuminen, oppien vastustaminen, vastarinta ja anarkia” vaikuttivat edelleen. Ne aiheuttivat yhä paavin mukaan suurta kärsimystä ja hajanunusta hiippakunnissa. Siksi niiden, jotka olivat kiinnostuneita vapautuksen teologian ajatuksista, olisi hänen mukaansa syytä tutustua kongregaation ohjeisiin. Ne olivat kiinnittäneet huomiota vapautuksen teologian puutteisiin, jotka olivat ristiriidassa roomalaiskatolisen uskon ja elämän kanssa. Erityisen vaarallinen oli paavin mielestä marxilainen teologia, sillä se johti väijäämättä ”köyhien asian pettämiseen”. Marxilaisuus oli hänen mielestään väistämättä ristiriidassa kristillisen ihmis-käsityksen kanssa. Paavi muistutti, että kirkon oppi perustui siihen ykseyteen, joka oli syntynyt traditiosta, Raamatusta ja kirkon opetusvirasta. Ne olivat niin läheisessä suhteessa keskenään, että niitä kaikkia tarvittiin yhtä lailla kirkossa.²⁷³

Meksikoon ja Kuubaan vuonna 2012 tekemiensä matkojen yhteydessä paavi Benedictus XVI vastasi toimittajien kysymyksiin muun muassa vapautuksen teologiasta. *Fides* kertoo edellistä uutista huomattavasti lievemmin paavin pohtineen vastauksessaan sitä, tekikö kirkko tarpeeksi yhteiskunnan oikeudenmukaisuuden hyväksi ja muistuttaneen, että kirkko oli moraalinen, ei poliittinen voima, ja sen ensisijainen tehtävä oli kasvattaa ihmisten omaatuntoa ja sitä kautta vastuullisuutta. Paavi sanoi, että katolilaisia vaivasi myös Latinalaisessa Amerikassa jonkinlainen ”skitsofrenia henkilökohtaisen ja julkisen moraalin välillä”: omassa elämässään he kyllä olivat kirkon opin takana, mutta kun he siirtyivät julkisen elämän puolelle, katolilaisuus unohtui. Siksi kirkolla oli hänen mielestään tärkeä velvollisuus opettaa myös yhteiskunnallisia asioita ja julkista moraalia. Kuuban-vierailulla *Fides* kertoo

---

²⁷² Fides 14/2009 Paavi Brasilian piispoille: Varokaa vapautuksen teologiaa!; Fides 4/2012 Paavi Meksikossa ja Kuubassa.

²⁷³ Fides 14/2009 Paavi Brasilian piispoille: Varokaa vapautuksen teologiaa!

paavin todenneen yksiselitteisesti, ettei marxilainen ideologia vastannut todellisuutta eikä sen pohjalta voinut rakentaa yhteiskuntaa, ja pitäneen selvänä, että kirkko oli aina omantunnon- ja uskonnonvapauden puolella.²⁷⁴

Elio Guerriero kertoo paavi Johannes Paavali II:n tavanneen vuonna 1983 Ernesto Cardenalin, joka oli nicaragualainen vapautuksen teologiaa julistava pappi, runoilija ja marxilaisen sandinistihallinnon kulttuuriministeri. Vierailun aikana tapahtuneen välikohtauksen jälkeen Johannes Paavali II yhdessä kardinaali Ratzingerin kanssa päätti Guerrieron mukaan puuttua Latinalaisen Amerikan tilanteeseen ja vapautuksen teologiaan, ennen kuin se olisi liian myöhäistä. Seuraavana vuonna 1984 Uskonopin kongregaatio julkaisi asiakirjan *Libertatis Nuntius*, johon *Fides* kertoo Benedictus XVI:n viitanneen. Vaikka asiakirja julkaistiinkin Johannes Paavali II:n aloitteesta, Guerriero toteaa Joseph Ratzingerin jättäneen siihen ilmeisen jälkensä. Sekä paavi Benedictus XVI että hänen edeltäjänsä pitivät vapautuksen teologiaa marxilaisena, alkuperältään länsimaisesta vaikutuksesta syntyneenä liikkeenä, joka oli ristiriidassa katolisen kirkon opin ja tradition kanssa.²⁷⁵

5.3 Hyökkäykset ihmiselämää vastaan

Paavillisen elämän akatemialle pitämässään puheessa helmikuun lopulla 2007 paavi Benedictus XVI varoitti, että hyökkäykset ihmiselämää vastaan olivat lisääntyneet, ja *Fides* nosti ajatuksen myös uutisensa otsikkoon. Erityisen huolestuttavana paavi piti bioteknologian käyttöä pakkomielteiseksi kuvaamassaan täydellisen lapsen etsinnässä. Muiksi hyökkäyksiksi ihmiselämän arvokkuutta vastaan hän luetteli abortin laillistamispyrkimykset Latinalaisessa Amerikassa, uusien kemiallisten aborttimenetelmien käytön lisääntymisterveiden nimissä, paineet eutanasian ja avustetun itsemurhan laillistamiseksi sekä vaatimukset laillistaa sellaiset avioliittoa korvaavat yhteiselämän muodot, joissa luonnollinen lisääntyminen ei olisi mahdollista. Paavi korosti, että kristittyjen tulisi vastustaa propagandaa ja toimia vastavoimana massojen käyttäytymiselle, sillä elämää puolustavat argumentit olivat hänen mielestään jokaisen ulottuvilla.²⁷⁶

Paavi Benedictus XVI otti kantaa vammaisten oikeuksiin useassa yhteydessä, mutta kahdessa pienehkössä *Fidesin* uutisessa kanta käy erityisen selväksi. Ensimmäinen on otsikoitu *Vammaisten paikka on keskuudessamme* ja toinen *Pyhä istuin*:

²⁷⁴ *Fides* 4/2012 Paavi Meksikossa ja Kuubassa.

²⁷⁵ Guerriero 2018, 326–328.

²⁷⁶ *Fides* 4/2007 Paavi Benedictus: Hyökkäykset ihmiselämää vastaan lisääntyvät.

YK:n vammaisten oikeuksia ei voi hyväksyä. Brasilian piispoille osoitetussa kirjeessään paavi kirjoitti, että kristittyjen olisi puolustettava vammaisten oikeuksia, joita hän kuvasi pyhiksi ja loukkaamattomiksi. Toisen uutisen mukaan Pyhä istuin ei kuitenkaan aikonut allekirjoittaa YK:n vammaisten oikeuksia käsittelevää asiakirjaa. Syynä olivat viittaukset aborttiin ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksiin, jotka eivät roomalaiskatolisen kirkon mukaan olleet ihmisen arvokkuuden mukaisia. Ongelmaksi muodostui asiakirjan termi ”lisääntymisoikeudet”, joka voisi joissakin tapauksissa mahdollistaa abortin tekemisen. Pyhän istuimen pysyvän edustajan, arkkipiispa Celestino Miglioren mielestä oli traagista, että YK:ta, jonka olisi pitänyt suojella vammaisten oikeuksia esimerkiksi kaikelta syrjinnältä, käytettiin kieltämään syntymättömien vammaisten oikeus saada syntyä.²⁷⁷

Meksikon aborttilainsäädännöstä ja paavin kannanotoista siihen *Fides* kirjoittaa vuonna 2007 kaksi kertaa: ensiksi uutisessa *Aborttilaki vahvistettiin Meksiko Cityssä* ja seuraavan numeron uutisessa *Abortinedistäjien ei pitäisi käydä kommuuniolla*. Näiden lisäksi kokonaisuudessaan julkaistussa paavin Brasilian piispainkokoukselle pitämässä puheessa sivutaan painostuksen vahingollisuutta lainsäädännölle. Kansanäänestyksen alla paavi Benedictus XVI osoitti tukensa abortin vastaiselle kampanjalle Meksikon piispoille osoittamallaan kirjeellä. Siinä hän kannusti heitä puolustamaan jokaisen ihmisen oikeutta elämään ”kuoleman kulttuurin ilmentymien edessä”. *Fidesin* mukaan kirjeen innoittamina piispat olivat pyytäneet meksikolaisia hylkäämään lakiehdotuksen ja muistuttaneet abortin olevan ”suuri moraalinen epäjärjestys”. Kirkko oli varoittanut meksikolaisia ennen äänestystä, että abortin tekemisestä ja tukemisesta seuraisi ekskommunikaatio, ja se koskisi myös poliitikkoja, jotka äänestäisivät abortin sallivan lain puolesta. Varoitus oli saanut myös paavi Benedictus XVI:n hyväksynnän. Paavi sanoi, että se oli luonnollinen seuraus kirkon uskosta ja kirkkolaista mutta myös elämän kunnioittamisen periaatteista.²⁷⁸

Afrikan tilanteeseen Paavi Benedictus XVI otti kantaa *Fidesin* uutisen mukaan varoittamalla aborttikampanjoista ja muistuttamalla, että jokaisen viattoman ihmisen oikeus elämään oli ehdoton. Uutinen kertoo paavin kannustaneen *ad limina*-vierailulla olleita kenialaispiispoja tekemään kaikkensa tukeakseen kristillisiä perheitä. Avioliiton ja perhe-elämän virheellinen ymmärtäminen olivat paavin mukaan

---

²⁷⁷ *Fides* 4/2006 Vammaisten paikka on keskuudessamme; *Fides* 3/2007 Pyhä istuin: YK:n vammaisten oikeuksien asiakirjaa ei voi hyväksyä.

²⁷⁸ *Fides* 6/2007 Aborttilaki vahvistettiin; *Fides* 7/2007 Abortinedistäjien ei pitäisi käydä kommuuniolla; *Fides* 7/2007 Paavin puhe Brasiliassa.

syynä moniin Afrikan ongelmiin, kuten irtosuhteiden yleisyyteen, moniavioisuu-
teen ja sukupuolitauteihin.²⁷⁹

Vuoden 2011 *Fidesin* ensimmäisessä numerossa on laaja kirjoitus aiheena Uskonopin kongregaation muistio seksuaalisuuden banalisoitumisesta. Peter Seewaldin haastattelukirja *Light of the World* paavi Benedictus XVI:sta oli ilmestynyt edellisenä vuonna, ja muistio otti kantaa siihen, miten kirjan välittämiä paavin ajatuksia oli tulkittu. Muistion tarkoituksena oli tarkentaa, millainen roomalaiskatolisen kirkon suhtautuminen oli kirjassa käsiteltyihin seksuaalimoraalin kysymyksiin. Muistion mukaan paavin tavoite oli ollut selvä: löytää uudelleen ”– ihmisen seksuaalisuuden jumalallisen lahjan kauneus ja siten välttää seksuaalisuuden hallventamista –”. Kirjan perusteella oli tulkittu, että paavi olisi ollut kondomin käytöstä eri mieltä kirkon perinteisen opetuksen kanssa. Osa oli iloinnut tästä olettamasta, toiset olivat olleet huolissaan. Oli myös ehditty arvella, että kirkko olisi muuttanut periaatteitaan, joilla se käy aidsin vastaista taisteluaan. Muistion mukaan se, mitä paavi oli sanonut prostituutiosta, ei merkinnyt muutosta katolisessa opetuksessa, sillä paavi ei ollut puhunut ehkäisystä avioliitossa. Muistio viittasi Paavali VI:n kiertokirjeen *Humanae vitae* lukuun 14 ja piti sitä edelleenkin ytimekkäänä yhteenvetona asiasta. Keinotekoisen ehkäisyn kiellon lisäksi muistio painotti prostituution olevan yhä vakavasti moraalitonta eikä kondomin käyttö hiv-tartunnan riskin pienentämiseksi ollut pienemmän pahan teoriaa seurattaessakaan kirkon kannalta hyväksyttävää. Näin ollen paavin kondomin käytöstä kirjassa esitetty sanamuoto ”– siinä tarkoituksessa, että pienennetään tartunnan riskiä, voi olla ensimmäinen askel kohti erilaista, aikaisempaa inhimillisempää tapaa elää seksuaalisuutta todeksi – ” tarkentui kirkon moraaliteologiseen ajatteluun sopivammaksi muistioon muotoon ”– prostituutiota harjoittavat hiv-positiiviset ihmiset, jotka pyrkivät vähentämään tartuntariskiä kondomia käyttämällä, voivat hyvinkin olla ottamassa ensimmäistä askelta toisten ihmisten elämän kunnioittamisen tiellä –”. Muistio totesi jyrkästi, että paavin ajattelua oli toistuvasti manipuloitu ”sellaisia tavoitteita ja pyrkimyksiä varten, jotka ovat täysin vieraita hänen sanojensa merkitykselle”.²⁸⁰ Samalla *Paimenelta*-palstan aukeamalla kongregaation muistion

---

²⁷⁹ Fides 13/2007 Pyhä isä varoitti Kenian piispoja aborttikampanjoista: ”Jokaisen viattoman ihmisen oikeus elämään on ehdoton!”

²⁸⁰ Fides 1/2011 Uskonopin kongregaation muistio seksuaalisuuden banalisoitumisesta - joihinkin ”Maailman valkeus” -kirjan kohtiin liittyen 21.12.2010.

kanssa julkaistiin kehystettynä kohdat 75–77 paavi Johannes Paavali II:n kiertokirjeestä *Veritatis splendor*. Siihen viitattiin muistiossa puhuttaessa objektiivisesta vaikkakin pienemmästä pahasta.²⁸¹

Benedictus XVI:n käsitys seksuaalisuuteen ja samalla myös ihmiselämän arvokkuuteen liittyvistä kysymyksistä noudattaa katolisen kirkon virallista kantaa, ja se näkyy *Fidesissä* koko tutkimusjakson ajan useissa uutisissa, puheissa ja viesteissä johdonmukaisena jatkumona. Eräänlaisena poikkeuksena linjasta voisi pitää uutista Uskonopin kongregaation muistiosta, jonka se oli laatinut *Light of the World*-kirjan ilmestymisen jälkeen. Muualla lehdistössä oli uutisoitu paavin kondomilausunnosta jo vuonna 2009. Silloin paavin kerrottiin ennen Afrikan-matkaansa todennetun tiedotusvälineille, että kondomit eivät estäisi aidsin leviämistä. Kommentti levisi uutistoimistojen kautta, ja tuomittiin useissa kansainvälisissä medioissa. Muun muassa *Helsingin Sanomat* sen sijaan huomioi Juha Ahosniemen tutkimuksen mukaan, että paavia oli saatettu tulkita väärin ja vain osaa lausunnosta oli siteerattu.²⁸² Kommentti ei ylittänyt *Fidesin* uutiskynnystä. Sen sijaan vuoden 2010 lausunto pääsi *Fidesinkin* sivuille vuoden 2011 alussa, kun Uskonopin kongregatio oli ottanut kantaa paavin puheisiin kondomien sallimisesta hiv-tartunnan riskin pienentämiseksi. Esimerkiksi *Ilta-Sanomat* oli pitänyt kannanottoa ”historiallisena”,²⁸³ dosentti Jyri Komulainen on nähnyt sen avanneen ”kapean väylän” uudelle eettiselle opetukselle,²⁸⁴ mutta *Fidesissä* se nähdään yksinkertaisesti paavin sanojen manipulointina ja kerrotaan kirkon auktoriteetteihin tukeutuen, mitä paavi todellisuudessa oli tarkoittanut. *Ilta-Sanomien* verkkosivujen haastattelussa Marko Tervaportti oli Ahosniemen tutkimuksen mukaan todennut myös, ettei lausunto ollut merkki uudistuksesta eikä muuttanut kirkon seksuaalisuus- tai ehkäisyopetuksia millään tavalla.²⁸⁵

5.4 Odottamaton onnettomuus – Richard Williamsonin tapaus

Vuonna 2009 *Fides*-lehdessä alkoi niin sanottuja lefebvristiipispoja koskeva uutisointi. Kyseessä oli traditionalistinen Pyhän Pius X:n pappisveljeskunta (*Fraternitas Sacerdotalis Sancti Pii X*, josta käytetään myös lyhennettä SSPX).²⁸⁶ Yhteisön

---

²⁸¹ *Fides* 1/2011 Paavi Johannes Paavali II:n kiertokirje *Veritatis splendor* tietyistä kirkon moraaliopetuksen peruskysymyksistä (1993), kohdat 75–77.

²⁸² Ahosniemi 2017, 70–75.

²⁸³ Ahosniemi 2017, 76–77.

²⁸⁴ Komulainen 2013 a.

²⁸⁵ Ahosniemi 2017, 77.

²⁸⁶ *Fides* 2/2009 Lefebvristiipispojen ekskommunikaatio purettiin.

perustaja ranskalainen arkkipiispa Marcel-Francois Lefebvre (1905–1991)²⁸⁷ oli kieltäytynyt noudattamasta Vatikaanin toisen konsiilin päätöksiä eikä myöskään hyväksynyt kirkolliskokouksen jälkeisten paavien opetusvirkaa.²⁸⁸ *Fides* kertoo suoraan paavin kirjettä lainaten, että vuonna 2009 yhteisöllä oli 491 pappia, 215 seminaristia, 6 seminaaria, 88 koulua, 2 yliopistotason instituuttia, 117 sääntökuntaveljeä ja 164 sääntökuntasisarta.²⁸⁹ Yhteisön omien tietojen mukaan veljeskunnalla oli kaikkiaan noin 600 000 uskovaa.²⁹⁰ Sen toiminta oli hyvin aktiivista etenkin Ranskassa ja Sveitsissä.²⁹¹ Nimitys lefebvrismi tulee siitä, että Marcel Lefebvre oli vihkinyt vuonna 1988, joitakin vuosia ennen kuolemaansa, hätätilaan vedoten piispaksi neljä pappia ilman Pyhän istuimen lupaa.²⁹² Nämä piispat yleisesimiehensä Bernard Fellayn johdolla ilmaisivat myöhemmin halunsa päästä palaamaan katolisen kirkon täyteen yhteyteen ja lupautuivat tunnustamaan Vatikaanin II konsiilin päätökset, paavin primaatin sekä osoittamaan kuuliaisuutta hallitsevalle pontifikaatille. Neuvottelut olivat alkaneet jo paavi Johannes Paavali II:n aikana, ja hänen kuolemansa jälkeen, elokuun lopulla 2005, Fellay oli ilmaissut halunsa tavata Benedictus XVI:n. Luottamuksellisiksi kuvatut neuvottelut keskeytyivät äkillisesti, koska Richard Williamson, yksi ekskommunikoiduista piispoista, vuoti niistä ulkopuolisille ja provosoi äärilefebvriläisiä Fellayta vastaan. Hän piti tätä liian myöntäväisenä Roomalle.²⁹³ Viimein tammikuussa vuonna 2009 piispainkongregaation prefekti, kardinaali Giovanni Battista Re, ilmoitti, että neljän piispan, mukaan luetuna Richard Williamsonin, ekskommunikaatio purettaisiin. Samoihin aikoihin Ruotsin televisiossa esitettiin Williamsonin, haastattelu, jossa hän oli kieltänyt toisen maailmansodan aikaiset juutalaisvainot ja koko holokaustin. Uutiset Williamsonin mielipiteistä levisivät nopeasti mediassa, ja Benedictus XVI:ta syytettiin holokaustin kieltäjän suosimisesta ja juutalaisvastaisuudesta. Asia kärjistyi niin, että lopulta myös Saksan liittokansleri Angela Merkel vaati Pyhältä istuimelta selvitystä tapahtuneesta.²⁹⁴

---

²⁸⁷ Guerriero 2018, 315.

²⁸⁸ *Fides* 4/2009 Paavin kirje maailman piispoille.

²⁸⁹ *Fides* 4/2009 Paavin kirje maailman piispoille.

²⁹⁰ Benedictus XVI & Seewald 2014, 121.

²⁹¹ *Fides* 12/2009 Opilliset keskustelut lefebvrismien kanssa alkoivat.

²⁹² *Fides* 4/2009 Paavin kirje maailman piispoille; *Fides* 2/2009 Lefebvrismi-piispojen ekskommunikaatio purettiin.

²⁹³ Guerriero 2018, 481–482.

²⁹⁴ Aho 2017, 61.

Ensimmäinen *Fidesin* kirjoitus aiheesta ilmestyi alkuvuodesta 2009. Lehti uutisoi otsikolla *Lefebvristiipispien ekskommunikaatio purettiin*, että paavi Benedictus XVI:n määräyksestä piispainkongregatio oli purkanut neljän SSPX-piispan ekskommunikaation 21.1.2009. Paavin päätöksen tarkoituksena oli lehden mukaan ollut edistää opillisia keskusteluja, joiden tavoitteena oli ollut Pyhän Pius X:n veljeskunnan paluu katolisen kirkon täyteen yhteyteen. Veljeskunnalle haluttiin myös löytää sopiva juridinen asema kirkon osana. Siihen asti veljeskunnan piispat ja papit olivat voineet pitää messuja, jotka olivat ”päteviä mutta laittomia”.²⁹⁵ Ilmaus tarkoittanee, että uskonnollisessa uskossa sakramentit olivat päteviä, mutta toiminta oli vastoin kirkon kanonista lakia.

Uutinen ottaa kantaa myös Richard Williamsonin tapaukseen ja kutsuu monien uutisvälineiden tiedotusta aiheesta panettelevaksi. *Fides* oikaisee julkisuudessa esitettyjä väitteitä muun muassa SSPX-piispien ottamisesta kirkon täyteen yhteyteen. Kirjoituksessa painotetaan myös, että Richard Williamsonin poliittisilla näkemyksillä ei ollut ollut mitään tekemistä katolisen kirkon ja pappisveljeskunnan välisten neuvottelujen kanssa eikä ekskommunikaation purkamisella ja Williamsonin lausunnoilla ollut mitään tekemistä toistensa kanssa. Uutisessa todetaan lisäksi, että myös Pius-yhteisö oli irtisanoutunut Williamsonin lausunnoista. *Fides* kertoo, miten lehdistö ja poliitikot olivat hyökänneet kirkkoa ja paavia vastaan, vaikka paavi oli jo 28.1. yleisaudienssilla korjannut julkisuudessa esitettyjä väitteitä. Lopulta Vatikaanin valtiosihteeristö antoi julkilausuman 4.helmikuuta, ja *Fides* julkaisi sen kokonaisuudessaan samassa lehdessä uutisen alapuolella. Katolisen tiedotuskeskuksen laatima informaatiolaatikko otsikolla *Ekskommunikaation kumoamisesta* ilmestyi julkilausuman yhteydessä. Siinä pyrittiin antamaan vastauksia ekskommunikaatiosta esitettyihin kysymyksiin.²⁹⁶

Pyhän istuimen valtiosihteeristön kolmiosaisessa julkilausumassa 4.2.2009 kerrottiin, että Pyhän Pius X:n pappisveljeskunnan yleisesimies oli useaan otteeseen pyytänyt paavilta piispien ekskommunikaation purkamista. Paavi oli julkilausuman mukaan päättänyt purkaa sen kädenojennuksena veljeskunnalle ja kutsuna vuoropuheluun ja jäänyt puolestaan odottamaan, että veljeskunnan neljä piispaa olisivat ilmoittaneet suostuvansa noudattamaan kirkon oppia ja järjestystä. Julkilausumassa tähdennettiin, että ekskommunikaatio oli vakavin kanonisista rangaistuksista, minkä tähden sen purkaminen oli ollut paavilta erityisen merkittävä

²⁹⁵ *Fides* 2/2007 Lefebvristiipispien ekskommunikaatio purettiin.

²⁹⁶ *Fides* 2/2009 Lefebvristiipispien ekskommunikaatio purettiin.

teko. Lausunnossa tähdennettiin, että se koski vain luonnollisia henkilöitä, ei organisaatioita, joten niin sanottujen lefebvristipiispojen juridinen asema ei ollut muuttunut – päätös ei siis ollut tuonut järjestölle minkäänlaista kanonista asemaa kirkossa. Myöskään sen piispoille ei ollut annettu minkäänlaista virkaa tai kanonista tehtävää. Veljeskunnan tunnustamisen edellytyksenä pidettiin Vatikaanin II kirkolliskokouksen sekä paavien Johannes XXIII:n, Johannes Paavali I:n, Johannes Paavali II:n ja Benedictus XVI:n opetusviran täydellistä tunnustamista.²⁹⁷

Julkilausumassa mainitaan erikseen, että paavi Benedictus XVI ei ollut hyväksynyt Richard Williamsonin näkemystä toisen maailmansodan juutalaisvainoista. Julkilausumassa todettiin, että paavi oli muistuttanut 28. tammikuuta 2009 roomalaiskatolisen kirkon ja juutalaista uskoa tunnustavien hyvistä väleistä ja vahvistanut ”täyden ja yksiselitteisen solidaarisuutensa ensimmäisen liiton veljillemme”. Edellytyksenä sille, että Williamson pääsisi joskus piispallisiin tehtäviin, paavi oli pitänyt sitä, että tämä ”julkisesti ja täydellisesti” tulisi muuttamaan käsitystään juutalaisvainoista. Lopuksi julkilausumassa tähdennettiin, että paavi ei ollut tuntenut Williamsonin ajattelua päättäessään hänen ekskommunikaationsa purkamisesta.²⁹⁸

Myös toimittaja Peter Seewaldin haastattelukirjassa *Maailman valo* Benedictus XVI kertoo, että ei olisi allekirjoittanut ekskommunikaatioita, jos olisi tiennyt Williamsonin ajatuksista. ”Mutta valitettavasti kukaan meistä ei ollut katsonut internetistä ja käsittänyt, millaisesta henkilöstä oli kysymys”, paavi totesi. ”Meidän instanssimme, jotka ovat vastuussa tällaisista asioista, ilmoittivat, että kyseiset neljä henkilöä olivat varauksetta halukkaita tunnustamaan primaatin”, paavi jatkoi, mutta Seewaldin epäilykset juonittelusta hän kiersi toteamalla virheen tapahtuneen, vihamielisten vastavoimien olleen valmiina ja päässeen iskemään tarkkaan harkitun iskunsa.²⁹⁹ Elämäkerran kirjoittaja, toimittaja Elio Guerriero pitää haastattelun läheyyksen ajankohtaa tarkoituksellisenä, koska se oli tehty jo lähes kaksi kuukautta aikaisemmin. Hän ihmettelee myös, miksi Rooman kuuriasta kukaan ei ollut reagoinut ja informoinut paavia ajoissa, ennen kuin kiista ehti levitä mediassa, erityisesti sosiaalisessa mediassa.³⁰⁰ Kirkkohistorioitsija Eamon Duffy puolestaan on

---

²⁹⁷ Fides 2/2009 Vatikaanin valtiosihteeristön julkilausuma 4.2.2009.

²⁹⁸ Fides 2/2009 Vatikaanin valtiosihteeristön julkilausuma.

²⁹⁹ Benedictus XVI & Seewald 2014, 121–124.

³⁰⁰ Guerriero 2018, 580–582.

arvostellut Williamsonin tapauksen yhteydessä myös koko kirkon hallintoa tilanteentajun ja pätevyyden puutteesta.³⁰¹

Myös *Fides*-lehden 2/2009 pääkirjoitus käsittelee lefebvristipiispoja ja Williamsonia. Marko Tervaportti kuvaa paavin tekoa anteeksiannoksi, jonka hän teki ”totuutta rakastaen ja avarasydämisesti”, mutta ”maailma oli vaipunut epäuskoon”. Tervaportti toistaa valtiosihteeristön julkilausuman tietoja ja kutsuu lefebvristipiispoja kirkkoon palaaviksi ”tuhlaajapojiksi”. Williamsonin holokaustipuheet hän tuomitsee yksiselitteisesti. Hän myöntää, että Vatikaanin olisi kannattanut menetellä toisin, kartoittaa tilannetta paremmin ja tiedottaa toisella tavalla. Erityisen voimakain sanoin hän kuitenkin arvostelee lehdistön toimintaa: se ei hänen mukaansa ole kiinnostunut totuudesta vaan tekosyiden löytämisestä kirkkoa ja samalla myös paavia vastaan.³⁰²

Kaksi numeroa myöhemmin *Fides*-lehdessä (4/2009) palataan lefebvristipiispojien ekskommunikaation kumoamisen aiheuttamaan keskusteluun. Lehdessä julkaistiin paavi Benedictus XVI:n kirje piispoille, ja siinä hän selvitti päätöksensä taustoja. Paavi myönsi kirjeessään, että osan ihmisistä oli ollut vaikea ymmärtää ekskommunikaation purkamisen hyvät puolet, vaikka he olisivatkin suhtautuneet myönteisesti paavin huoleen kirkon sisäisestä sovusta. Jotkut olivat myös epäilleet, että paavi haluaisi siirtää kelloa taaksepäin aina Vatikaanin II konsiilia edeltävään aikaan saakka. Näiden ajatusten seurauksena oli paavin mukaan paljastunut ”haavoja, jotka ulottuivat paljon oletettua kauemmaksi”. Paavi myönsi, että Richard Williamsonin tapaus oli ollut hänelle ”odottamaton onnettomuus”. Se, että hän halusi osoittaa armoa neljää ”pätevästi mutta laittomasti” vihittyä piispaa kohtaan olikin osoittautunut joksikin aivan muuksi: kristittyjen ja juutalaisten välisen sovun hylkäämiseksi. Veljeskunnalle osoitettu sovinnon ele oli kääntynyt häntä itseään vastaan. Rauha kristittyjen ja juutalaisten välillä oli järkkynyt, kuten myös rauha kirkon sisällä.³⁰³

Paavi kertoi kirjeessään saaneensa kuulla jälkeinpäin, että tutustuminen internetistä löytyvään materiaaliin olisi voinut paljastaa ongelman ajoissa. Hän totesi oppineensa läksynsä, ja tulevaisuudessa Pyhän istuimen toimistoissa olisi kiinnitettävä suurempaa huomiota ”tähän uutislähteeseen”. Paavi kertoi surevansa, että jopa

---

³⁰¹ Duffy 2014, 404.

³⁰² Tervaportti 2009 a.

³⁰³ *Fides* 4/2009 Paavin kirje maailman piispoille.

katolilaiset olivat hyökänneet avoimen vihamielisesti häntä vastaan. Siksi hän halusi kiittää juutalaisjärjestöjä, jotka olivat tukeneet häntä asian selvittämisessä. Paavi kertoi liittäneensä Uskonopin kongregaatioon paavillisen Ecclesia Dei -toimikunnan. Se tulisi toimimaan niiden ihmisten hyväksi, jotka tulevat esimerkiksi Pyhän Pius X:n pappisveljeskunnasta tai vastaavista ryhmistä ja haluaisivat palata täyteen yhteyteen Pyhän istuimen kanssa.³⁰⁴

Paavi Benedictus XVI halusi kirjeessään myös pohtia, oliko ollut väärin kohdata ”puolimatassa veli, jolla on jotakin sinua vastaan” ja etsiä sovintoa. Paavi kysyi, eikö yhteiskuntakin yritä ehkäistä ääriliikkeiden syntymistä ja liittää niiden kannattajia niin paljon kuin mahdollista yhteiskuntaelämän myönteiseen kulkuun, mikä estäisi niiden eristäytymisen ja siitä seuraavat kielteiset ilmiöt. Paavi kirjoitti saaneensa sellaisen vaikutelman, että kirkko tarvitsisi vähintään yhden ryhmän, ” – jota voitaisiin olla suvaitsematta, jota vastaan olisi helppo hyökätä, jota voitaisiin vihata. Jos joku, vaikkapa paavi, uskaltaisi lähentyä heitä, häntäkään ei suvaittaisi – häntäkin voitaisiin kohdella vihamielisesti, ilman epäröintiä”.³⁰⁵

Kirjeensä lopuksi paavi esitti kiitoksensa niille piispoille, jotka olivat julkisesti osoittaneet uskollisuutta ja tukea hänelle, ja lisäksi hän kiitti kaikkia katolilaisia, jotka olivat antaneet todistuksen ”pysyvästä uskollisuudesta pyhän Pietarin seuraajaa kohtaan”.³⁰⁶

Saman lehden pääkirjoituksessa *Rakkauden voima* Marko Tervaportti pohtii paavin kirjettä maailman piispoille. Se on hänen mielestään osoitus paavin avoisyttämisyydestä ja uskollisuudesta paimentehtävälle. Tervaportti kuvaa Benedictus XVI:n analyysia maailman tilasta hämmästyttävän tarkaksi ja kysyy: ”Osaammeko todella välittää eteenpäin jotakin Jumalan valosta ja lämmöstä ja rakkaudesta, vai onko kaikki, mitä teemme, pimeää ja rakkaudetonta, toisten iloista ja suruista piittaamatonta?” Todelliseksi ongelmaksi hän kokee paavin tavoin sen, että Jumala on katoamassa ihmisten näköpiiristä.³⁰⁷

Lefevbristiipiispoihiin ja Pius X:n pappisveljeskuntaan palataan *Fidesissä* uudelleen loppuvuodesta numerossa 12/2009. Uutinen on otsikoitu *Opilliset keskustelut lefebvristien kanssa alkoivat*. Siinä kerrotaan, että keskustelut olivat alkaneet 26.10.2009, ja niiden päämääränä oli varmistua siitä, ettei veljeskunnan tulkinta

---

³⁰⁴ Fides 4/2009 Paavin kirje maailman piispoille.

³⁰⁵ Fides 4/2009 Paavin kirje maailman piispoille.

³⁰⁶ Fides 4/2009 Paavin kirje maailman piispoille.

³⁰⁷ Tervaportti 2009 b.

Vatikaanin II konsiilin sisällöstä poikkeaisi olennaisesti kirkon opista. Mikäli riittävään yksimielisyyteen päästäisiin, voisi yhteisö palata täyteen yhteyteen roomalaiskatolisen kirkon kanssa nopeastikin. Siitä saatettaisiin tehdä personaaliprelatuuri kuten Opus Dei tai personaaliordinariaatti, joka voisi olla samankaltainen, jollaista oltiin Benedictus XVI:n pontifikaatin aikana luomassa roomalaiskatoliseen kirkkoon liittyviä anglikaaneja varten. Uutisessa toistetaan myös jo aiemmin kerrottu tieto, että Benedictus XVI oli laajentanut Johannes Paavali II:n perustaman Ecclesia Dei -toimikunnan tehtävää apostolisella kirjeellään *Summorum Pontificum* ja siirtänyt toimikunnan osaksi Uskonopin kongregaatiota.³⁰⁸ Williamsonin tapaus sai siten paavi Benedictus XVI:n organisoimaan perusteellisesti uudelleen Ecclesia Dei -komission, jonka hän katsoi olleen vastuussa siitä, että häntä ei ollut informoitu: ”En ymmärrä sitä, että jos asia oli niin tunnettu, kukaan meillä ei sitä huomannut. Se on minulle käsittämätöntä, täysin käsittämätöntä.”³⁰⁹

Vajaan kahden vuoden kuluttua *Fidesin* numerossa 9/2011 julkaistiin vielä pieni uutinen, jossa ennakoitiin Pyhän istuimen ja Pyhän Pius X:n pappisveljeskunnan lähentymisestä. Veljeskunta oli ilmoittanut, että sen esimies piispa Bernard Fellay avustajineen oli kutsuttu Roomaan Uskonopin kongregaation prefektin, kardiinaali William Levadan luokse 14.9.2011. Tapaamisen uskottiin uutisen mukaan koskevan veljeskunnan mahdollista täydellistä uudelleenintegroitumista roomalaiskatolisen kirkon yhteyteen.³¹⁰

Vähän alle neljä vuotta siitä, kun niin sanottujen lefebvrhistipiispojen ekskommunikaation purkaminen nousi otsikoihin, *Fidesissä* (11/2012) on pienehkö uutinen, jossa kerrotaan, että juutalaisvainoja kommentoinut Richard Williamson oli erotettu veljeskunnasta. Veljeskunnan yleisesimiehen piispan Bernard Fellayn ja veljeskunnan neuvoston päätös oli astunut voimaan sen jälkeen, kun Williamson ei ollut suostunut osoittamaan kuuliaisuutta esimiehilleen. Hän oli sitä vastoin kirjoittanut avoimen kirjeen, jossa oli vaatinut yleisesimiehen eroa. *Fides*-lehdessä epäillään, että Williamsonin erottaminen voisi helpottaa veljeskunnan ja Pyhän istuimen välisiä keskusteluja, jotka eivät olleet sittenkään edenneet.³¹¹

Fidesissä olleissa aikaisemmissa kirjoituksissa ehdittiin jo arvailla, että neuvottelut voisivat olla loppusuoralla. Vuoden 2012 keväällä Anders Hamberg kirjoittaa informatiivisesti ja kattavasti siihenastisista tapahtumista pyhän Pius X:n

---

³⁰⁸ Fides 12/2009 Opilliset keskustelut lefebvrhistien kanssa alkoivat.

³⁰⁹ Benedictus XVI & Seewald 2017, 230-231.

³¹⁰ Fides 9/2011 Ratkaisu lefebvrhistien kanssa.

³¹¹ Fides 11/2012 SSPX-piispa Williamson erotettiin yhteisöstään.

veljeskunnan ja kirkon välillä kolumnissaan otsikolla *SSPX*. Epävirallisten tietojen mukaan Benedictus XVI antaisi päätöksen vielä saman vuoden toukokuun aikana, ja oli arveltu, että SSPX:stä voitaisiin muodostaa Opus Dein kaltainen personaaliprelatuuri. Hamberg toteaa kuitenkin, että ainoa varma asia toistaiseksi oli, että Benedictus XVI halusi saattaa asian päätökseen, koska hän oli työskennellyt sen puolesta vuosikymmeniä.³¹²

Kaiken kaikkiaan *Fidesistä* sai vaikutelman, että valtamedia oli kiinnostunut pääasiassa siitä, että Pyhä istuin oli ekskommunikoinut juuri Richard Williamsonin. Sekulaarimedia synnytti kohun holokaustipuheista mutta ei selvittänyt ekskommunikaation luonnetta ja syitä, jotka ulottuivat aina Vatikaanin II konsiiliin saakka. Piispojen lisäksi veljeskunnassa oli satojatuhansia tavallisia uskovia, jotka paavi halusi takaisin katolisen kirkon yhteyteen. Mielenkiintoista onkin, että Marcel Lefebren seuraajat olivat olleet jo monen paavin kompastuskivenä vuosien varrella, ja Benedictus XVI oli itse ollut neuvottelemassa Johannes Paavali II:n kaudella Uskonopin kongregaation prefektinä veljeskunnan paluusta kirkon helmaan.³¹³ Kirjoitusten perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että Benedictus XVI oli ekskommunikaatiosta päättäessään kovin luottavainen tai lefevbristien viimeisistä vaiheista yllättävän tietämätön. Kirjeessään paavi viittasi siihen, että tieto olisi ollut löydetävissä verkkouutisista ja että Pyhän istuimen pitäisi vastaisuudessa tutkia myös internetissä olevia kirjoituksia. Vaikuttaa oudolta, että myöskään kukaan paavin avustajista ei ollut tiennyt mitään Williamsonin mielipiteistä. Oliko kertomatta jättäminen sitten tarkoituksellista vai monen sattuman summa, salaliittopuheet saivat kuitenkin alkunsa. *Fidesin* kirjoituksissa näkyy jonkinlainen turhautuminen muun median tapaan käsitellä kohua. Se käyttää runsaasti palstatilaa selventääkseen käsitteitä, taustoja ja paavin osuutta tapahtumiin. Richard Williamsonin lausunnot ovat vain yksi osa pitkää koko SSPX-piispoja ja yhteisöä koskevaa uutisointia ja kirjoittelua.

Salaliittopuheet velloivat vuonna 2012 sekulaarilehdistössä myös Suomessa niin sanotun Vatileaksin yhteydessä, joka ei varsinaisesti kohdistunut paavin henkilöön vaan viestitti paremminkin Pyhän istuimen hallinnon epäselvyyksistä. Kyse oli toimittaja Gianluigi Nuzzille vuodetuista Vatikaanin asiakirjoista, jotka paljastivat ongelmia Vatikaanin sisäisissä valtasuhteissa. Vahvana ehdokkaana ongel-

---

³¹² Hamberg 2010.

³¹³ Guerriero 2018, 317–321 ja 481–482.

mien aiheuttajaksi mainittiin valtamedian uutisoinnin mukaan ainakin kardinaali-valtiosihteeri Tarcisio Bertone mutta myös muita osallistuneita nimettiin, kuten paavin henkilökohtainen sihteeri Georg Gänswein. Loppuvuodesta 2012 paavin hovimestari Paolo Gabriele tuomittiin syylliseksi asiakirjojen luovuttamiseen, ja kirjoittelu aiheesta vähitellen loppui. Vaikka Benedictus XVI:ta ei varsinaisesti liitetty väärinkäytöksiin, Vatileaksin uutisoinnissa korostui Benedictus XVI:n passiivisuus ja haavoittuvuus juonittelijoiden keskellä.³¹⁴

Dosentti Jyri Komulainen sanoo *Suomen Kuvalehden* pontifikaattia arvioivassa kolumnissaan *Uusi paavi joutuu korjaamaan katolisen kirkon imagon*, että Benedictus XVI:n paavikauden mediaongelmat huipentuivat Vatileaks-skandaaliin, ja sen yhteydessä nähtiin välähdys myös paavin selän takana käydyistä valtataisteluista.³¹⁵

Fides kirjoittaa Vatileaksista vain kerran englanninkielisessä uutisessa, joka on otsikoitu *Pope is saddened by 'Vatileaks' case but trusts God*. Uutinen kertoo, että hovimestari Paolo Gabriele oli asetettu 24.5. syytteeseen Vatikaanin luottamuksellisten asiakirjojen luovuttamisesta italialaiselle medialle ja samaisen median epäilleen, että Gabriele oli ollut vain pikkutekijä suuremmassa salaliitossa, johon oli kuulunut myös kardinaalikollegion jäsen. Siinä kerrotaan, että paavi oli antanut yleisaudienssinsa lopuksi 30.5.2012 harvinaisen lausunnon, jossa hän ilmaisi surunsa tapahtumista mutta halusi myös rauhoittaa tilannetta. Samalla hän vakuutti luottamustaan lähimpiin työtovereihinsa, jotka tekivät uskollisesti, uhrauksin ja kaikessa hiljaisuudessa työtään.³¹⁶

Fidesin suomenkielisissä kirjoituksissa Vatileaksia ei tutkimusjakson aikana mainita. Ainoa viite löytyy Marko Tervaportin vuoden 2012 lokakuuisesta pääkirjoituksesta, joka on otsikoitu *Objektiivisuudesta*. Tervaportti liittää katolista kirkkoa koskeneeseen negatiivisen uutisoinnin ketjuun myös edeltävien viikkojen ”mitä karmaisevimmat ja jännittävimmät juorut Vatikaanin valtataisteluista”, mutta muuten asia ei ylitä lehden uutiskynnystä.³¹⁷

---

³¹⁴ Ahosniemi 2017, 97–102; Guerriero 2018, 618–621.

³¹⁵ Komulainen 2013 b.

³¹⁶ *Fides* 6–7/2012 Pope is saddened by 'Vatileaks' case but trusts God.

³¹⁷ Tervaportti 2012.

6. Historiallinen ero päättää pontifikaatin

Helmikuun 11. päivänä vuonna 2013 paavi Benedictus XVI ilmoitti kardinaalikonsistorille pitämässään latinankielisessä puheessa jättävänsä tehtävänsä saman kuukauden 28. päivänä kello 20.00 Keski-Euroopan aikaa. Paavi perusteli päätöstään sillä, että hän oli kokenut voimiensa vähentyneen siinä määrin, ettei hän olisi voinut enää hoitaa virkaansa sen vaatimalla tavalla. Ilmoitus tuli yllätyksenä lähes kaikille, ja pian alkoivat spekulatiot syistä, joiden takia Benedictus XVI oli päättänyt paaviudesta luopumiseen. Tiedotusvälineet pohtivat muun muassa kuurian ja Vatikaanin sisäisiä juonitteluja ja jopa salaliittoa paavia vastaan. Benedictus XVI kielsi kuitenkin tällaiset arvailut ja ilmoitti syyksi heikentyneen terveydentilansa, joka ei enää hänen mielestään riittänyt paavin velvoitteisiin, matkoihin, valtionjohtajien ja piispojen vastaanottamiseen sekä kaikkinaiseen päätöksentekoon. Hän ilmaisi ihaillevansa edeltäjänsä Johannes Paavali II:n paaviuden kärsimysvaihetta, mutta ei halunnut toistaa sitä harkitsematta.³¹⁸

Voihan sanoa, että joistakin velvoitteista voisi luopua. Mutta silti olennaisia tehtäviä jää jäljelle niin paljon, että jos virkaa haluaa hoitaa oikein, on selvää: Jos ei sitä enää kykene tekemään, on välttämätöntä – ainakin minulle, joku toinen voi nähdä asian toisin – jättää istuin vapaaksi seuraajalle.³¹⁹

Benedictus XVI:n eroa käsitellään maaliskuun 8. päivänä ilmestyneessä *Fidesissä* 3/2013 laajasti. Kannessa on koko sivun kuva paavista Apostolisen palatsin parvekkeella, ja Pietarinkirkon aukio on täynnä ihmisiä, joita lempeästi hymyilevä paavi näyttäisi siunaavan oikea käsi koholla. Kuvatekstinä on yksinkertaisesti ”Kiitos!” Lehden 20 sivusta Benedictus XVI:n eroa käsitellään runsaalla kuudella sivulla. Eri kirjoittajien tekstejä ja arvioita sisältävä kokonaisuus on otsikoitu *Pyhä isä*, ja lehden loppupuolella ruotsinkielisessä osiossa oleva Anders Hambergin kirjoitus *Påvar gör inte sånt?* käsittelee myös paavin eroa. Myös Marko Tervaportin kansikuvan ajatusta henkivä ja tavallista pidempi pääkirjoitus arvioi Benedictus XVI:n aikaa. Varsinaisten eroon liittyvien artikkeleiden lisäksi *Ajankohtaista*-osiossa on lyhyt selonteko Katolisessa tiedotuskeskuksessa myynnissä olevasta paavin kirjallisesta tuotannosta ja lyhyt uutinen *Pieniä muutoksia konklaavia koskeviin sääntöihin*. Se kertoo sede vacante -tilanteen uudistuksesta, johon palataan vielä myöhemmin laajassa selonteossa Benedictus XVI:n erosta.³²⁰

³¹⁸Benedictus & Seewald 2014, 205; Benedictus XVI & Seewald 2017, 36-43; Guerriero 2018, 624, 640, 642-643.

³¹⁹Benedictus XVI & Seewald 2017, 39-40.

³²⁰Tervaportti 2013; Fides 3/2013 Paavi Benedictus XVI luopui virastaan 28. helmikuuta 2013; Fides 3/2013 Suuren paavin tuotantoa; Fides 3/2013 Paavin Jeesus Nasaretilainen -kirjan toinen osa ilmestyy pian suomeksi; Fides 3/2013 Pieniä muutoksia konklaavia koskeviin sääntöihin; Hamberg 2013.

Pyhä isä -kokonaisuuden ensimmäinen uutinen on otsikoitu *Paavi Benedictus XVI luopui virastaan 28. helmikuuta 2013*, ja se kertoo tapahtumien kulun alkaen eroilmoituksesta 11. helmikuuta 2013 aina Vatikaanista poistumiseen saakka. Lehti siteeraa paavin kardinaaleille osoitettua eropuhetta:

Tutkittuani toistuvasti omaatuntoani Jumalan edessä olen tullut varmuuteen siitä, että ikääntymiseni vuoksi voimani eivät enää riitä Pietarin palveluviran hoitamiseen asianmukaisella tavalla. – – [H]yvin tietoisena tekoni vakavuudesta ja tehtyäni päätökseni täysin vapaasti ilmoitan, että luovun Rooman piispan ja pyhän Pietarin seuraajan palveluvirasta.³²¹

Paavi kertoi lehden mukaan haluavansa edelleen palvella kirkkoa omistamalla elämänsä rukoukselle.³²²

Samassa uutisessa kerrotaan myös 13.2. pidetystä keskiviikon yleisaudienssista, jolloin paavi Benedictus XVI kiitti uskovia rakkaudesta ja rukouksista. Ne hän oli kokenut tunteneensa lähes fyysisesti eroilmoitustaan seuranneina päivinä, joita hän kuvaili vaikeiksi. Hän pyysi edelleen rukouksia kirkon, itsensä sekä tulevan paavin puolesta. Viimeisellä yleisaudienssillään viikkoa myöhemmin Benedictus XVI palasi *Fidesin* mukaan niihin ajatuksiin, joita hänellä oli ollut, kun hän oli vastaanottanut paavin viran kahdeksan vuotta aikaisemmin. Hän kertoi päätöksen olleen aikanaan vakava, sillä sen jälkeen hän olisi oleva ikuisesti Herran palveluksessa ja kuuluisi ilman minkäänlaista yksityisyyttä koko kirkolle. Benedictus XVI lisäsi, ettei hänellä tulisi olemaan yksityiselämää myöskään tulevaisuudessa.³²³

Fidesin kirjoituksessa tarkennetaan, että eron jälkeen Benedictus XVI:sta tul-taisiin käyttämään edelleen arvonimeä Hänen Pyhyytensä ja sen lisäksi uutta arvonimeä emerituspaavi. Heti eron jälkeen hän tulisi muuttamaan paavilliseen kesäpalatsiin Castel Gandolfoon, ja myöhemmin hän palaisi takaisin Vatikaaniin entisen luostarin yhteyteen, kun sen korjaustyöt saataisiin valmiiksi. Lisäksi artikkelissa kerrotaan, että hänen kanssaan sinne tulisivat muuttamaan myös hänen sihteerinsä, arkkipiispa Georg Gänswein sekä neljä paavin taloudesta jo aikaisemminkin huolehtinutta *Memores Domini* -maallikkoo. *Fides* kertoo Benedictus XVI:n tulevan käyttämään eron jälkeen yksinkertaista valkoista kasukkaa ilman mozzetta-hartia-viittaa. Myöhemmin lehdessä onkin kuva emerituspaavista, jossa hän on pukeutunut valkoiseen miesten kaksiriviseen päällystakkiin. Asuun kuului myös valkoinen papin pyörökaulus. Artikkelissa kerrotaan, että paavin kalastajansormus ja lyijysi-

³²¹ Fides 3/2013 Paavi Benedictus XVI luopui virastaan 28. helmikuuta 2013.

³²² Fides 3/2013 Paavi Benedictus XVI luopui virastaan 28. helmikuuta 2013.

³²³ Fides 3/2013 Paavi Benedictus XVI luopui virastaan 28. helmikuuta 2013.

netti tultaisiin rikkomaan. Lisäksi *Fidesissä* tarkennetaan, ettei Benedictus XVI tulisi millään lailla puuttumaan tulevan paavin valitsemiseen tai viranhoitoon. Lehti huomauttaa, että paavin ero oli ollut kanonisen lain mukaan aina mahdollista, vaikkei niin ollutkaan tapahtunut satoihin vuosiin. *Fidesin* mukaan ero ei tulisi muuttamaan millään olennaisella tavalla paavin viran luonnetta.³²⁴

Uutisen lopuksi kerrotaan vielä uuden paavin valinnasta: kirkon säädösten mukaan kutsuttavien vaalikelpoisten kardinaalien olisi kokoonnuttava 15–20 päivän kuluessa siitä, kun paavinistuon on jäänyt tyhjäksi. *Fides* kiinnittää huomiota siihen, että Benedictus XVI oli tehnyt 25.2.2013 julkaistussa apostolisessa kirjeessä pieniä muutoksia konklaavin kokoontumisesta tehtyihin sääntöihin. Niistä tärkein koski kokouksen alkamisajankohtaa. Se voisi alkaa uusien sääntöjen mukaan heti, kun kaikki konklaaviin kutsutut kardinaalit olisivat saapuneet Vatikaaniin. Äänioikeutettuja kardinaaleja kerrotaan olleen 117, joista 115:n odotettiin saapuvan äänestyskseen. Indonesialainen kardinaali Julius Darmaatmadja ei lehden mukaan tullut saapumaan huonon terveytensä vuoksi. Lisäksi kerrotaan, että paavi oli hyväksynyt skotlantilaisen kardinaali Keith O’Brienin eronpyynnön, eikä tämä siten osallistuisi konklaaviin. Kaikkiaan kardinaaleja olisi tulossa 50 maasta.³²⁵

Fides julkaisi Helsingin piispan Teemu Sipon hiippakuntalaisille osoitetun kirjeen Benedictus XVI:n eron johdosta. Piispa kirjoittaa paavin eron tulleen suurena yllätyksenä ja miltei järkytyksenä katolilaisille mutta pitää paavin perusteluja kuitenkin ymmärrettävinä. Hän kirjoittaa tavanneensa paavin saman vuoden tammikuussa suomalaiselle ekumeeniselle valtuuskunnalle järjestetyllä yksityisaudienssilla ja havainneensa omin silmin, että paavi oli vanhentunut ja heikentynyt selvästi vuoden takaisesta tapaamisesta. Tätä taustaa vasten Sippo ei ollut ollut täysin yllättynyt paavin eropäätöksestä, vaikka sellaisiin ei ollut totuttukaan. Piispa vakuutti, että lukemattomat katolilaiset ajattelivat paavia lämmöllä ja kiitollisuudella ja toivoivat hänelle antoisia ja levollisia vanhuuden päiviä. Kirje julkaistiin *Fidesissä* paitsi suomeksi, myös ruotsiksi ja englanniksi.³²⁶

Isä Frans Voss kirjoitti Benedictus XVI:n elämästä ja pontifikaatista laajan muistokirjoituksen kaltaisen yhteenvedon *Fidesiin*. Se on otsikoitu *Kiitos entiselle paaville ja rohkaisuksi uudelle paaville*. Hän kuvaa siinä lyhyesti paavin uraa eroon saakka ja toteaa, että Benedictus XVI oli pyrkinyt olemaan Jumalan palvelijoiden

---

³²⁴ *Fides* 3/2013 Paavi Benedictus XVI luopui virastaan 28. helmikuuta 2013.

³²⁵ *Fides* 3/2013 Paavi Benedictus XVI luopui virastaan 28. helmikuuta 2013.

³²⁶ Sippo 2013.

palvelija paavi Gregorius Suuren (paavina vuosina 590–604)³²⁷ 600-luvulla ottaman kunnianimen mukaisesti³²⁸. Voss kuvailee lyhyesti emerituspaavin teologista elämää kertomalla hänen yliopistourastaan ja muun muassa siitä, kuinka Joseph Ratzinger oli ollut mukana jo Vatikaanin II konsiilissa Kölnin arkkipiispan teologisena neuvonantajana ja kuinka vuonna 1982 Johannes Paavali II oli kutsunut hänet johtamaan Uskonopin kongregaatiota. Isä Frans Vossin mukaan virka oli tehnyt Ratzingerista Johannes Paavali II:n lähimmän neuvonantajan, ja Ratzingerin myönteisellä vaikutuksella Johannes Paavali II oli julkaissut tärkeitä asiakirjoja, kuten kirkon Katekismuksen. Voss kertoo paaviksi valitsemisen tulleen yllätyksenä Ratzingerille, koska tämä oli kokenut 78-vuotiaana olleensa jo liian vanha paaviksi. Lisäksi Ratzinger oli pitänyt itseään enemmän professorina kuin koko kirkon johtajana.³²⁹

Voss arvioi, että Benedictus XVI oli hoitanut virkansa kutsumustehtävänä ja seurannut edeltäjiensä esimerkkejä niin hyvin kuin oli taitanut. Vossin mielestä Benedictus XVI:n aikana kirkon elämässä ei ollut tapahtunut huomattavia uudistuksia. Paavi oli ollut uskon sisältöä valottava opettaja, joka oli pystynyt esittämään kirkon opetuksen niin selkeästi, että se oli ollut jokaisen helppo ymmärtää. Benedictus XVI ei kuitenkaan ollut säästynyt kirkon ongelmilta, mutta Vossin mielestä hän oli pystynyt kohtaamaan ne ”rehellisesti ja lempeämmin kuin aikaisemmin”. Lisäksi Voss kertoo, että paavi oli kärsinyt siitä, että kirkon maallikkojäsenten usko oli vähentynyt, mikä oli näkynyt erityisesti hyvinvointivaltioissa ja siinä, että kirkon palvelijat olivat tehneet virheitä. Voss toteaa, että Benedictus XVI itse oli elänyt niin kuin oli saarnannut ja kirjoittanut, ja muistuttaa hänen tunnuslauseestaan, joka oli vapaasti suomennettuna ”Työtoveri totuuden palveluksessa”. Hän viittaa myös paavin laajaan kirjalliseen tuotantoon ja erityisesti kolmeen hänen julkaisemaansa kiertokirjeeseen.³³⁰

Kirjoituksensa Voss lopettaa pohtimalla, millainen paavi voisi olla sopiva Benedictus XVI:n jälkeen. ”Ehkä nyt tarvitaan paavia, joka on vähemmän opettaja ja luonteeltaan enemmän sielunhoitaja”, hän toteaa.³³¹

Tiedotuskeskuksen toimitussihteeri, teologian lisensiaatti Katri Tenhunen ilmaisee *Fidesissä* julkaistussa kirjoituksessaan pahoittelunsa siitä, että tiedotusvälineet olivat muistaneet Benedictus XVI:n ajasta hänen mielestään yksioikoisesti

---

³²⁷ Hanska 2005, 318.

³²⁸ Heininen 2004, 23.

³²⁹ Voss 2013.

³³⁰ Voss 2013.

³³¹ Voss 2013.

vain skandaaleja, päällimmäisenä niistä pedofiliaskandaali. Tenhunen pitää selvänä, että kirkon piirissä esille tulleet skandaalit eivät voineet olla vaikuttamatta paaviin tai ylipäättään kehenkään muuhunkaan katolilaiseen. Paavi ei Tenhusen mielestä ollut vähätellyt skandaalien merkitystä – pikemminkin päinvastoin. Tenhunen pohtii, ettei hänen tekisi mieli paavin nyt erotessa korostaa sitä, mitä paavi oli eri kriisien aikana sanonut ja tehnyt. Hän muistuttaa lukijoille, että Benedictus XVI oli pitänyt nöyrän puheen Pietarinkirkon parvekkeelta aukiolle kokoontuneille heti valintansa jälkeen 19.4.2005, ja arvioi, että Benedictus XVI tullaan muistamaan nöyränä työntekijänä Herran viinitarhassa.³³²

Katri Tenhunen painottaa, että Benedictus XVI oli korostanut pontifikaattinsa aikana voimakkaasti uskon perusasioita, kuten Kristuksen kohtaamisen merkitystä ja uskon julistamisen tärkeyttä: olihan paavi julistanut vuoden 2013 Uskon vuodeksi. Lisäksi Tenhunen pitää merkittävänä, että Benedictus XVI oli perustanut Uuden paavillisen evankelioimisen neuvoston, ja muistuttaa siitä, miten paljon paavi oli opettanut kahdeksan vuoden pontifikaattinsa aikana eri saarnoissaan ja katekeeseissaan jo pelkästään keskiviikon yleisaudienssien aikana. Tenhunen pitää positiivisena sitä, ettei paavi ollut unohtanut naisia kirkkoisista tai keskiajan kirkonopettajista puhuessaan. Olihan paavi vuonna 2012 nimittänyt pyhän Hildegard Bingeniläisen kirkonopettajaksi.³³³

Myös Tenhunen – kuten Voss – luonnehtii Benedictus XVI:ta teologiseksi paaviksi. Hän arvioi, että jo ennen paaviksi valitsemistaan Joseph Ratzinger oli ollut katolisen kirkon nykyajan kiistatta merkittävimpiä teologeja. Tämän vakuudeksi Tenhunen kuvailee Ratzingerin laajaa julkaisutoimintaa ja mainitsee erikseen paavin kolme kiertokirjettä.³³⁴

Tenhusen artikkelin kuvituksena on Benedictus XVI:ta esittävä puolilähi-kuva, jossa paavi hymyillen kohottaa vasemmassa kädessään olevaa valkoista tablettitietokonetta.³³⁵

Lisensiaatti Anders Hamberg³³⁶ pohtii saman lehden ruotsinkielisessä osiossa julkaistussa kirjoituksessaan *Påvar gör inte sant?* kuinka epätavallista paavin eroaminen virastaan oli. Pietarinkirkon aukio olisi Hambergin mukaan nopeasti täyttynyt rukoilevista ihmisistä, jos olisi uutisoitu, että Pyhä isä olisi ollut kuolemaisillaan

---

³³² Tenhunen 2013.

³³³ Tenhunen 2013.

³³⁴ Tenhunen 2013.

³³⁵ Tenhunen 2013.

³³⁶ Pyhän Birgitan ja Autuaan Hemmingin seurakunta verkkosivut s. a.

tai yhtäkkiä kuollut. Paavit olivat tavallisesti vanhahkoja miehiä, joiden kuolemaan osattiin varautua, ja ihmiset tietävät, miten silloin tulisi reagoida, Hamberg toteaa. Paavin eroilmoituksen jälkeen aukiolla oli kuitenkin ollut rauhallista eikä ihmisiä ollut ollut juuri enempää kuin tavallisella viikolla. Hambergin mukaan se osoitti, ettei oikein tiedetty, miten paavin eron tapahtuessa pitäisi toimia, sillä siihen ei ollut olemassa valmista käyttäytymismallia. Hän kuvaili tilannetta shokiksi, joka oli lamaannuttanut ihmiset, sillä paavit eivät yksinkertaisesti luovu virastaan.³³⁷

Hamberg muistuttaa, että jo ensimmäisessä esiintymisessään paavina Benedictus XVI oli pyytänyt esirukouksia, ettei hän paavina tulisi ”pakenemaan susien pelossa”. Hambergin mielestä monella oli kuitenkin tunne, että paavi nimenomaan oli paennut susia ja hylännyt uskovat, mutta juuri Benedictus XVI:sta ei niin haluttaisi sanoa tai ajatella. Hamberg sanoo, että konklaavin kokoontuessa valitsemaan Johannes Paavali II:n seuraajaa kahdeksan vuotta sitten monet olivat toivoneet, että Joseph Ratzinger valittaisiin uudeksi paaviksi, vaikka sellaista ei oikein ollut uskallettu toivoakaan. Ilo Ratzingerin valinnasta oli ollut tavallista suurempi, koska hän oli pitkään johtanut uskovia Uskonopin kongregaation johtajana taistelussa puhtaana ja selkeänä katolisen uskon puolesta. Nimenomaan juuri Ratzinger oli tarttunut pedofiiliaskandaaleihin, jotka olivat varjostaneet Johannes Paavali II:n kauden loppua. Silloin oli ajateltu, että Ratzinger olisi oleva se, joka johtaisi kirkon oikean uskon yhteyteen.³³⁸

Hamberg arvelee, että eroilmoituksesta alkaisivat välittömästi myös spekulatiot siitä, mitä kaiken takana oli ollut ja mistä oli vaiettu. Kahdella edellisellä kerralla, kun paavi oli eronnut, olivat taustalla olleet merkittävät poliittiset syyt ja kirkon ulkopuolinen painostus. Hambergin mielestä oli vaikea nähdä Benedictus XVI:n ero pelkästään eläkkeelle siirtymisenä. Sen sijaan olisi aivan luonnollista etsiä vakavampia syitä. Hamberg epäilee, että lähikuukausina ja lähivuosina kuultaisiin paljon teorioita, jotka selittäisivät, miksi paavi oli vetäytynyt. Olisi jollakin tavalla helpompi seurata salaliittoteoriaa, sillä se, että paavi eroaa, aiheutti hänen mielestään levottomuutta. Lopuksi Hamberg toteaa, että oli vielä mahdotonta spekuloida eron vaikutusta tuleviin paaveihin.³³⁹

---

³³⁷ Hamberg 2013.

³³⁸ Hamberg 2013.

³³⁹ Hamberg 2013.

Myös useat valtionpäämiehet ja kirkkokuntien johtajat olivat kommentoineet Benedictus XVI:n eroa, ja kolme näistä nostetaan esille *Fidesissä*: Israelin presidentti Shimon Peres, Konstantinopolin ekumeeninen patriarkka Bartolomeos I ja Kirkkojen Maailmanneuvoston pääsihteeri Olav Fykse Tveit. Peresin lausuntoa pidettiin *Fidesissä* yhtenä kauneimmista ja oikeimpaan osuneista. Peres oli kertonut olevansa surullinen paavin päätöksestä ja todennut, että paavilla oli ”suuren ajattelijan syvyyttä, suuren uskovien vilpittömyyttä, rauhantekijän intohimoa sekä viisautta ottaa huomioon historian muutokset muuttamatta omia arvojaan”. Peresin mukaan Benedictus XVI:n johtama Vatikaani oli ollut kuuluva ääni rasismia ja antisemitismia vastaan sekä ääni rauhan puolesta. Juutalaisten ja roomalaiskatolisen kirkon positiivinen vuoropuhelu oli Peresin mukaan ollut todistus paavin uskosta dialogiin ja yhteistyöhön. Konstantinopolin ekumeeninen patriarkka Bartolomeos I oli todennut *Fidesin* mukaan, että paavi Benedictus XVI:lla olisi ”viisaudellaan ja kokemuksellaan ollut vielä paljon annettavaa kirkolle ja koko maailmalle”. Hänen mukaansa ortodoksit pitivät häntä ”kirkkonsa ystävänä ja ykseyden asian uskollisena palvelijana”. Kirkkojen Maailmanneuvoston pääsihteeri Olav Fykse Tveitin mielestä paavin päätöstä oli kunnioitettava. Hän sanoi itse seuranneensa, kuinka paavi oli kantanut virkansa vastuuta ja taakkaa hyvin – korkeasta iästään huolimatta. Hän myös kiitti paavia tämän sitoutumisesta ekumeenista liikettä kohtaan.³⁴⁰

Lehden kanta Benedictus XVI:n eroon kiteytyy pääkirjoituksessa, joka on ot-sikoitu yksinkertaisesti *Kiitos*. Marko Tervaportti toistaa paavin eron historiallisuutta ja yllätyksellisyyttä. Tervaportti epäilee, että paavin ystävät olivat kokeneet ensin järkytystä, haikeutta ja jopa pettymystä, mutta arvelee, että paavin ajatukset sekä eroilmoituksen yhteydessä että sen jälkeisissä lausunnoissa olivat rauhoittaneet mieliä. Benedictus XVI:n voimien väheneminen oli hänen mielestään ollut nähtävissä, ja tätä taustaa vasten oli ymmärrettävä, että hän oli tehnyt eropäätöksensä kirkon parasta ajatellen.³⁴¹

Tervaportti arvioi, että media oli suhtautunut eroon pääasiassa neutraalisti, mutta moitti sitä, että se jälleen oli odottamassa uuden paavin muuttavan kaiken. Tiedotusvälineissä odotettiin liberaalia paavia, joka olisi valmis muuttamaan kirkon opetusta monessa asiassa – mahdollisesti myös Euroopan ulkopuolelta tulevaa paavia. Tervaportin mukaan uusia vaatimuksia oli esitetty jo niin paljon, että Vatika-

---

³⁴⁰ Fides 3/2013, Paavin eroa kommentoivat useat valtionpäämiehet ja kirkkokuntien johtajat.

³⁴¹ Tervaportti 2013.

nin valtiosihteeristö oli päätenyt vaatimaan, että kirkon vapaus ja konklaaviin osallistuvien kardinaalien riippumattomuus eivät saisi joutua uhatuksi. Tervaportti muistuttaa, miten helposti unohdettiin, että kirkko ei ollut paavin omaisuutta vaan paavi oli päinvastoin jossain mielessä kirkon omaisuutta. Paavin tehtävänä ei ollut ”maailman tahdon mukaisten uudistusten toteuttaminen, vaan Jumalan tahdon etsiminen ja Jumalan tahdossa pysyttäytyminen kaikesta huolimatta, kaikessa nöyryydessä”. Tervaportin mukaan paavin velvollisuus olisi kirkon pitäminen sen ”perinnöksi saamassa ja Jumalan ilmoittamassa uskossa veljiä vahvistaen”. Hänen mukaansa median antama kuva paaveista oli ollut viime aikoina mustavalkoinen. Paavien sanomiset oli tulkittu hänen mukaansa ”negatiivisten silmälasien läpi”. Benedictus XVI:n kautta oli luonnehdittu mediassa opillisesti konservatiiviseksi, vaikka Tervaportin mielestä todistusaineistoa ei ollut. Hänen mukaansa Benedictus XVI:n aika tulitisiin muistamaan vielä pitkään teologisesta viisaudesta, liturgisesta näkemyksestä ja paavin valmiudesta ekumeniaan ja uskontojen väliseen vuoropuheluun. Näitä eivät tulisi himmentämään kirkkoa kohdanneet skandaalit, jotka olivat tahranneet kirkon mainetta ja joihin paavi ei ollut hänen mielestään voinut vaikuttaa.³⁴²

Viimeisen kerran tutkimusjakson *Fides*-lehdissä mainitaan Benedictus XVI, kun hänen uutisoidaan palanneen Vatikaaniin. Lehti kertoo emerituspaavin saapuneen iltapäivällä 2. toukokuuta 2013 Mater Ecclesiae -luostariin, joka tulisi olemaan vastaisuudessa hänen pysyvä asuinpaikkansa. Paavi Franciscuksen kerrotaan olleen vastaanottamassa emerituspaavia luostarin ovella ja toivottamassa hänet sydämellisesti tervetulleeksi, minkä jälkeen he olivat siirtyneet luostarin kappeliin rukoillakseen hetken yhdessä.³⁴³

Fidesin kirjoituksissa korostetaan eron vapaaehtoisuutta ja poikkeuksellisuutta. Kaksi aikaisemmin eronnutta paavia, Gregorius XII ja Celestinus V, olivat eronneet täysin eri syistä kuin Benedictus XVI. Gregorius XII (Rooman paavina 1406–1415)³⁴⁴ oli eronnut tai pakotettu eroamaan vuonna 1415 osana ratkaisua kirkon suurelle skismalle, jolloin samanaikaisesti oli ollut valittuna kolme eri paavia.³⁴⁵ Celestinus V (paavina noin viisi kuukautta vuonna 1294) oli eronnut kyläs-

---

³⁴² Tervaportti 2013.

³⁴³ *Fides* 5/2013 Emerituspaavi palasi Vatikaaniin.

³⁴⁴ Heininen 2004, 181.

³⁴⁵ Orlandis 1999, 85–87; Hanska 2005, 92;

tyneenä kuurian poliittisiin juonitteluihin ja kyvyttömyyteen ratkaista niitä ja vetäytynyt takaisin erakon elämään. Celestinus V mainitaan viimeisenä omasta tahdostaan virastaan eronneena ennen Benedictus XVI:ta.³⁴⁶

Kaikissa *Fidesin* kirjoituksissa ymmärretään Benedictus XVI:n perustelut eropäätökselle. Arvovaltaisimpana näkökantana voitaneen pitää Helsingin hiippakunnan piispan Teemu Sipon arviota, sillä Sippo oli kirjoittajista ainoa, joka oli itse hiljattain tavannut paavin. On mahdollista, että Johannes Paavali II:n heikko terveys pontifikaattinsa loppuvuosina olisi osaltaan vaikuttanut Benedictus XVI:n päätökseen. Johannes Paavali II oli pysynyt viimeisistä kärsimyksen vuosista huolimatta tehtävässään loppuun saakka, mutta jo hänen aikanaan oli esiintynyt huhuja, joiden mukaan hän olisi harkinnut eroavansa.³⁴⁷ Frans Voss ainoana pohtii, millaisen paavin kirkko seuraavaksi tarvitsisi. Muut kirjoittajat eivät lähde esittämään toivomuslistoja tai spekuloidaan, voisiko terveydeltään heikentyneen paavin eromahdollisuudesta tulla pysyvä käytäntö, kuten muualla mediassa oli jo ehditty arvella.³⁴⁸ Anders Hamberg väläyttää mahdollisia salaliittoteorioita: hän itse ei näytä uskovan sellaisiin, vaan enemmänkin vaikuttaa siltä, että hän valmistaa katolilaisia tähän mahdollisuuteen. Sekä Voss että Hamberg ilmaisevat kiitollisuuden ja järkytyksen lisäksi myös jonkinlaista pettymystä Benedictus XVI:n virasta luopumiseen. Terwaportti puolestaan näyttäisi uskolliseen tapaansa olevan paavin päätöksen takana ja katsoo tulevaisuutta kohti.

Kirkkoa kohdanneet skandaalit pontifikaatin aikana mainitaan lähes poikkeuksetta kaikissa kirjoituksissa. Esimerkiksi lasten ja nuorten hyväksikäytöstä syntyneitä skandaaleja pidetään asiana, joka olisi verottanut paavin voimia ja siten edesauttanut hänen päätöstään luopua virastaan. Myös median yksipuolisen negatiivinen uutisointi mainitaan ja toivotaan, ettei Benedictus XVI:ta, jota pidetään poikkeuksetta nöyränä ja viisaana teologina, muistettaisi pelkästään kohu-uutisista vaan hänen todellisista ansioistaan uskon puolustajana.

Useissa *Fidesin* kirjoituksissa muistutetaan myös Benedictus XVI:n laajasta kirjallisesta tuotannosta. Joseph Ratzinger on julkaissut omalla nimellään ja paavina noin 40 kirjaa, joista kolme on paavin kiertokirjeitä. Hän aloitti neljännen kiertokirjeensä *Lumen Fidei* kirjoittamisen, mutta sen saattoi loppuun ja julkaisi hänen

---

³⁴⁶ Orlandis 1999, 81; Hanska 2005, 217.

³⁴⁷ *Fides* 2/2010 Uusia tietoja Johannes Paavali II:n elämästä; Ahosniemi 2017, 104.

³⁴⁸ Komulainen 2013 a; Ahosniemi 2017, 112 ja 114

seuraajansa paavi Franciscus. Joseph Ratzingerin nimellä julkaistu Jeesus-trilogia on ilmestynyt noin 20 kielellä, muun muassa suomeksi.

Dosentti Jyri Komulainen on Benedictus XVI:n pontifikaattia arvioidessaan todennut, että kaudesta on jäänyt mieleen lähinnä joukko suuren luokan mediakohuja, joista osaan ovat olleet syynä paavin epäonnistuneet sanavalinnat. *Fidesin* lailla Komulainen pahoittelee, että Benedictus XVI:n syvälinen teologinen opetus, jossa hän näkee tutkimista vielä sukupolvien ajaksi, on jäänyt kirkon mainekriisin varjoon.³⁴⁹

---

³⁴⁹ Komulainen 2013 b.

III TUTKIMUSTULOKSET

Tutkin, miten Suomen roomalaiskatolisen paikalliskirkon hiippakuntalehti *Fides* käsitteli kirjoituksissaan paavi Benedictus XVI:ta hänen kahdeksan vuotta kestäneen pontifikaattinsa aikana vuosina 2005–2013. Selvitin, mitä Suomen katolinen kirkko kertoi roomalaiskatolisen kirkon jäsenelle lehdessä, joka jaettiin kirkon jokaisen suomalaisen jäsenen talouteen. Kaikkia kirjoituksia, joissa mainittiin Benedictus XVI nimeltä, en käyttänyt. Maailmanlaajuista roomalaiskatolista kirkkoa ja katolista kirkkoa Suomessa esittelin hyvin lyhyesti johdantoluvussa taustoittaakseni hiukan ympäristöä, jossa *Fides*-lehden lukijakunta elää. Tutkimusaikana *Fides*-lehden arkisto oli jo osittain luettavissa verkossa näköislehtenä, mutta sillä ei ollut vielä silloin verkkoversiota tai omaa kotisivua.

Jaoin *Fidesin* kirjoitukset teemoittain aihekokonaisuuksiksi, joita käsittelin omissa alaluvuissaan. En vertaillut *Fidesin* tekstejä muihin uutislähteisiin, mutta joissakin tapauksissa niiden käyttäminen oli tarpeen uutisen taustoittamiseksi. Benedictus XVI:n pontifikaatista on kulunut niin vähän aikaa, että sen koko vaikutushistoriasta ei ole vielä kovinkaan paljon kirjallisuutta. Tärkeimmäksi osoittautui Elio Guerrieron teos *Benedict XVI His Life and Thought*, Peter Seewaldin kaksi haastattelukirjaa *Maailman valo* ja *Viimeisiä keskusteluja* sekä Juha Ahosniemen pro gradu -tutkielma, joka käsitteli sitä, miten *Helsingin Sanomat* ja *Ilta-Sanomat* uutisoivat Benedictus XVI:ta koskevista asioista vuosina 2005–2013. Paaviudesta ja roomalaiskatolisesta kirkosta sen sijaan on paljon kirjallisuutta, myös suomeksi, mutta Suomen katolisesta kirkosta, sen seurakunnista ja 2000-luvun tapahtumista löytyi parhaiten tietoja Katolisen tiedotuskeskuksen verkkosivuilta.

Tutkimusjakso alkoi *Fides*-lehden numerosta 6/2005, joka käsitteli kansikuvaa myöten laajasti uuden paavin valintaa. Benedictus XVI:n ensimmäisiä päiviä paavina kommentoitiin usean kirjoittajan voimin kuudella sivulla, mikä on 16-sivuisessa lehdessä varsin paljon. Kaikissa kirjoituksissa suhtautuminen kardinaali Joseph Ratzingeriin ja hänen valintaansa Benedictus XVI:ksi oli myönteistä. Vaikutti siltä, että Suomen roomalaiskatoliset tunsivat pitkäaikaisen Uskonopin kongregaation prefektin, Johannes Paavali II:n läheisen työtoverin, ja hänen ansionsa entuudestaan, eikä hän juuri esittelyä kaivannut. Helsingin piispa Józef Wróbel palasi lehden pääkirjoituksessa Johannes Paavali II:n kuoleman aiheuttamaan orpouden tunteeseen mutta iloitsi siitä, että kenenkään ei tarvinnut enää kysyä, kuka uusi paavi olisi. Piispa Wróbel piti uutta paavia lahjakkaana pohdiskelijana ja teologina

ja arvioi tämän rakentavan kirkkoa edelleen Vatikaanin II konsiilin hengessä sekä kantavan huolta uskosta ja moraalista. *Fidesin* välittämä kuva uudesta paavista oli alusta alkaen arvostava ja myönteinen toisin kuin esimerkiksi Juha Ahosniemen tutkimustuloksessa sekulaarilehdistöstä.

Benedictus XVI:n syyskuussa 2006 Regensburgin yliopistossa akateemiselle yleisölle pitämän esitelmän aiheuttamat reaktiot ylittivät nopeasti myös *Fidesin* uutiskynnyksen. Puhe oli pidetty 12.9.2006, ja *Fidesin* numero, jossa sitä on laajasti käsitelty, ilmestyi jo kymmenen päivää myöhemmin 22.9.2006. Lehdessä julkaistiin kohuttu katkelma, jossa oli paavin sitaatti 1300-luvulla eläneen Bysantin kuninkaan Manuel II Paleologoksen ajatuksesta, joka islamilaisessa maailmassa ja laajalti sekulaarimediassa tulkittiin paavin islaminvastaiseksi kannanotoksi. *Fides* julkaisi katkelman ohella sekä Vatikaanin lehdistöosaston että Vatikaanin valtiosihteerin lausunnot, jotka molemmat pyrkivät selittämään sitä, mitä Benedictus XVI oli puheellaan tarkoittanut. Pääpaino oli, että paavin puhe pitäisi lukea kokonaisuudessaan eikä takertua vain yhteen lauseeseen. *Fidesin* lukijoille kerrottiin, että puhe oli luettavissa kokonaan Vatikaanin verkkosivuilta ja ilmestyisi piakkoin suomeksi myös Katolisen tiedotuskeskuksen verkkosivuille. Lehdessä julkaistiin myös paavin pahoitteluviesti. Regensburgin puheen käsittely aloitti *Fidesissä* eräänlaisen paavin sanojen tulkintasarjan, joka jatkui myöhemmin hyväksikäyttötapausten, Richard Williamsonin tapauksen ja *Maailman valo* -kirjassa käsitellyn niin sanotun kondomilausunnon yhteydessä.

Regensburgin esitelmän varjo lankesi lopulta pitkälle: seuraavissa lehdissä uutisoitiin uskontojen välisestä vuoropuhelusta, muslimioppineiden ja paavin vaihtamista kirjeistä ja tapahtumien jälkeen perustetusta roomalaiskatolisten ja muslimien yhteisestä keskustelufoorumista. Paavin loppuvuodeksi 2006 suunnitellun Turkin-matkan mahdollista peruuntumista ehdittiin jo arvella, mutta matka toteutui kuitenkin 28.11–1.12.2006. Sitä käsiteltiin laajasti lehden joulukuun numerossa samana vuonna, mutta kirjoituksissa painotettiin, että matkan tarkoitus oli pastoraalinen eikä poliittinen. Sekulaarilehdistön kuvaamaa poliittista jännitettä *Fides* ei juurikaan välittänyt vaan keskittyi paavin ja Konstantinopolin ekumeenisen patriarkan Bartolomeos I:n tapaamiseen. Jälleen *Fidesin* kirjoittelu oli kaiken kaikkiaan hyvin maltillista.

Paavi Benedictus XVI:n ekumeeniset pyrkimykset tulivat hyvin esille laajassa kirjoituskokonaisuudessa, joka käsitteli Konstantinopolin ekumeenisen patri-

arkan vierailua Vatikaaniin. Silloin ortodoksinen piispa osallistui ensimmäistä kertaa katoliseen piispainsynodiin ja iltahartauteen Sikstiiniläiskappelissa. Vaikka *Fidesissä* oli muutama kirjoitus, jotka käsittelivät paavin yhteyksiä protestanttisiin kirkkokuntiin, niistä jäi voimakas vaikutelma, että suhde ortodoksiseen kirkkoon – ja nimenomaan Konstantinopolin patriarkaattiin – oli paaville tärkein. Osa anglikaaneista oli myös lähestynyt katolista kirkkoa ja valmis hyväksymään paavin primaatin, mistä *Fides* uutisoi silloin tällöin tutkimusjakson aikana.

Jokaisen vuoden ensimmäisessä lehdessä oli huomioitu jollakin tavalla suomalaisen ekumeenisen valtuuskunnan vierailu Roomaan. Vaikutelmaksi jäi, että vaikka paavi puheessaan otti Suomen ja Ruotsin ekumeenisen kehityksen sekä yhteisen vanhurskauttamisasiakirjan valmistelun puheensa osaksi, mitään varsinaista edistymistä kirkkokuntien välillä ei tapahtunut. Paavin puhe vaikutti useimmiten edellisvuotisen kopiolta, viimeistä, vuoden 2013 pohdiskelevaa puhetta lukuun ottamatta.

Vuoden 2008 toukokuussa ilmestyi *Fidesissä* ensimmäinen Katolisen kirkon lasten- ja nuorten hyväksikäyttötapauksiin liittyvä uutinen, ilmestymisaikataulun takia hiukan myöhemmin kuin suomalaisessa valtamediassa. Paavin Yhdysvaltainvierailun yhteydessä antama haastattelu, jossa hän vakuutti kirkon sulkevan pedofiilit kokonaan ulos sen tehtävistä, oli vasta laajan selvittelyn alkua. Noin vuotta myöhemmin hyväksikäyttöraportteja julkaistiin Irlannista, ja myöhemmin tapauksista raportoitiin laajalti myös muualta Euroopasta sekä Australiasta. Jopa *Fidesin* pikku-uutinen Trondheimin arkkipiispa-prelaatin erosta paljastui myöhemmin hyväksikäyttötapaukseen liittyväksi. *Fides* tarttui aiheeseen 26.3.2010 ilmestyneessä numerossaan 4/2010. Kokonaisuus oli otsikoitu *Hyväksikäyttö ja sen selvittäminen*. Päätoimittaja Marko Tervaportti tuomitsi pääkirjoituksessaan yksiselitteisesti hyväksikäytön ja totesi, että yksikin tapaus oli liikaa, mutta kritisoi samalla lehdistöä yksipuolisesta tavasta hyökätä kirkon kimppuun ja vaatia uudistuksia, jotka eivät olleet hänen mielestään missään syy-yhteydessä hyväksikäytön kanssa. Hän kirjoitti myös erikseen kirkon hyväksikäyttötapausten määrästä tilastojen valossa ja ilmaisi huolensa siitä, että media oli kiinnittänyt huomiota ainoastaan katolisessa kirkossa tapahtuneeseen hyväksikäyttöön, vaikka hänen laskelmiensa mukaan esimerkiksi Yhdysvalloissa 99 prosenttia oli tapahtunut muualla kuin kirkon piirissä. Lehdessä ilmestyi myös Uskonopin kongregaation oikeusistuimen syyttäjänä toimineen Charles J. Sciclunan haastattelu, jossa hän teki selkoa pedofiliarikosten sel-

vittelystä ja rangaistuksista. Haastattelusta jäi vaikutelma, että Scicluna pyrki käsitteiden hämärtämisellä vähättelemään ongelman laajuutta. Hän piti myös vääränä ja herjaavana väitettä, että Benedictus XVI olisi Uskonopin kongregaation prefektinä ollut vastuussa Pyhän istuimen hyväksikäyttötapausten peittelystä. Samassa numerossa ilmestyi Vatikaanin lehdistöosaston laatima yhteenveto paavin paimenkirjeestä Irlannin katolilaisille, jossa hän puhutteli suoraan uhreja, hyväksikäyttöön syyllistyneitä pappeja ja sääntökuntalaisia, lasten vanhempia ja Irlannin piispoja. *Fides* myönsi uhrien kärsimykset ja korosti katolilaisten tuntemaa häpeää mutta painotti sitä, että Pyhä istuin hoiti tilannetta päättäväisesti ja tehokkaasti.

Seuraavassa numerossa 5/2010 ilmestyi piispa Teemu Sipon haastattelu, jossa hän totesi, että Suomessa hyväksikäyttötapauksia ei ollut tullut ilmi, mutta siihen oli hiippakunnassa varauduttu. Kirkko oli myös hänen mielestään oppinut olemaan salaamatta asioita ja toimimaan. Hän kertoi Suomen katolilaisten ahdistuksesta median esitellessä hyväksikäyttötapauksia ja muistutti, että 99 prosentilla papeista ei ollut mitään tekemistä niiden kanssa niin kuin ei tavallisella katolilaisellakaan. Kaksi vuotta myöhemmin vuonna 2012 Marko Tervaportti palasi pääkirjoituksessaan *Objektiivisuudesta* suurten suomalaisten joukkotiedotusvälineitten negatiiviseen ja yksipuoliseen tapaan uutisoida katolisesta kirkosta. Hän muistutti nuortenpäivien miljoonayleisöstä ja kaikesta hyvästä työstä, jota kirkon työntekijät kaikilla mantereilla tekivät, sorron, syrjinnän ja jopa kuoleman uhallakin. Jälleen vaikutti siltä, että suomenkielisessä mediakentässä *Fides* oli ainoa, joka pyrki valaisemaan kriisin käsittelyssä myös katolista näkökulmaa.

Benedictus XVI kantoi huolta koko pontifikaattinsa ajan pappien koulutuksesta ja puhui siitä monissa eri yhteyksissä. Hän terävöitti pappiskoulutukseen pyrkivien pääsyvaatimuksia mutta painotti myös koulutuksen laadun merkitystä ja kouluttajien vastuuta. Hakeutuminen pappeuteen ja sääntökuntiin oli vähentynyt Euroopassa, hyväksikäyttöskandaalit olivat ryvettäneet papiston ja sääntökuntalaisten mainetta eikä perinteinen kuva papista enää vastannut nykyaikaa. Paavin julistama Pappien vuosi 2009-2010 osui pedofiiliuutisoinnin keskelle, ja Benedictus XVI:n puheissa toistui, paitsi syyllisten tuomitseminen, myös huoli syyttömien pappien ja sääntökuntalaisten jaksamisesta.

Pitkään hiertäneitä tapauksia koko pontifikaatin ajan olivat Kiinan katolisen kirkon jakautuneisuus, marxilainen vapautuksen teologia Etelä-Amerikassa sekä niin sanottujen lefebvristipiispojen ekskommunikaatio. Kiinan kirkon tilanteesta

Fides uutisoi keväällä 2007 ja kertoi Benedictus XVI:n ottamasta aloitteesta kah-tiajakautuneen, kommunistisen hallinnon tukeman patrioottisen yhdistyksen ja Py-hälle istuimelle uskollisen maanalaisen katolilaisuuden yhdistämiseksi. Paavin aloitteesta huolimatta keskustelut päättyivät lopulta umpikujaan. Uskonnonvapaus, Taiwanin tunnustaminen ja Kiinan sisäisiin asioihin puuttuminen olivat Benedictus XVI:n kaudella ylittämättömät esteet yhdistymiselle. *Fides* kertoi Kiinan kirkon tilanteesta ja esimerkiksi kristittyjen johtajien pidätyksistä ja kotiaresteista useissa uutisissa, joita ei suomalaisesta sekulaarimediasta löytynyt.

Vapautuksen teologiaan oli jo paavi Johannes Paavali II suhtautunut kieltei-sesti, ja samoin siihen suhtautui Benedictus XVI. On luultavaa, että Johannes Paa-vali II:n kommunismin vastaiset ajatukset olivat syntyneet Puolan pitkän Neuvo-soliitolle myönteisen politiikan takia. Paavi Benedictus XVI:n lapsuus kansallissosialistisen hallinnon alaisuudessa oli todennäköisesti yksi syy hänen an-tipatiaansa totalitaarisia hallintoja kohtaan. Vapautuksen teologiassa Benedictus XVI näki asioita, jotka olivat ristiriidassa roomalaiskatolisen uskon ja elämän kanssa, ja marxilaisuus oli hänen mielestään väistämättömästi ristiriidassa kristilli-sen ihmiskäsityksen kanssa. *Fides* välitti paavin kielteisen käsityksen vapautuksen teologiasta myös lukijoilleen.

Regensburgin puheen uutisoinnissa oli tullut vaikutelma, että *Fides* pyrki sel-ventämään, mitä paavi todellisuudessa oli tarkoittanut. Sama vaikutelma syntyi myös niin sanottujen lefebvristipiispojen tapauksen selvittelyssä vuonna 2009. Se-kulaarimediassa oli noussut kohu paavin purettua brittiläisen Richard Williamsonin ja kolmen muun piispan ekskommunikaation pitkällisten neuvotteluiden jälkeen, jotka olivat alkaneet jo paavin ollessa Uskonopin kongregaation prefektinä. Hän halusi purkamisella vauhdittaa koko lefebvristijärjestön ja Pyhän istuimen välisiä neuvotteluita, jotta yhteisö voisi palata kirkon piiriin. Skandaali syntyi, kun Richard Williamson vähän ennen ekskommunikaation purkamista kielsi julkisesti toisen maailmansodan aikaiset juutalaisvainot ja koko holokaustin olemassaolon. Ongel-maa pahensi se, että valtamediassa uutinen sai muodon, joka vaikutti siltä, että sak-salainen paavi, entinen Hitler-Jugendin jäsen, otti holokaustin kieltäjän takaisin kir-kon yhteyteen. *Fides* kirjoitti tapauksesta laajasti ja palasi siihen vielä aivan pontifikaatin lopullakin. Kirjoitukset selittivät, mitä paavi ekskommunikaation purkamisella oli tavoitellut. Niistä kävi ilmi, että laittomassa piispanvihkimyksessä sekä vihkiä että vihitty ekskommunikoidaan kanonisen lain mukaan automaatti-

sesti ja ekskommunikaation purku oli tullut mahdolliseksi, kun mainitut neljä piispaa olivat julkisesti hyväksyneet paavin primaatin. *Fides* kirjoitti jälleen paavin tekoja selittäen ja ymmärtäen mutta myös varsin informatiivisesti valtamedian kohu-keskeiseen uutisointiin verrattuna.

Seksuaalikysymyksissä, jotka katolisessa kirkossa liittyivät oleellisesti ihmisarvon ja ihmiselämän kunnioittamisen laajaan kirjoon, Benedictus XVI pysytteli katolisen kirkon perinteisellä linjalla. *Fides* kirjoitti aiheesta usein. Kiivaimmin kantaa otettiin aborttiin ja homoseksuaalisuuteen. Tosin otsikot pysyivät yhä kohdalaisen maltillisina, sillä katolilaisille niissä tuskin oli mitään uutta. YK:n vammaisten oikeuksien julistusta vuodelta 2006 Pyhä istuin ei allekirjoittanut sukupuolivähemmistöjen oikeuksien ja aborttiin liittyvien viittausten takia.

Fides kielsi Marko Tervaportin johdolla myös selväsanaisesti ajatuksen, että papiston selibaatista pitäisi luopua – muuttaisihan se koko roomalaiskatolisen kirkon luonteen. Koska sukupuolielämä oli sallittua vain avioliitossa, selibaatista luopuminen tarkoittaisi samalla pappien oikeutta perhe-elämään. Vaikka kuva aamusta iltaan seurakuntalaisten keskuudessa elävästä papista on ehkä vanhanaikainen, perheellinen pappi voisi olla osalle uskovia kauhistus.

Peter Seewaldin haastattelukirjassa Benedictus XVI sanoo tienneensä, että hänet valittiin tehtäväänsä vanhana miehenä, eikä vanhan miehen tule lähteä suurin uudistuksiin, jotka todennäköisesti jäisivät kesken. On hyvä muistaa, että nykyisin voimassa oleva roomalaiskatolisen kirkon katekismus on tehty Johannes Paavali II:n aikana ja sen kerrotaan olevan suurelta osalta Joseph Ratzingerin käsialaa, toimihan hän silloin Uskonopin kongregaation prefektinä. Ei siis ole ihme, että Benedictus XVI tunsi katolisen opin läpikotaisin ja se oli lähellä hänen sydäntään. *Fidesissä* julkaistut kirjoitukset eivät välttämättä anna täydellistä kuvaa roomalaiskatolisesta opista Benedictus XVI:n aikana, mutta sen ydinsanomaa Suomen katolilaisille ne vahvistivat.

Paavin ero 28.2.2015 otettiin *Fidesissä* vastaan osittain ristiriitaisin ajatuksin mutta toisaalta myös ymmärtäen. Viimeinen tutkimusjakson lehti oli 3/2013 ja se oli omistettu paavin erolle. Piispa Teemu Sippo oli tavannut paavin kaksi viikkoa ennen eroilmoitusta ja kertoi huomanneensa paavin voimien heikentyneen. Hänen lausuntonsa oli ymmärtävä. *Fides* totesi, että paavilla oli ollut historian aikana mahdollisuus erota aikaisemminkin, ja itse asiassa Johannes Paavali II:n elämää valot-

tavan italialaiskirjan ilmestymisestä kertovassa uutisessa vuodelta 2010 oli mainittu, että myös hänen edeltäjänsä oli harkinnut eroavansa jo vuonna 1989, jos ei pystyisi hoitamaan virkaansa.

Katolisen tiedotuskeskuksen toimitussihteeri Katri Tenhunen toivoi, ettei Benedictus XVI:ta tulisi muistamaan vain skandaaleista, sillä paavi oli korostanut pontifikaattinsa aikana voimakkaasti uskon perusasioita, ja Tenhunen luonnehti isä Frans Vossin tavoin häntä nimenomaan teologiseksi paaviksi. Voss arvioi, ettei paavin pontifikaatin aikana ollut tapahtunut huomattavia uudistuksia. Seuraavalta paavilta Voss odotti, että tämä olisi ehkä vähemmän opettaja ja enemmän sielunhoitaja. Anders Hamberg suhtautui eroon kirjoittajista kriittisimmin: hän kuvaili iloa ja odotuksia paavin valinnan yhteydessä kahdeksan vuotta aikaisemmin ja pettymystä, jopa shokkia, erouutisen ilmestyessä. Ihmiset eivät yksinkertaisesti tiedäneet, mitä ajatella ja miten toimia, sillä paavithan eivät vain eroa. Hän väläytti myös salaliittoteorioiden mahdollisuudesta. Marko Tervaportti kiteytti pääkirjoituksessaan lehden keskeisen ajatuksen, joka kuitenkin oli kiitollisuus. Paavin työn arvoa, teologista viisautta, liturgista näkemystä sekä valmiutta ekumeniaan ja uskontojen väliseen vuoropuheluun eivät Tervaportin mukaan pystyisi skandaalit himmentämään. Niihin paavi ei ollut hänen sanojensa mukaan voinut vaikuttaa. Mediaa Tervaportti kritisoi siitä, että se oli jälleen odottamassa uutta, liberaalia paavia, joka muuttaisi kaiken. Kirkko ei ollut paavin omaisuutta vaan paavi kirkon, Tervaportti muistutti. Lehden kansikuvassa oli Benedictus XVI:n siunaavan kuvan lisäksi teksti: ”Kiitos!” Se nousi lievästä kritiikistä huolimatta *Fidesin* erouutisoinnin johtajatuhtukseksi.

Fides ei ole uutislehti. Se ilmestyi tutkimusjakson 2005–2013 aikana ensinkuusi vuotta 14 kertaa vuodessa, mutta kahtena viimeisenä vuotena 11 kertaa vuodessa. Kirjoitusten määrä ei vähentynyt, koska vuonna 2012 lehden fyysinen koko ja sivumäärä kasvoivat, samalla sen graafinen ilme muuttui huomattavasti nykyaikaisemmaksi ja hiippakunnan kansainvälistymisen myötä kirjoituksia alkoi olla yhä enemmän myös englanniksi. Lehden ilmestymistiheyden harveneminen johtui taloudellisista seikoista. Vaikka Suomen katolisen kirkon jäsenmäärä kasvoi koko tutkimuskauden, ei sen jäsenmaksukertymä kasvanut samassa tahdissa.

Kaikkiaan lehti ilmestyi niin harvoin, että on luultavaa, että Suomen katolilaiset olivat harjaantuneita etsimään tietoa kirkostaan muualta, esimerkiksi hiippakunnan ja Vatikaanin verkkosivuilta, joihin lehdissä ajoittain viitataankin.

Fides on roomalaiskatolinen lehti, se on hiippakuntalehti ja uskonnollinen lehti. Se kertoo roomalaiskatolisen näkökulman. Ajoittain artikkeleiden, eritoten paavin puheiden ja viestien kieli oli tutkimusjakson aikana hyvin vaikeaselkoista ”paavikieltä”. Benedictus XVI:n retoriikkaa on jossakin mielessä ainutkertaista eikä ole ihme, että hänen puheitaan on usein tulkittu puutteellisesti. *Fidesin* käännökset olivat myös ajoittain varsin epätasaisia. Lehti kirjoitti pääsääntöisesti hyvin maltillisesti ja selittäen, vaikka joissakin tapauksissa sekulaarimedia oli nostanut yksittäisiä kirkon piirissä tapahtuneita asioita tai paavin lausuntoja kansainvälisiksi kohuiksi saakka. Joihinkin niistä, kuten Vatileaksiin tai niin sanottuihin kondomi-lausuntoihin lehti ei katsonut tarpeelliseksi edes oikein reagoida. Pääkirjoituksissa päätoimittaja Marko Tervaportti sen sijaan saattoi ilmaista ajoittain jyrkkiäkin mielipiteitä.

Tutkimusjakson aikana Helsingin hiippakunnalla oli kaksi piispaa, Józef Wróbel ja Teemu Sippo, ja vaihtumisen yhteydessä hiippakunta ehti olla vuoden ilman piispaa. Piispojen vaihtuminen ei lehden sisällössä näkynyt.

IV LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

1. Lähteet

1.1 Painetut lähteet

Albayrak Ayla

2006 a Paavi tapaa Turkin-vierailullaan myös pääministeri Erdoganin.
– Helsingin Sanomat 28.11.2006

2006 b Paavin vierailu Turkissa alkoi sovittelevasti. – Helsingin Sanomat
29.11.2006.

Baer, Katarina

2010 Kohu pedofiilipapeista paisuu. – Helsingin Sanomat 10.3.2010.

Hamberg, Anders

2012 SSPX. – Fides 5/2012.

2013 Påvar gör inte sånt? – Fides 3/2013.

Huusko, Jukka

2005 Paavi Benedictus XVI pyysi muslimeilta apua terrorismin kukistamisessa.
– Helsingin Sanomat 21.8.2005.

Ketola, Mikko

2006 Vatikaanin asenne islamia kohtaan on koventunut. – Helsingin Sanomat.
21.9.2006.

Kivinen, Olli

2010 Pedofilia riivaa katolista kirkkoa. – Helsingin Sanomat 23.2.2010.

Komulainen, Jyri

2008 Paavi puhuttelee Yhdysvaltain-matkallaan koko maailmaa. – Helsingin
Sanomat 14.4.2008.

2009 Paavilta odotetaan paljon Lähi-idässä. – Helsingin Sanomat 5.5.2009.

2013 a Uudella paavilla on paineita kirkkonsa uudistamiseen. – Helsingin
Sanomat 28.2.2013 (pk.).

2013 b Uusi paavi joutuu korjaamaan katolisen kirkon imagon. – Suomen
Kuvalehti 4.3.2013.

2013 c Jeesus kiinnostaa kiinalaisia. – Suomen Kuvalehti 11.6.2013.

Koponen, Markku

2005 Uusia tuulia paavin vaakunassa. – Fides 6/2005.

Korjonen, Minna

2010 Uskomme ja kirkkomme ovat yhä voimissaan. – Fides 11/2010.

Riihimäki, Juha

2019 Marko Tervaportti, 50, varttui uskonottomassa ympäristössä
katolilaiseksi, ja nyt hän vastaa katolisen kirkon viestinnästä Suomessa.
– Helsingin Sanomat 8.7.2019.

Sillanpää, Sami

2006 Vatikaani yllyttää Kiinaa suhteiden lämmittämiseen. – Helsingin Sanomat 29.3.2006.

Sippo, Teemu

2013 Piispan viesti hiippakuntalaisille paavin erosta. – Fides 3/2013.

Tenhunen, Katri

2013 Mistä me muistamme paavi Benedictus XVI:n. – Fides 3/2013.

Tervaportti, Marko

2008 a Ekumenian kuninkaallinen ovi (pk.). – Fides 2/2008.

2008 b Ykseyden tiellä (pk.). – Fides 12/2008.

2009 a Perimmäisiä kysymyksiä (pk.). – Fides 2/2009.

2009 b Rakkauden voima (pk.). – Fides 4/2009.

2010 a Hyväksikäyttö tilastojen valossa. – Fides 4/2010.

2010 b Selvät sävelet (pk.). – Fides 5/2010.

2010 c Vaikka läpi harmaan kiven. – Fides 5/2010.

2011 a Mistä oikein on kysymys? – Fides 1/2011.

2011 b Ylpeys ja ennakkoluulo (pk.). – Fides 8/2011.

2012 Objektiivisuudesta (pk.). – Fides 10/2012.

2013 Kiitos (pk.). – Fides 3/2013.

Virkkunen Janne

2006 Joko olemme vedenjakajalla? (pk.) – Helsingin Sanomat 24.9.2006.

Virta Arja

Paavi väheksyi muita kristillisiä kirkkokuntia. – Helsingin Sanomat 11.7.2007.

Voss, Frans

2010 Huipulla tuulee. – Fides 5/2010.

2013 Kiitos entiselle paaville ja rohkaisuksi uudelle paaville. – Fides 3/2013.

Wróbel, Józef

2005 Helsingin piispan kirje hiippakuntalaisille uuden paavin valinnan johdosta (pk.). – Fides 6/2005.

1.2 Sanoma- ja aikakauslehdet

Fides Fides, Katolinen hiippakuntalehti – Fides, Katolskt stiftsblad 2005, 2006–2012, 2013.

HS Helsingin Sanomat 2005-2013.

SS Savon Sanomat 2008.

1.3 Internet-lähteet

KTKV Katolinen.fi-verkkosivut

s. a. <https://katolinen.fi/katolinen-kirkko-suomen-historiassa/>
Luettu 20.8.2019.

s. a. <https://katolinen.fi/helsingin-piispa/> Katsottu 19.6.2019.

- s. a. <https://katolinen.fi/fides/> Luettu 18.7.2019.
- s. a. <https://katolinen.fi/seurakunnat/pyhan-henrikin-katedraaliseurakunta/> Luettu 16.6.2019.
- 2014 <<https://katolinen.fi/vuoden-2013-tilastot-katolilaisia-yha-enemman>> Luettu 4.2.2019.
- 2018 <https://katolinen.fi/helsingin-hiippakunta/tilastotietoja>. Luettu 5.8.2019.
- MTV MTV:n verkkosivut
- 2010 Pedofiliakohu varjostaa paavin historiallista Britannian-vierailua. 16.9.2010. MTVuutiset.fi. Luettu 17.5.2019.
- Pyhän Birgitan ja Autuaan Hemmingin seurakunta, verkkosivut
- s. a. <https://stbirgittaturku.wordpress.com/clergy/> Luettu 28.8.2019.
- UN
- 2017 Feature: Diplomacy of the conscience – The Holy See at the United Nations. 7.12.2017. <https://news.un.org/en/story/2017/02/550982-feature-diplomacy-conscience-holy-see-united-nations>. Luettu 15.6.2019.
- VA
- 2010 Pastoral letter of the Holy Father Pope Benedict XVI to the catholics of Ireland. 19.3.2010. <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2010/03/20/0157/00379.html>. Luettu 3.8.2019.
- YLE
- 2005 Poliisi: Lontoon iskuissa kuolleita yli 50. <https://yle.fi/uutiset/3-5217581>. Luettu 6.8.2019.
- 2007 Paavi lähestyi Kiinaa. 30.6.2007. <https://yle.fi/uutiset/3-5793339>. Luettu 23.5.2019.
- 2011 Katolisen kirkon ja Kiinan välit viilenivät taas. 16.7.2011. <https://yle.fi/uutiset/3-5391842>. Luettu 23.5.2019.
- 2012 Norjan joukkosurmassa ja räjähdyksessä yli 70 uhria. 20.7.2012. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/07/25/norjan-joukkosurmassa-ja-rajahdyksessa-yli-70-uhria>. Luettu 24.5.2019.

1.4 Haastattelut

Päätoimittaja Marko Tervaportin sähköpostihaastattelu 15.8.2019.

Haastattelu tekijän hallussa.

2. Kirjallisuus

Allen, John L.

2005 The Rise of Benedict XVI. New York: Doubleday.

Benedictus XVI & Seewald, Peter

2014 Benedictus XVI Maailman valo. Paavi, kirkko ja ajan merkit. Keskustelu Peter Seewaldin kanssa. Helsinki: Katolinen tiedotuskeskus.

2017 Viimeisiä keskusteluja Peter Seewaldin kanssa. Helsinki: Katolinen tiedotuskeskus.

Duffy, Eamon

2014 Saints and Sinners. A History of the Popes. Fourth edition. New Haven: Yale University Press.

Ekumenian ohjeisto

2000 Katolinen näkökulma 4. Helsinki: Katolinen tiedotuskeskus.

Eskolin, Silja-Elisa

2015 Yhdysvaltain katolinen lehdistö ja kirkon hyväksikäyttökandaali tammi–heinäkuussa 2002. Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. Hc.

Guerriero, Elio

2018 Benedict XVI. His Life and Thought. With foreword by Pope Francis and an Interview with Pope Benedict XVI. San Francisco: Ignatius Press.

Gibson, David

2007 The Rule of Benedict. Pope Benedict XVI and His Battle with the Modern World. New York: HarperOne.

Hanska, Jussi

2005 Kristuksen sijaiset maan päällä? Paaviuden historiaa apostoli Pietarista Johannes Paavali toiseen. Helsinki: SKS.

Heininen, Simo

2004 Ihmistä suurempi. Paaviuden historia. Helsinki: Edita.

2008 Turun piispat Pyhästä Henrikistä Mikko Juvaan. Keuruu: Edita.

Idefelt, Benedicta

1989 Johannes Paavali II. Elämä, ajatuksia, tuokiokuvia. Helsinki: WSOY.

Juusten, Paavali

1988 Suomen piispainkronikka. Helsinki: SKS.

KKK Katolisen kirkon katekismus

2011 2. painos. Helsinki: Katolinen tiedotuskeskus.

Ketola, Kimmo

2008 Uskonnot Suomessa 2008. Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Ketola, Mikko

- 2006 Opus Dei – vaiettu salaseura? Helsinki: Minerva.
- 2007 Paavi, islam ja Turkki – Regensburgin riidasta Istanbulin Rauhaan. Kanava-lehti 12/2007.
- 2010 Katoliset piispat itsenäisessä Suomessa.
<https://www.teologia.fi/artikkelit/584-katoliset-piispat-itsenaeisessae-suomessa>. Luettu 9.1.2019.
- 2011 Katolisen kirkon pedofiliaskandaalit. Mitä missä milloin 2012. Kansalaisen vuosikirja. Helsinki: Otava.
- 2012 Teologian ja politiikan ristipaineissa — katolisen kirkon anteeksipyynnöt Voiko historiaa hyvittää? Historiallisten vääryyksien korjaaminen ja anteeksiantaminen. Jan Löfström (toim.) Helsinki: Gaudeamus University Press.

Komulainen, Jyri

- 2005 Katolinen kirkko. – Kirkkotiedon kirja. Ekumeeninen johdatus kirkkojen oppiin ja elämään. Toim. Pekka Metso ja Esko Ryökäs. Helsinki: Kirjapaja.

Kuronen, Anna

- 2014 On aika sovittaa isien synnit. Murphy-raportin vastaanotto Irlannissa 2009–2011. Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. Hc.

Metaxas Eric

- 2013 Bonhoeffer: pastori, marttyyri, näkijä, vakooja: oikeamielinen ei-juutalainen vs. kolmas valtakunta. Hämeenlinna: Päivä.

Orlandis, José

- 1999 Katolisen kirkon historia. Helsinki: Okeanos oy.

Rauhala, Mari

- 2007 Annus horribilis. Katolisen kirkon pedofiliaskandaali ja julkinen sana Yhdysvalloissa vuonna 2002. Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. Hc.

Rämänen, Hanna

- 2009 ”Mohammed toi vain pahoja ja epäinhimillisiä asioita”. Paavi Benedictus XVI:n puhe Regensburgissa syyskuussa 2006 ja sen aiheuttamat reaktiot. Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. Hc.

Sumiala-Seppänen, Johanna

- 2006 Paavin kuolema ja journalismin pyhät arvot. – Journalismikritiikin vuosikirja 2006. Toim. Laura Ruusunoksa. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö.

Vuorela, Kalevi

- 1989 Finlandia Catholica. Katolinen kirkko Suomessa 1700-luvulta 1980-luvulle. Helsinki: Studium Catholicum.
- 2005 Vuosi vuodelta. Katolisen kirkon vaiheita Suomessa reformaation jälkeen. Helsinki: Katolinen tiedotuskeskus.

